

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zajetí panovníků ve 14. a na počátku 15. století
The capture of the monarchs in the 14th and the beginning of the 15th century
Matěj Šíma

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Sládková
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Biologie, geologie a enviromentalistika se zaměřením na vzdělávání – Dějepis se zaměřením na vzdělávání

Rok odevzdání: 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Zajetí panovníků ve 14. a na počátku 15. století vypracoval pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze

.....

Tímto bych chtěl poděkovat své vedoucí bakalářské práce Mgr. Kateřině Sládkové za konzultace, odborné vedení a cenné připomínky, rady a podněty při vypracování této práce.

ANOTACE

Práce se věnuje zajetí a věznění panovníků ve 14. a na počátku 15. století, jakožto jednomu z původních jevů panovnické krize nejen v českých, ale i v evropských dějinách. Pozornost je zaměřena zejména na české dějiny, dvojí zajetí krále Václava IV., i uherské zajetí Zikmunda Lucemburského. Zaměřuje se na důvody zajetí panovníků, průběh a podmínky jejich věznění, s přihlédnutím k místům věznění, tj. hradům či rezidencím.

KLÍČOVÁ SLOVA

Zajetí, věznění, středověk, Václav IV., Zikmund Lucemburský, Richard II., Jan II. Francouzský

ANNOTATION

The bachelor thesis is focus on arrest and imprisonment of monarchs in the 14th and the beginning of the 15th century, as one of the symptoms of the sovereign crisis not only in Bohemian but also in European history. The paper is primarily focus on Bohemia history, the double capture of King Wenceslas IV. and the Hungarian arrest of Sigismund of Luxemburg. It is also focus on the reasons for the captivity of the sovereigns, the proces of and, primarily, the conditions of their imprisonment, in relation to the places of imprisonment, ie. castles or residences.

KEYWORDS

Capture, imprisonment, middleages, Wenceslaw IV., Sigismund of Luxemburg, Richard II., John II. of France.

Obsah

1.	Úvod.....	7
1.1.	Prameny a literatura	8
2.	Krise panovnické autority.....	11
2.1.	Vězení (věznění)	12
2.2.	Zajetí	14
2.3.	Internace	15
2.4.	Braní rukojmí	15
2.5.	Krise panovnické autority	15
3.	Václav IV.	17
3.1.	Problematické dědictví	17
3.2.	Příčiny prvního zajetí Václava IV.	20
3.3.	Panská jednota	23
3.4.	Zajetí Václava IV.	24
3.5.	Boje o královo vysvobození, pomoc z říše a podmínky krále propuštění	27
3.6.	Příběhnice, Český Krumlov, Wildberg	29
3.7.	Druhé Václavovo zajetí.....	32
3.8.	Václavovo věznění ve Vídni roku 1403	35
3.9.	Pověsti a vyprávění o útěku krále Václava IV. z vídeňského zajetí	37
4.	Zikmund Lucemburský	40
4.1.	Zikmundovo narození a sňatková politika Karla IV.	40
4.2.	Zikmundovo nástupnictví	41
4.3.	Zikmundův boj o uznání v Uhrách	42
4.4.	Zikmund Lucemburský – uherský král	44
4.5.	Temešvářský sněm	46
4.6.	Zikmundovo zajetí	47
4.7.	Zikmundovo věznění podle Uherské kroniky Jána z Turca a srovnání s Hájkovou Kronikou českou	51
5.	Krise panovnické autority v západní Evropě	55
5.1.	Richard II.	55
5.1.1.	Vláda Richarda II.	55
5.1.2.	Konec vlády	59
5.1.3.	Věznění a smrt	60
5.2.	Jan II. Francouzský řečený Dobrý.....	62

5. 2. 1. Osobnost Jana II. a bitva u Poitiers	62
5.2. 2. Zajetí Jana II.	64
6. Závěr	68
Seznam zkratk	72
Seznam listin	73
Seznam použitých pramenů.....	74
Seznam použité literatury	77
Seznam příloh	82

1. Úvod

V období, kdy země neměla krále vůbec, nebo sice měla, ale jednalo se osobnost slabou a neschopnou, docházelo k narušení rovnováhy mezi panovníkem a vysokou šlechtou. Mocná vysoká šlechta viděla v absenci královské moci, či v jejím špatném vedení, příležitost k rozšíření moci své vlastní a byla jednou ze základních hybných sil středověké společnosti. Docházelo ke krizi panovnické moci, která často končila zajetím, či dokonce sesazením panovníka.

Svou práci jsem věnoval právě této středověké krizi panovnické moci vedoucí k zajetí panovníka na konci 14. a počátku 15. století v českých, ale i v evropských dějinách. Mým prvotním záměrem bylo zpracovat konkrétní podmínky věznění panovníků na jednotlivých hradech. Postupem doby, tak jak jsem shromažďoval materiály, jsem zjistil, že v podstatě neexistují prameny, které by přesně popisovaly, jakým způsobem věznění probíhalo. Rozhodl jsem se tedy blíže zmapovat důvody zajetí a dále shromáždit a sepsat dostupné informace o jejich uvěznění. Mým cílem bylo srovnat důvody zajetí jednotlivých panovníků a jejich vztah k vysoké i nižší šlechtě.

Práce je rozdělena do kapitol, jejichž obsah je dán osudy jednotlivých panovníků sledovaných v této studii. První kapitolu tvoří úvod včetně zhodnocení nejdůležitějších použitých pramenů a literatury, druhou kapitolu jsem pak věnoval vymezení a objasnění základních pojmů týkajících se daného tématu. Za jeden z nejzásadnějších zde považuji „věznění“, kde se snažím podrobněji vysvětlit, jak probíhalo středověké věznění všech sociálních skupin obyvatelstva, se zaměřením na význačné osoby. Z tohoto vysvětlení pak vyplývá, že uvěznění či internace panovníka má zcela odlišný charakter a postavení této osoby je i za této situace zohledňováno.

Další kapitoly pak jsou již věnovány postupně jednotlivým panovníkům, počínaje českým a římským králem Václavem IV., dále uherským a posléze českým králem a římským císařem Zikmundem Lucemburským a anglickým králem Richardem II. Jako posledního pak uvádím francouzského krále Jana II. řečeného Dobrý, a to přesto, že jeho zajetí a uvěznění se chronologicky odehrálo jako první. Je to však z toho důvodu, že k němu došlo ze zcela jiných příčin než v předchozích třech případech, které můžeme charakterizovat jako politické. Jan II. však byl zajat za stoleté války po prohrané bitvě u Poitiers a v jeho osudu se tedy prolínají důvody politické a vojenské. Na jeho případě však je díky *Kronice stoleté války*¹ Jeana Froissarta velice dobře patrné, že ze strany jeho „vězňitelů“ Angličanů s ním bylo zacházeno na vysoké úrovni tak, jak tomu velelo jeho postavení francouzského krále a rytíře.

---

¹ FROISSART Jean, *Kronika stoleté války*, překl. Bejblík Alois, nakladatelství Mladá fronta, Praha 1977.

1. 1. Prameny a literatura

Při své práci jsem vycházel z řady primárních pramenů, kronik, diplomatického materiálu i sekundární literatury, kde jsem se snažil nalézt jakékoli i drobné zmínky vztahující se k dané problematice. Velkým pomocníkem mi byly samozřejmě i k bližšímu poznání a pochopení okolností, které vedly k zjetí a věznění mnou sledovaných panovníků a ke srovnání jejich osudů.

Ke zpracování tématu dvojího zjetí Václava IV. jsem z pramenné základny využil především *Kroniku českého kostela* od Krabice z Weitmile², *Staré letopisy české z rukopisu Křížovnického*³ a *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu novočeským pravopisem*⁴, dále množství diplomatických pramenů shromážděných v *Codex diplomaticus Moraviae*, zprávu z *Deutsche Reichstagsakten*⁵, *Archiv český*⁶. Přestože je mi známo, že v dobových kronikách je popis událostí ovlivněn subjektivním názorem autora a že jejich spolehlivost je jaksí přímo úměrná době, která uplynula od uváděné události, využil jsem také *Kroniku českou*⁷ Václava Hájka z Libočan, a to zejména pro srovnání skutečně doložených faktů s autorovou fabulací.

Cenné poznatky mi poskytla dobová zpráva, jejíž rozbor otiskl T. R. Kraus, *Eine unbekannte Quelle zur ersten Gefangenschaft Konig Wenzels im Jahre 139*⁸.

Českým hradům, místům Václavova věznění v Českých zemích se věnuje Tomáš Durdík ve své publikaci *Encyklopedie českých hradů*⁹ a také August Sedláček ve svém rozsáhlém díle *Hrady, zámky a tvrze Království českého*¹⁰. Ani jeden z nich však nespécifikuje konkrétní místo jeho držení.

Významným pomocníkem při zpracování této části práce mi byla monografie *Václav IV. 1361 – 1419 K předpokladům husitské revoluce*¹¹ odborníka na Lucemburky Jiřího Spěváčka, jež byla

² KRABICE z WEITMILE Beneš, *Kronika pražského kostela*, in *Kroniky doby Karla IV.*, nakladatelství Svoboda Praha 1987.

³ *Staré letopisy české z rukopisu Křížovnického*, ed. Šimek František a Kaňák Miroslav, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha 1959.

⁴ *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu novočeským pravopisem* ed. František Šimek, Praha 1937.

⁵ Viz. Seznam pramenů.

⁶ PALACKÝ, František, ed. *Archiv český, čili, Staré písemné památky české i morawské: z archivůw domácích i cizích. Díl prvý*. W Praze: [Stawy Králowstwj Českého], 1840., PALACKÝ, František, ed. *Archiv český, čili, Staré písemné památky české i morawské [sic]: z archivůw domácích i cizích. Díl druhý [sic]*. W Praze: [Stawy Králowstwj Českého], 1842.

⁷ HÁJEK z LIBOČAN Václav, *Kronika česká*, Odeon Praha 1981.

⁸ KRAUS Thomas R., *Eine unbekannte Quelle zur ersten Gefangenschaft Konig Wenzels im Jahre 1394*, DA 43, 1987.

⁹ DURDÍK Tomáš, *Encyklopedie českých hradů*, nakladatelství Argo Praha 1998.

¹⁰ SEDLÁČEK August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého 03*, Argo Praha 1994.

¹¹ SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419 K předpokladům husitské revoluce*, nakladatelství Svoboda Praha 1986.

základem pro práce i dalších autorů zabývajících se osobností či dobou Václava IV. Mnoho informací jsem čerpal také z příslušných kapitol díla *Lucemburkové: Česká koruna uprostřed Evropy*¹² a z *Velkých dějin zemí Koruny české*¹³. K poznání osobností Václavových bratranců, markrabat moravských Jošta a Prokopa mi byla velmi užitečná podrobná a rozsáhlá monografie Václava Štěpána *Moravský markrabě Jošt (1354 -1411)*¹⁴, která detailně rozebírá politické okolnosti doby.

Život a osudy krále Zikmunda Lucemburského jsou velice podrobně vyličený v monografii Wilhelma Bauma *Císař Zikmund; Kostnice, Hus a války proti Turkům*¹⁵ či práci českého historika Václava Dršky *Zikmund Lucemburský. Liška na trůně*¹⁶, avšak ani jeden z těchto autorů se nezabývá popisem jeho věznění. V tomto směru jsem spoléhal na dobové prameny, zejména na Zikmundova životopisce Eberharda Windecka¹⁷, ale ten se pouze zmiňuje o panovníkově osmnáctidenním věznění. Barvitě Zikmundův pobyt na hradě Siklos popisuje kronikář Ján z Turca ve své *Uherské kronice*¹⁸. Vzhledem k tomu, že kroniku napsal s odstupem více než osmdesáti let od události, i v tomto případě můžeme váhat nad její přesností. Z pramenné základny zde ještě mohu jmenovat jednotlivé listiny obsažené v *Codex diplomaticus Hungariae, Codex diplomaticus Moraviae a Diplomatikai levéltár*¹⁹.

Lze říci, že pokud se týká literatury, kromě výše uvedených autorů Wilhelma Bauma a Václava Dršky velkým přínosem pro mou práci byla díla medievalistky Daniely Dvořákové. Jedná se jednak o její studii v rámci rozsáhlého díla *Lucemburkové: Česká koruna uprostřed Evropy*²⁰ a dále o publikaci *Rytier a jeho král' Stibor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský*²¹. Způsob Zikmundova zajetí krátce líčí také Jörg Hoensch v díle *Kaiser Sigismund Herrscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368 – 1437*²².

¹² ŠMAHEL František, BOBKOVÁ Lenka a kol., *Lucemburkové: Česká koruna uprostřed Evropy*, nakl. Lidové noviny, Praha 2012.

¹³ BOBKOVÁ Lenka, BARTLOVÁ Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české IV.b 1310 – 1402*, Nakladatelství Paseka Praha a Litomyšl 2003.

¹⁴ ŠTĚPÁN Václav, *Moravský markrabě Jošt*, Matice moravská Brno 2002.

¹⁵ BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund; Kostnice, Hus a války proti Turkům*. Mladá fronta, Praha 1996.

¹⁶ DRŠKA Václav, *Zikmund Lucemburský Liška na trůně*, nakladatelství Epoque, Praha 1996.

¹⁷ WINDECKE Eberhard, *Denkwürdigkeiten zur Geschichtedes Zeitalters Kaiser Sigismunds*, Berlin 1893.

¹⁸ THURÓCZ Johannes, *Johannes de Thurocz Chronika Hungarorum = Kronika Jána z Turca*, Přeložil Sopko Július, Perfekt, Bratislava 2014.

¹⁹ Viz. Jednotlivé listiny v seznamu.

²⁰ DVOŘÁKOVÁ Daniela, *Zikmundova vláda v Uhrách* in ŠMAHEL František, BOBKOVÁ Lenka a kol., *Lucemburkové: Česká koruna uprostřed Evropy*, nakladatelství Lidové noviny Praha 2012.

²¹ DVOŘÁKOVÁ Daniela, *Rytier a jeho král' Stibor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský*, vydavatelstvo Rak, Budmerice 2003.

²² HOENSCH Jörg K., *Kaiser Sigismund Herrscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368 – 1437*, Verlag C. H. Beck

Stěžejním zdrojem informací o anglickém panovníkovi Richardu II. mi byla anglicky psaná životopisná kniha anglického historika Nigela Saula *Richard II*²³, dále pak práce Winstona Churchilla *Zrození Británie Dějiny anglicky mluvících národů*²⁴ a také *Dějiny Británie* Kennetha Morgana a kol.²⁵

Pro zpracování osudu Jana II. Francouzského jsem využil zejména Froissartovu *Kroniku stoleté války*²⁶. Vzhledem k tomu, že Froissart je současníkem bitvy u Poitiers lze předpokládat, že jeho líčení události, včetně zajetí krále Jana II., bude poměrně věrné. Z literárních děl jsem pracoval především se studií Heinze Thomase z uceleného svazku *Francouzští králové v období středověku*²⁷.

2. Krize panovnické autority

München 1996.

²³ SAUL Nigel, *Richard II.*, Yale University Press, New Haven und London 1997.

²⁴ CHURCHILL Winston S., *Zrození Británie Dějiny anglicky mluvících národů*, Český spisovatel, Praha 1996.

²⁵ MORGAN Kenneth O. a kol., *Dějiny Británie*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1999.

²⁶ FROISSART Jean, *Kronika stoleté války*, překl. Bejblík Alois, nakladatelství Mladá fronta, Praha 1977.

²⁷ THOMAS Heinz, *Jan II. 1350 - 1364* in EHLERS Joachim, MÜLLER Heribert, SCHNEIDMÜLLER Bernd, *Francouzští králové v období středověku*, nakladatelství Argo, Praha 2003.

Jak jsem již uvedl, krize panovnické autority je jedním z fenoménů pozdního středověku. Dříve však než se začnu věnovat samotnému tématu své práce, myslím, že by bylo vhodné, vymezit některé důležité pojmy, a to především ty, které se týkají trestního práva v českých zemích, se zvláštním důrazem na období středověku. Jedná se o termíny vězení (věznění), zajetí, internace, rukojmí, dále i krize panovnické autority.

Vznik prvních forem trestního práva je možné spojit se vznikem státu. V období rodové společnosti právní ochrana neexistovala, škoda způsobená bezprávím byla vymáhána na pachateli, na jeho rodině nebo majetku a za špatné skutky svých členů byl odpovědný celý rod. Rodové zvyky však již nemohly usměrňovat konání všech lidí právě po vzniku státu. Nově vznikající právo mělo za úkol vedle státních orgánů a církve chránit především feudální soukromé vlastnictví. Oproti tomu trestání vraždy bylo ponecháno na soukromé iniciativě. Postupem doby začalo docházet k rozdílnému hodnocení osoby pachatele podle jeho společenského postavení, a to jak při výměře trestu, tak při hodnocení jednotlivých deliktů podle toho, co nebo kdo bylo objektem trestného útoku.²⁸

Ve druhé polovině 13. století došlo ke zvýšení královské moci, rozvoji hospodářství a tím i nárůstu rozporů mezi jednotlivými vrstvami obyvatelstva, což mělo za následek se zvětšení veřejného trestního zájmu. Proti delikventům se mělo zasahovat již bez ohledu na jejich stav. Trestně-právními funkcemi král pověřoval osoby z řad svého úřednictva²⁹, ale i z řad vynikajících velmožů. Zavádí se popravy, tortura, ale také institut milosti, kdy je trest smrti možné změnit na mírnější.³⁰

Ve 14. a 15. století se v českých zemích vyhranil princip, kdy „*formálně opověděné nepřátelství (záští, válka) způsobovalo beztrestnost všech činů, jež by jinak musely být považovány za delikty proti životu, zdraví a majetku.*“³¹ Toto platilo ovšem jen pro osoby privilegované, tj. šlechtu.

Teprve v době stavovské však došlo k plnému rozvinutí trestního práva a až tehdy byl v plné míře zákonně formulován trestný čin útoků proti panovníkovi. Vladislavské zřízení zemské tak např. stanovilo trest „*ztráty cti, hrdla a statků*“ pro toho, kdo by chtěl sesadit řádně zvoleného krále, i pro toho, kdo by mu pomáhal. Za veškeré organizování politické opozice vůči králi pak byl stanoven

---

²⁸ VLČEK Eduard, *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*, Masarykova univerzita, Brno 2004, s. 3 – 5.

²⁹ Např. purkrabí královských hradů, vládci statků. VLČEK Eduard, *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*, Masarykova univerzita, Brno 2004, str. 7.

³⁰ VLČEK Eduard, *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*, Masarykova univerzita, Brno 2004, s. 8.

³¹ Tamtéž s. 8.

jednoznačný trest – smrt a konfiskace majetku.³² Toto se však týká doby pozdější než té, které se věnuje má práce.

2. 1. Vězení (věznění)

Pojem vězení (věznění) je odvozen od slova „vězeti“, což znamená zůstat, setrávat nebo zdržovat se na určitém místě, v určitém čase a prostředí, zpravidla proti své vůli nebo vlastnímu zájmu.³³ Vznik a vývoj českého vězeňství můžeme odvíjet od vzniku a vývoje státu, trestního práva a soudnictví na našem území, ke kterému dochází v 10. století za vlády přemyslovského knížete Boleslava II. po sjednocování českých kmenů.³⁴ Všeobecně vězení sloužilo k zajištění podezřelého, obviněného a odsouzeného až do výkonu vlastního trestu.³⁵

Aleš Kýr ve svém článku rozdělil středověká vězení do několika typů a časově je rozlišil podle způsobů jejich využívání. Jako první uvádí vězení zeměpanské, které sloužilo pro poddané, ale i osoby šlechtického původu a tato vězení existovala v letech 995 – 1627³⁶. Plnilo účel vazby pro zeměpanský soud, jemuž předsedal vládce daného území³⁷. Jednalo se o kobky ve sklepních prostorách nebo ve věžích hradů. Pro osoby šlechtického původu byly tyto kobky vybavené jednoduchým nábytkem a prosvětlené. Těmto osobám bylo umožněno i mytí, byl jim ponechán oděv, i možnost jeho výměny, dále jim byla poskytována zdravotní péče, možnost vycházek, byly jim umožňovány návštěvy kněží k poskytování duchovní útěchy. Šlechticům mohlo být povoleno také čtení, psaní a užívání některých osobních věcí. Kromě toho jim mohl být povolen také styk s rodinou a přáteli. Toto vše se týkalo pouze osob šlechtického původu. V zeměpanském vězení byla šlechta oddělována od poddaných, stejně tak jako jednotliví šlechtici od sebe navzájem. Kázeňské a donucovací prostředky mohly být použity u poddaných a jednalo se zejména o přikování ke zdi nebo použití klády. Jako stráž těchto osob byla vyčleněna část vojenské posádky daného hradu.³⁸

³² VLČEK Eduard, *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*, Masarykova univerzita, Brno 2004, s. 8.

³³ KÝR Aleš, *Věznění a vězeňství*, in *Historická penologie 1/2006*, Časopis pro historickou penologii, vydává Institut pro vzdělávání - Kabinet dokumentace a historie VS ČR, s. 1.

³⁴ KÝR Aleš, *Typologie historických vězeňských zařízení*, in *Historická penologie 1/2005*, Časopis pro historickou penologii, vydává Institut pro vzdělávání - Kabinet dokumentace a historie VS ČR, s. 1.

³⁵ VLČEK Eduard, *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*, Masarykova univerzita, Brno 2004, s. 14.

³⁶ Časové vymezení dáno takto: r. 995 – sjednocení českých kmenů Boleslavem II., r. 1627 – kodifikace habsburského absolutismu ústavním zákonem „Obnovené zřízení zemské“.

³⁷ Zpravidla kníže, král nebo jím pověřený správce hradu.

³⁸ KÝR Aleš, *Typologie historických vězeňských zařízení*, in *Historická penologie 1/2005*, Časopis pro historickou penologii, vydává Institut pro vzdělávání - Kabinet dokumentace a historie VS ČR, s. 2.

Účel vazby pro církevní soud plnilo církevní vězení, které můžeme zasadit do období let 1222 – 1781³⁹. Soužilo k zajišťovací a trestní vazbě církevních osob – kněží, členů řeholních řádů, popřípadě žen šlechtického původu. K jejich střežení byla vyčleněna část vojenské posádky hradu nebo určení řeholníci či řeholnice daného kláštera. Obecné podmínky věznění byly podobné jako u vězení zeměpanského⁴⁰.

Od roku 1253 do roku 1850⁴¹ existují vězení stavovská, která plnila účel vazby pro zemský (stavovský) soud. Tomuto soudu předsedal král spolu s příslušníky panského stavu, do jehož soudní pravomoci patřily osoby šlechtického původu. Od roku 1277 měl soud nezávislé postavení na panovníkovi a od roku 1783 jeho pravomoci podléhali také nešlechtičtí majitelé velkostatků. K jejich ostraze byla opět vyčleněna část vojenské posádky určeného královského hradu. Podmínky věznění byly stejné jako u zeměpanského vězení⁴².

Jak již z výše uvedeného vyplývá, ve středověku nebyl systém soudnictví jednotný tak, jak jsme zvyklí v současnosti. Nejlepší charakteristiku nám podá městske prostředí, v němž se rozvíjela specifická podoba vězeňství, která s malými obměnami přetrvala až do doby pobělohorské. Městské vězení (1287 – 1850⁴³) sloužilo pro měšťany, ale také poddané z okolních panství a statků, jejichž vrchnost neměla hrdelní právo, popř. pro osoby neusedlé (tuláci). O osudu provinilců rozhodovala nejen závažnost provinění, ale také příslušnost k určité sociální vrstvě obyvatelstva. K jejich strážii byli určeni členové městské stráže (biřici), později městské gardy. Vězni byli umístěni buď v nadzemní cele v tzv. předním vězení⁴⁴ nebo v suterénních kobkách v tzv. zadním vězení⁴⁵ či ve sklepních kobkách⁴⁶. Nejměrnější bylo přední vězení, nazývané také „přednice, stuba, horní světnice, měšťanské vězení, rathouzní vězení, přední šatlava“⁴⁷ Toto vězení se obvykle nacházelo přímo na radnici a bylo určeno pro nejbohatší měšťany, kteří si mohli dovolit určité pohodlí.

³⁹ Časové vymezení: r. 1222 – úmluva mezi českým královstvím a katolickou církví, na jejímž základě získala církev mimo jiné také soudní pravomoc nad kněžstvem a řeholníky, r. 1781 – zánik církevní soudní pravomoci v důsledku reformy císaře Josefa II.

⁴⁰ KÝR Aleš, *Typologie historických vězeňských zařízení*, in *Historická penologie 1/2005*, Časopis pro historickou penologii, vydává Institut pro vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, s. 3.

⁴¹ Časové vymezení: r. 1253 – počátky zemského soudu jako nejvyššího soudního orgánu v Čechách a zároveň soudní instance šlechty, r. 1850 – zrušení stavovského soudu v rámci reformy soudnictví habsburské monarchie.

⁴² KÝR Aleš, *Typologie historických vězeňských zařízení*, in *Historická penologie 1/2005*, Časopis pro historickou penologii, vydává Institut pro vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, s. 3.

⁴³ Časové vymezení: r. 1287 – vznik staroměstského soudu v Praze, který se stal vzorovým soudem pro ostatní města, r. 1850 zrušení městského soudu v rámci reformy soudnictví habsburské monarchie.

⁴⁴ Dlužníci v zajišťovací vazbě.

⁴⁵ Zločinci ve vyšetřovací vazbě.

⁴⁶ Nebezpeční zločinci.

⁴⁷ HLADÍKOVÁ Alice, *Pedagogové a psychologové v československých věznicích* in *Historická penologie 1/2017*, Časopis pro historickou penologii, vydává Institut pro vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR s. 7.

K vybavení patřil stůl, lavice, židle, kamna. V některých městech dokonce šatlavní hospodář toto vězení kvůli hygieně pravidelně vykuřoval. Provinilci v přednici měli i další privilegia, mezi ně patří např. mytí, možnost výměny vlastního prádla, vycházky a tělesná cvičení, styk s rodinou a přáteli. Stravování probíhalo na vlastní náklady vězně nebo jeho rodiny, zdravotní péče byla umožněna také na vlastní náklady, ale pouze pro vězně v předním vězení. Těžším vězením bývala šatlava, nazývaná také „zadní vězení, zadní světnice, zadnice, dolní světnice, dolní vězení“⁴⁸, určená ostatním obyvatelům města. V tomto vězení bývaly daleko horší podmínky, býval zde větší počet vězňů, zima a žádné hygienické zařízení. Nejnebezpečnější zločinci byli umístováni do sklepů nebo do biřicova domku. Nejtvrdší vězení bylo nazýváno „kabát“, delikvent sem byl spouštěn po provaze otvorem ve stropě a dlouhodobější přežití na tomto místě bylo nemožné⁴⁹. V zadním a sklepním vězení mohly být používány donucovací prostředky, především okovy a kláda⁵⁰. Z toho tedy můžeme vyvodit, že život tehdejšího vězně záležel na tom, z jakého prostředí pocházel, co spáchal a jaký měl majetek. Pokud disponoval určitým majetkem, mohl si od rodiny nechat přinést lůžkoviny a jídlo, nebo se na stravování domluvit přímo s biřicem. Pokud provinilec peníze neměl, musel náklady s vězněním hradit ten, kdo jej nechal uvěznit. K tomu však docházelo spíše sporadicky, proto byli tito vězni vyváděni v poutech ven, aby si jídlo vyžebřali. Daleko nejtvrdší podmínky pak byly v podzemním vězení, odkud byl proviněný často vytažen v kritickém zdravotním stavu, ke kterému došlo v důsledku hladu, temnoty, zimy a špatných hygienických podmínek⁵¹.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že pro prominentní vězně z vyšších vrstev funkci státního vězení plnily královské hrady a vojenská opevnění a hradní vězení patřilo k charakteristické formě středověkého trestu odnětí svobody. Toto zajetí se týkalo nejen šlechty, ale i samotných králů. Pro vězně z nižších vrstev sloužily především sklepy nebo místnosti ve věžích, kde čekali na svůj rozsudek, který obvykle znamenal smrt, případně omilostnění, protože nikdo nechtěl utrácet peníze za bezvýznamné vězně.

2. 2. Zajetí

Zajetí můžeme charakterizovat jako proces zadržení a omezení svobody obviněného. Na rozdíl od věznění samotného se jednalo o jednotlivý úkon zbavení svobody a navazující krátkodobější držení osoby na určitém místě do rozhodnutí o dalším osudu. Zajetí není vázáno na předchozí soud či

⁴⁸ HLADÍKOVÁ Alice, *Pedagogové a psychologové v československých věznicích* in *Historická penologie* 1/2017, Časopis pro historickou penologii, vydává Institut pro vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR s. 7.

⁴⁹ Tamtéž str. 7.

⁵⁰ KÝR Aleš, *Typologie historických vězeňských zařízení*, in *Historická penologie* 1/2005, Časopis pro historickou penologii, vydává Institut pro vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, s. 4 – 5.

⁵¹ HLADÍKOVÁ Alice, *Pedagogové a psychologové v československých věznicích* in *Historická penologie* 1/2017, Časopis pro historickou penologii, vydává Institut pro vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR s. 8.

přímo odsouzení. Ve středověku, od 1. poloviny 13. století, byl budován systém strážních hradů, které sloužily k obraně, výkonu státní správy a také soudnictví a v nich byly zřizovány také prostory k držení osob zbavených svobody. V tomto období šlo, spíše než o trest odnětí svobody, o vazbu před popravou nebo o politickou internaci osob vyššího stavu. Jak již bylo uvedeno, se vznikem měst podobná vězení vznikala i ve sklepení městských radnic⁵²

1. 3. Internace

Internace je označení pro nucený pobyt jedné či více osob na určitém místě nebo na omezeném prostoru zpravidla z politických, náboženských, etnických či jiných společenských příčin. Ottův naučný slovník uvádí tuto definici slova internovati: „uvězniti neb aspoň naříditi pobyt v určitém místě neb území se záповědí místo, resp. území opustiti“⁵³, přičemž důraz klade na nemožnost dané místo opustit. Dalo by se říci, že se jedná o odstranění nepohodlné osoby na takové místo, aby tato nemohla podnikat kroky proti svému vězniteli, nepříteli.

1. 4. Braní rukojmí

Braní rukojmí může mít více podob. Jedná se především o zadržování osob proti jejich vůli a bez právního důvodu za určitým účelem, kterým je donucení osob nebo skupin osob ke splnění požadavků, které si klade ten, kdo rukojmí zadržel. Podle současného trestního zákoníku se braní rukojmí dopustí ten, který „*se zmocní rukojmí a hrozí, že ho usmrtí anebo že mu způsobí újmu na zdraví nebo jinou vážnou újmu, s cílem donutit jiného, aby něco konal, opominul nebo trpěl*“⁵⁴ Kromě toho, že se rukojmími stávají osoby, na něž byl útok cíleně zaměřen, v případě mé práce se jedná o panovníky, je možná i ta situace, že výměnou za ně jsou požadovány (nebo se samy nabídnou) osoby jiné. Tyto osoby pak byly drženy v zajetí místo panovníka jako záruka až do splnění daných požadavků.

1. 5. Krize panovnické autority

Panovnické krize se ve 14. století týkaly řady evropských zemí včetně říše, českého království, Francie, Anglie. Všechny tyto země mají společnou osobu mladého a většinou méně schopného⁵⁵ panovníka, který nebyl schopen obhájit si svou autoritu před dalšími politickými silami. V říši byly tyto síly představovány kurfiřty, ve Francii mocnými královými příbuznými, v Anglii parlamentem

⁵² KÝR Aleš, *Památník Pankrác – Ukládání a výkon trestů ve středověku*, Historická penologie 1/2003, Časopis pro historickou penologii, vydává Institut pro vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR s. 4.

⁵³ *Ottův slovník naučný, ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*, 12. díl, vydavatel a nakladatel J. Otto v Praze 1897 s. 694.

⁵⁴ Zákon č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, § 174.

⁵⁵ Za méně schopného však nemůžeme považovat uherského krále Zikmunda Lucemburského, který po svém uvěznění a následném propuštění dokázal upevnit svou moc natolik, že v Uhrách nastolil mír až na dlouhých třicet let. Viz kapitola 4. této práce.

a šlechtou a magnáty v Čechách a v Uhrách. V každé ze jmenovaných zemí se nespokojenost s výkonem panovnické moci projevovала jinak a jinak byla i řešena. Společné měla to, že všude se obracela proti panovníkovi. Rozdílné řešení poměrně podobných situací v jednotlivých zemích bylo dáno rozdílným předchozím společenským vývojem a historickou tradicí. Např. v Anglii byl roku 1399 sesazen a uvězněn Richard II., ve Francii za duševně chorého Karla VI. převzali zástupnou vládu jeho příbuzní. Anglie měla situaci poměrně usnadněnou vysokým stupněm parlamentarismu a mohla se tedy opřít o propracovaný správní aparát. Oproti tomu toto chybělo v Říši, kde byl výkon vlády vázán na osobu panovníka⁵⁶, který se obklopoval dvorem a hodnostáři a měl být šlechtickou reprezentací země. Šlechtu si musel předcházet, vládnout v konsensu s ní a do značné míry byl její mocí omezován.

Jsem si vědom toho, že má práce nepodává celkový a ucelený výklad a vysvětlení krize panovnické autority. Záměrně jsem se soustředil pouze na přelom 14. a 15. století a zaměřil se zejména na osudy Václava IV. a jeho bratra Zikmunda Lucemburského s tím, že jsem se je pokusil srovnat s osudem jejich současníka, anglického krále Richarda II. Kromě něj jsem se věnoval také zajetí francouzského krále Jana II., a to z důvodu odlišných příčin jeho zajetí, a také pro ukázkou zajetí panovníka podle rytířského kodexu cti ze strany jeho vězňitelů.

---

⁵⁶ BOBKOVÁ Lenka, BARTLOVÁ Milena, *Velké dějiny země Koruny české IV.b 1310 – 1402*, Nakladatelství Paseka Praha a Litomyšl 2003 s. 275 – 276.

3. Václav IV.

Václav IV. (26. 2. 1361 Norimberk – 16. 8. 1419 Praha) byl od roku 1378 českým králem (korunován již roku 1363), od roku 1376 králem římským. Pocházel z lucemburské dynastie. Syn Karla IV. a Anny Svídnické.⁵⁷

3. 1. Problematické dědictví

Otec krále Václava IV. Karel IV. nastoupil na trůn jako zralý třicetiletý muž a měl jasné představy o cílech a způsobu své vlády. Polovina 50. let 14. století byla obdobím mimořádných úspěchů Karla IV. Roku 1355 upevnil své postavení v říši ziskem císařské koruny a roku 1356 vydáním říšského zákoníku (Zlaté buly). Karel IV. byl uznáván v celé Evropě, a to až se toto tvrzení týká Francie, Itálie, polského či uherského království. Z Prahy vytvořil reprezentativní centrum a zvolil ji svou rezidencí. Při výkonu panovnické moci se spoléhal především sám na sebe, přičemž se opíral o vhodně volené rádce a diplomaty. Svou důležitou roli zde plnili také církevní hodnostáři, především pražští arcibiskupové Arnošt z Pardubic a Jan Očko z Vlašimi. Níže na politickém žebříčku Karlova mocenského systému stála česká šlechta, která ovšem měla vzhledem ke svému ekonomickému postavení daleko větší ambice. Karel IV. respektoval postavení a úlohu šlechty při řízení země, přesto si však dokázal udržet svou rozhodující panovnickou pozici. Stejně jako později Václav IV. se i jeho otec částečně opíral o nižší šlechtu. Na rozdíl od svého syna však dokázal vyšší šlechtě dát najevo její důležitost pro panovníka i pro královský dvůr. Tato úloha šlechty však, i přes Karlovu vstřícnost, znamenala stále nebezpečí, že pokud dojde k oslabení panovnické moci, projeví se negativně a obrátí se proti panovníkovi. Což se mělo jako velký problém projevit později, za vlády Václava IV.⁵⁸

Stejně jako všichni panovníci, chtěl i římský císař a český král Karel IV., zajistit pokračování rodu a vlády. Toužil proto po početném potomstvu a zejména pak po synech, kteří by navazovali na jeho dílo. S Blankou z Valois, svou první manželkou, měl pouze dvě dcery, z nich jedna – Markéta, zemřela hned v roce 1349, druhou byla Kateřina Lucemburská. Anně Falcké se sice narodil syn Václav, ale zemřel již v necelých dvou letech. Třetí manželkou Karla IV. se stala Anna Svídnická, která mu nejprve porodila dceru Alžbětu. Vytoužený dědic Karla IV. se pak narodil v Norimberku 26. února 1361. *„Léta Páně 1361, když se pan císař se svou manželkou, paní císařovnou Annou, zdržoval v městě Norimberku, narodil se jim v pátek nazítří blahoslaveného Matěje apoštola⁵⁹ syn,*

⁵⁷ ČORNEJ Petr in ČORNEJ Petr, KUČERA Jan P., VANÍČEK Vratislav, *Evropa králů a císařů*, nakladatelství Ivo Železný Praha 1997, s. 367.

⁵⁸ BOBKOVÁ Lenka, BARTLOVÁ Milena, *Velké dějiny země Koruny české svazek IV. b 1310 – 1402*, nakladatelství Paseka, Praha a Litomyšl 2003 s. 408.

⁵⁹ Sv. Matěje bylo ve středu 24. února. Václav IV. se narodil v pátek 26. února, což ale nebylo nazítří sv. Matěje.

*jemuž bylo u křtu dáno jméno Václav.*⁶⁰ Ze čtvrtého manželství s Alžbětou Pomořanskou se Karlovi IV. narodila nejprve dcera Anna, poté synové Zikmund Lucemburský, Jan Zhořelecký a Karel, který zemřel již rok po svém narození. Následovala ještě dcera Markéta „Mladší“ Lucemburská a syn Jindřich.

V době vlády Karla IV. byly české země na vrcholu své slávy. Panovník si byl vědom toho, že i po jeho smrti musí být nastolena bezproblémová vláda soustředěná v rukou vládce, jehož viděl v osobě své krve a hned od Václavova narození se soustředil na zajištění a upevnění předpokladů pro jeho budoucí mocenský vzestup. Zřejmě z tohoto důvodu došlo k poněkud uspěchané korunovaci Václava IV., a to již v červnu roku 1363 ve Svatovítském chrámu Pražského hradu. Nástupnictví na trůn bylo dědičnou záležitostí nejstaršího syna z královské krve, takže Václav byl právoplatným nástupcem trůnu, což nikdo nemohl zpochybnit. Proto si na tomto místě můžeme položit otázku, zda bylo nutné Václava korunovat v jeho tak útlém věku. Můžeme připustit, že z pohledu Karla to byl dobrý tah na pomyslné šachovnici, i když si určitě musel být vědom neobvyklého věku kandidáta na trůn a musel vědět i to, že tato podivuhodná volba a situace přiláká pozornost a kritiku na jeho osobu. Další důvod můžeme vidět i v jeho touze po dalším potomstvu. Po smrti Anny Svidnické se Karel IV. 21. května 1363 počtvrté oženil, a to s vnučkou polského krále Kazimíra Alžbětou (Eliškou). Předpokládal nástupnické spory, proto jim chtěl předejít zmíněným státoprávním opatřením. Rozhodl se tedy Václava korunovat českým králem dříve než Alžbětu českou královnou. Tím zamýšlel dosáhnout toho, aby Václavovo nástupnictví na českém trůně bylo po právní stránce nepochybné a nemohlo dojít k uplatnění nároků ze strany potomků nové královny.⁶¹

Korunovace tak malého dítěte byla dosud nevídaným aktem a proto také nemohly být dodrženy všechny předpisy korunovačního řádu českých králů. Jiří Spěváček dokonce uvádí, že akt musel „*působit jako neuvážená formalita, ne-li fraška*“⁶² Přesto se proti korunovaci neodvážil vystoupit nikdo z pozvaných představitelů zemí Koruny české, s výjimkou pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic, který „*obřad považoval za znevážení korunovačního aktu a jeho symboliky*.“⁶³ Nakonec ale musel ustoupit a korunovaci provedl podle českého korunovačního řádu aspoň do té míry, pokud to dovoľoval věk a s ním související Václavovy schopnosti. „*Léta Páně 1363, v den svatého Víta, dal císař prostřednictvím pana Arnošta, arcibiskupa pražského, korunovat svého syna Václava ve*

⁶⁰ KRABICE z WEITMILE Beneš, *Kronika pražského kostela*, in *Kroniky doby Karla IV.*, nakladatelství Svoboda Praha 1987 s. 233.

⁶¹ SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419 K předpokladům husitské revoluce*, nakladatelství Svoboda, Praha 1986, s. 45 – 46.

⁶² Tamtéž s. 46.

⁶³ Tamtéž s. 48.

druhém roce jeho věku na krále českého a třetího dne nato paní Elišku, svou manželku, na královnu.“⁶⁴

Získat pro svého syna titul římského krále znamenalo pro Karla IV. daleko větší, několikaleté úsilí. Karel si byl vědom toho, že dosažení tohoto cíle nebude jednoduchou záležitostí, proto na něm začal pracovat již před polovinou sedmdesátých let 14. století a roku 1376 Václava IV. dostává i na římský trůn. Korunovace proběhla 6. července 1376 v katedrále v Cáchách za účasti nejvyšších zástupců říše a představitelů šlechty ze všech oblastí říše. Václav nečekal na potvrzení své volby papežem a ihned začal používat titul „*Václav, z boží milosti římský král, vždy rozmnožitel říše, a český král.*“⁶⁵

Karel IV., vědom si složitosti situace, se snažil Václava na vládu připravit a předával mu ji více než deset let, aniž by bral v potaz, že Václav je ještě dítě s jinými zájmy. Domníval se, že Václav IV. tak měl dost času na to, získat dostatek informací. Stejně tak doufal v to, že mu po boku budou stát jeho mladší bratři (a bratřanci, synové Jana Jindřicha) tak, jako jemu Jan Jindřich. Později se však ukázalo, že právě množství mužských potomků Lucemburského rodu bude velkým problémem. V době jeho smrti byl totiž naživu poměrně velký počet mužských potomků rodu. Byli to jednak tři vlastní synové Karla IV., dále synové jeho bratra Jana Jindřicha Moravského – Jošt, Prokop a Jan Soběslav a všichni měli poměrně vysoké vladařské ambice.⁶⁶ Již od dětství zapojoval Karel IV. v rámci Českého království Václava IV. do vladařských povinností a zasvěcoval jej do vnitrostátní i zahraniční politiky. Země Koruny české, říše a vztah k papežství. To byly tři okruhy zájmu Karla IV., ve kterých měl jeho syn pokračovat.

*„Karel připravil svému synovi v dobré víře na stříbrném podnosu dva vrcholné úřady střední Evropy, aniž tušil, že se situace jeho nástupci do značné míry bude stále více vymykat z rukou.“*⁶⁷

Bylo to jak z důvodů osobnosti samotného Václava IV., jeho přívrženců i protivníků, ale i z důvodu měnících se skutečností, které Karel IV. nemohl předpokládat a výrazněji je ovlivnit a tím pádem na ně nemohl svého syna připravit. V tomto ohledu císař, milující otec svého prvorozeného syna, selhal. Václav IV. byl do vladařských záležitostí vtahován již od nejútlejšího dětství. Už v době, kdy si chtěl spíše hrát, musel plnit nejrůznější povinnosti, kterým nemohl rozumět. Logicky tak došlo k

⁶⁴ KRABICE z WEITMILE Beneš, *Kronika pražského kostela*, in *Kroniky doby Karla IV.*, nakladatelství Svoboda Praha 1987 str. 233.

⁶⁵ SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419 K předpokladům husitské revoluce*, nakladatelství Svoboda, Praha 1986 s. 89, v originále "Wenceslauas dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex".

⁶⁶ BOBKOVÁ Lenka, BARTLOVÁ Milena, *Velké dějiny země Koruny české svazek IV. b 1310 – 1402*, nakladatelství Paseka Praha a Litomyšl 2003 s. 409.

⁶⁷ HLAVÁČEK Ivan, *Nevděčné nástupnictví Václava IV.* in ŠMAHEL F., BOBKOVÁ L. a kol., *Lucemburkové: Česká koruna uprostřed Evropy*, nakl. Lidové noviny, Praha 2012 s. 641.

tomu, že Karel IV. vládnutí svému synovi spíše znechutil. Václav IV. byl tedy sice „vybaven“ vysokými tituly, po otci „zdědil“ vhodné rádce, měl fungující dvůr a rezidenci, ale chyběly mu vlastní zkušenosti a možná i vlastní nápady na vedení vlády, což vedlo k postupnému vytváření prostoru pro své „protivníky“ - v Čechách pro šlechtu, v říši pro kurfiřty⁶⁸.

Václav IV. se ujal vlády ve velice složité době, a to jak z pohledu situace v říši, tak i vzhledem k situaci v zemích Koruny české. Na západě Evropy probíhala tzv. stoletá válka mezi Francií a Anglií, na severu se stupňoval zápas o dánský trůn. Na území dnešní Itálie, ale i ve všech zemích západního křesťanství docházelo ke zmatkům způsobeným rozkoem papežství. Doba papežského schizmatu mimo jiné vnášela i konflikty do mocenských sporů italských městských států. Politické a církevní krize v Evropě se na jihovýchodě snažila využít osmanská říše k dosažení mocenských pozic v této oblasti.

3. 2. Příčiny prvního zajetí Václava IV.

V rámci českých zemí (ale potažmo i říše) byla vláda Václava IV. ovlivňována dvěma výraznými problémy. Prvním byly vztahy uvnitř lucemburské dynastie, kde docházelo k nekonečným svárům a v nichž Václav nedokázal zaujmout rozhodné východisko. Druhým pak byla česká šlechta, která se snažila o získání co největšího vlivu na krále a způsob jeho vlády.

V době úmrtí svého otce nebyl Václav IV. vůdčí a autoritativní osobností lucemburské dynastie. Ke slovu se zde začal hlásit nejstarší člen dynastie, moravský markrabě Jošt⁶⁹, kterého Václav IV. roku 1383 povýšil na generálního vikáře v Itálii s rozsáhlou pravomocí v celé Říši. Jošt byl velice ambiciózní a toto postavení mu zjevně nestačilo. Nesnášel podřízenost svému mladšímu bratranci stejně tak jako Zikmund Lucemburský, mladší bratr krále Václava. Oba si byli vědomi toho, že Václav IV. rozhodující funkce v zemi postupuje svým zemanským důvěrníkům, čímž oslabuje svou vlastní moc. Viděli, že zanedbává své povinnosti hlavy českého státu i celé říše. Jošt nejprve zaútočil proti svému bratrovi markraběti Prokopovi, který se zdál být nejslabším článkem lucemburské dynastie. Domníval se, že může ohrozit jeho hospodářskou moc v markraběcím údelu získáním arcibiskupských statků pro sebe. Dále viděl, že se spojuje s králem Václavem IV. proti ostatním členům dynastie a chce získat moc v českém státě. Na Moravě se tedy rozhořela místní válka.

⁶⁸ BOBKOVÁ Lenka, BARTLOVÁ Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české svazek IV. b 1310 – 1402*, nakladatelství Paseka Praha a Litomyšl 2003 s. 410.

⁶⁹ K Joštovi a Prokopovi: ŠTĚPÁN Václav, *Moravský markrabě Jošt (1354 – 1411)* Brno, Matice moravská 2002, MEZNÍK Jaroslav, *Lucemburská Morava 1310 – 1423*, nakladatelství Lidové noviny Praha 2001, též BOBKOVÁ Lenka, ŠMAHEL František, *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*, nakladatelství Lidové noviny, Praha 2012.

Pokud se jedná o vliv na panování Václava IV. můžeme říci, že důsledkem způsobu jeho vlády se na vrchol dostali zástupci nižší šlechty na úkor šlechty vysoké, která až dosud měla díky svým ekonomickým možnostem vysoký podíl na výkonu politické moci. Nižší šlechta se prostřednictvím jednotlivců opírala o krále a využívala jeho moci pro své individuální cíle. Tito lidé se na svá místa dostali díky nadbíhání králi a hnání touhou po zisku, přezíravě a povýšeně vystupovali vůči šlechtě vyšší, která naopak zůstávala vyčleněná z téměř všech důležitých politických rozhodování jak v českém království, tak v říši. Můžeme říci, že u těchto králových oblíbenců převládal zájem o bohatý a bezstarostný život, chyběly jim politické znalosti a zkušenosti i odpovědnost za politický život země. Na krále měli negativní vliv, odváděli jej od jeho panovnických povinností a král stále častěji hledal útočiště před závažnými problémy v hlubokých lesích a na svých hradech. Snadno přivykl tomu, že problémy za něj řeší někdo jiný a začal být řízen a manipulován svým okolím. Je ale nutno podotknout, že zastoupení nižší šlechty na dvoře Václava IV. bylo, ve srovnání s dalšími panovnickými rody, spíše podprůměrné.⁷⁰ Robert Novotný pak vládu Václava IV. logicky srovnává s panováním jeho otce Karla IV. a říká, že tento se také obklopil lidmi, kteří neměli příslušnou stavovskou kvalifikaci. Na druhou stranu ale dokázal vyššímu panstvu nabídnout jiné uplatnění. Členové panstva byli zahrnuti do programu panovnické reprezentace, v rámci širšího dvora se pohybovali na významných akcích. Václav IV. jim nic z toho nabídnout nedokázal. A podle Novotného je tedy logické, že „*vztah mezi královskou mocí a vlivnou částí panstva, jenž se za Karla IV. pohyboval na hraně možného, později sklouzl do opozičního postoje.*“⁷¹ Také je nutné zdůraznit, že podstatný rozdíl mezi způsobem panování Karla IV. a jeho syna Václava IV. spočívá ve vztahu ke katolické církvi. Karel IV. se o církev při své vládě opíral a využíval její autority, což dokládá i jeho blízký vztah k pražskému arcibiskupovi Arnoštovi z Pardubic, jenž při něm stál i v záležitostech, ve kterých s ním přímo nesouhlasil, o čemž svědčí i výše zmíněná korunovace Václava IV. českým králem. Oproti tomu se Václav IV. s pražským arcibiskupem Janem z Jenštejna rozešel jak názorově tak lidsky a upjal se ke zmiňovaným pochlebovačům z řad nízké šlechty.

Zatímco tedy na Moravě probíhala válka mezi markrabaty Joštem a Prokopem, Václav IV. odjel na Žebrák. Zde a na dalších svých oblíbených hradech pobýval prakticky celý rok 1393 a o dění v zemi se příliš nestaral. Nezasáhl ani do moravských událostí. Zdá se, že jej vůbec nezajímaly. Je dokonce možné, že si myslel, že je lepší, když jsou další členové dynastie spíše ve sporu než jednotní.⁷²

⁷⁰ NOVOTNÝ Robert, *Ráj milců? Nižší šlechta na dvoře Václava IV.* in DVOŘÁČKOVÁ – MALÁ Dana, *Dvory a rezidence ve středověku II*, Historický ústav AV ČR Praha 2006, s. 215 – 229, dostupné na <http://www.dvory-a-rezidence.cz/soubory/DRII/Novotny.pdf>. Ze dne 26. 11. 2018.

⁷¹ Tamtéž s. 227.

⁷² SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: K předpokladům husitské revoluce*, nakladatelství Svoboda, Praha 1986 s. 228.

4. srpna 1393 uzavřel Jošt s Prokopem kompromisní smlouvu s podmínkami válečných náhrad. Tato smlouva nebyla příliš účinná, protože už v září se boje rozhořely nanovo.

Počátkem prosince 1393 došlo k pokusu o otrávení krále. Spěváček uvádí, že za tímto pokusem stál patrně Zikmund Lucemburský, Jošt a také rýnský falckrabě Ruprecht III. Na hostině, na kterou král pozval mimo jiné bavorského vévodu Fridricha, byl oběma nejspíše do poháru s vínem namíchán pomalu působící jed. Fridrich spěchal do Vídně, ale dojel pouze do Budějovic, kde 4. prosince 1393 zemřel. Dávka jedu pro Václava IV. naštěstí nebyla smrtelná, přesto se ale král několik dní zmítal mezi životem a smrtí. Mezitím se rozhořel boj o případné nástupnictví, a to mezi všemi Lucemburky, tj. oběma Václavovými bratry – Janem Zhořeleckým a Zikmundem Lucemburským, i jeho bratranci markrabaty Joštem a Prokopem. Jan Zhořelecký se 7. prosince 1393 setkal s míšeňským markrabětem Vilémem I. a pokusil se naklonit si jej slibem, že pokud v případě smrti Václava IV. převezme jeho trůn, zůstane markraběti nakloněn a ihned mu zaplatí sto tisíc zlatých, dluh ještě po císaři Karlu IV. nebo mu dá do zástavy město Pirnu a další města a české hrady v sousedství míšeňského markrabství. A to i v případě, že dojde k jednání o českou korunu mezi Janem Zhořeleckým a Zikmundem Lucemburským. Než došlo k rozhodnutí, král Václav IV. se uzdravil.

Pokus o vraždu, kterou by se vyřešila nespokojenost vyšší šlechty se způsobem vlády krále Václava IV. v českých zemích i v Říši tedy nevyšel. Brzy se našel nový způsob, „*jak se postavit na odpor silám, jež z Václava IV. učinily nemohoucího a nerozhodného politika, dávajícího přednost dobrodružným zásahům svých oblíbenců, zaměřených k posílení jejich vlastního vlivu a moci, a přehlížejícího vážné potřeby země České koruny a říše stejně tak jako prestiž lucemburské dynastie.*“⁷³

Už 18. prosince 1393 se nejspíše na popud Zikmunda Lucemburského ve Znojmě sešli král Zikmund, moravský markrabě Jošt, míšeňský markrabě Vilém I. a rakouský vévoda Albrecht III. Habsburský. Výsledkem tohoto setkání bylo uzavření obranného spojení proti každému, kromě Svaté říše římské⁷⁴. Tato dohoda byla jasně namířena proti způsobům jednání a vedení politiky Václava IV. a dokonce v ní bylo uvažováno o způsobu vedení války proti králi.

⁷³ SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: K předpokladům husitské revoluce*, nakladatelství Svoboda, Praha 1986 s. 230.

⁷⁴ CDM XII s. 168 – 170 č. 174.

Za této situace se Václav IV. pokusil odvrátit hrozící válku jednáním, na které do Prahy pozval spolu s dalšími svého bratra Zikmunda. Přizván byl i norimberský purkrabí Fridrich. Během bohatých hostin se král snažil otupit ostny výhrad ke svému způsobu vlády. Pro nedostatek historických pramenů nejsou známy podrobnosti tohoto jednání, jisté však je, že došlo ke kompromisu mezi Joštem a Prokopem, a to rozhodčím výrokem míšeňského markraběte Viléma I. a norimberského purkrabího Fridricha o mírovém urovnání jejich mocenského sporu.⁷⁵ Prokop slíbil, že 16. března 1394 přijede do Prahy, aby vyrovnal křivdy a dluhy, které vznikly mezi ním a Joštem. Slib ale nesplnil. Místo toho v uvedený den přijel na dvůr polského krále Vladislava Jagellonského, se kterým chtěl uzavřít smlouvu o pomoci proti markraběti Joštovi. Tato smlouva nakonec uzavřena nebyla, protože v situaci v českých zemích došlo k radikálnímu obratu, který byl ku prospěchu markraběte Prokopa.⁷⁶

3. 3. Panská jednota

V tomto okamžiku se ke slovu dostává vyšší šlechta, která dosud pouze vyčkávala na vhodný čas na to, aby vystoupila a hájila své nároky na podíl na moci v zemi, které jí byly odpírány nižšími šlechtici soustředěnými kolem krále. Trnem v oku jí tak byl především způsob Václavovy vlády, ale také jeho oblíbenci, kterým poskytoval výhody, podle opozice neoprávněné. Do čela vyšší šlechty se postavil rozhodný a politicky zkušený Jošt. Po dohodě s ním se do Prahy sjeli mocní představitelé vyšší šlechty Jindřich z Rožmberka a pán na Krumlově, Jindřich Starší z Hradce, Břeněk ze Skály, pán na Švihově, Ota z Bergova, pán na Bílině, Jindřich Berka z Hohenštejna v Sasku, Vilém z Landštejna, Jan Michalec z Michalovic a na Mladé Boleslavi, Boreš mladší z Bečova a Rýzmburka a Boček z Kunštátu (jinak řečený z Poděbrad). Zde je nutno zmínit, že výhodou pro panskou jednotu byla účast Oty z Bergova, který z titulu své funkce nejvyššího purkrabího disponoval značnou vojenskou mocí. Společně pak 5. května 1394 vydali česky psaný list s prohlášením: *„všichni jednostejně a zjevně listem tímto vyznáváme, že jsme v takú mezi sebou úmluvu a v taký slib my všichni svrchu psaní vstúpili a vstupujem a to sobě věrně beze lsti pod věru naší dobrú a pode cti držeti slibujeme tak jménem, že chceme a máme všichni my v jednotu býti a zemského dobrého hledati a pravdu v zemi ploditi a činiti a tak vždy po tej spolu státi, abychom před se všechno zemské dobré snažně vedli, věrně beze lsti sobě pomáhajice podle vsí své víry a podle své cti každý z nás i všichni spolu svú vsí mocí beze lsti co jí každý míti můžem. A koho by kolivěk z nás nebo koho z našich kterýmkolivěk činem kdo kdy kterak tisknutí chtěl mimo zemský běh nebo mimo nález panský, toho tomu máme a slibujem věrně pomáhati a po něm silně státi, aby*

⁷⁵ Zakotveno v listině ze 4. února 1394 CDM XII s. 172 – 174 č. 178.

⁷⁶ SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: K předpokladům husitské revoluce*, nakladatelství Svoboda, Praha 1986 s. 230 - 232.

se vždy jemu toho nedálo, než aby se každému pravé stalo.“⁷⁷ Jedná se o formální úmluvu o jednotě, za účelem hájení pravdy v zemi a zemského dobrého. Je možné říci, že tímto okamžikem vzniká jednota panská, jejímž cílem bylo poskytnout si vzájemnou podporu a získat spoluvládu v zemi. Formulace textu je celkem opatrná, není namířena přímo proti králi nebo rádcům z řad nižší šlechty, přesto z ní jasně plyne, že panská jednota je připravena hájit své politické nároky. Prohlášení bylo natolik umírněné, že nemohlo být považováno za vzpouru proti králi. Skutečné cíle jednoty však ukázala skutečnost, že se její členové okamžitě začali připravovat na ozbrojený útok proti králi.⁷⁸

Záminkou k útoku, ať už náhodnou nebo záměrně zinscenovanou, se stala událost, ke které došlo někdy v dubnu 1394. Jedná se o konflikt jednoho z příslušníků vyšší šlechty Boreše mladšího z Rýzmburka a jeho spojenců, kteří s ozbrojenci dobyli hrad Toužim u Bečova, zajali probošta Jiřího a odvezli jej do zajetí na Borešův hrad Osek. Zálžitosti tohoto typu měl z titulu své funkce řešit nejvyšší purkrabí Ota z Bergova⁷⁹. Ten okamžitě svolal vojenskou hotovost, ovšem nepoužil ji proti Borešovi, ale proti králi.⁸⁰

3. 4. Zajetí Václava IV.

Přesná rekonstrukce události je téměř nemožná. Teprve v 80. letech 20. století však byla v archivu v Cáchách objevena dobová zpráva⁸¹, která má podle Lenky Bobkové mimořádnou výpovědní hodnotu.⁸² Jazykovým rozbořem zprávy bylo zjištěno, že jejím autorem je nejspíše někdo z Alsaska⁸³, někdo z blízkého Václavova okolí, protože popisuje i některé jinde neuváděné podrobnosti. Tudíž se má za to, že se jedná o někoho, kdo zůstal ušetřen zajetí.⁸⁴ Jeho informace nezačíná samotným zajetím, ale pozváním na schůzku, kterou král navrhl Joštovi a panstvu a která se měla uskutečnit 5. května v Praze, přičemž posléze změnil místo setkání na Žebrák. Panstvo a Jošt se přesto sešli v Praze, zřejmě proto, aby se dohodli na společném postupu a variantách vývoje

⁷⁷ AČ I s. 52 – 53.

⁷⁸ SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: K předpokladům husitské revoluce*, nakladatelství Svoboda, Praha 1986 s. 233.

⁷⁹ Ota z Bergova byl dosud spíše na straně Václava IV., ale vzhledem k tomu, že nesnášel diktátorský přístup jeho milců, přidal se na stranu panské jednoty.

⁸⁰ SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: K předpokladům husitské revoluce*, nakladatelství Svoboda, Praha 1986 s. 233.

⁸¹ Rozbor této zprávy otiskl T. R. Kraus, *Eine unbekannte Quelle zur ersten Gefangenschaft König Wenzels im Jahre 1394*, DA 43, 1987, s. 135 – 154.

⁸² BOBKOVÁ Lenka, BARTLOVÁ Milena, *Velké dějiny země Koruny české IV.b 1310 – 1402*, nakladatelství Paseka 2003 s. 352 – 353.

⁸³ Zemským fojtem a zástupcem krále Václava IV. byl v letech 1392 - 1395 v Alsasku Bořivoj ze Svinař a podfojtem Bořivojův švagr Zdislav z Weitmile.

⁸⁴ „Wir erkennen aber aus seinem Bericht, dass er wegen der genauen Kenntnis der Gespräche, welche König Wenzel mit den Baronen und Herzog Johann von Görlitz mit Markgraf Wilhelm I. von Meissen führte, am Hofe König Wenzels zu suchen ist, dass ihm aber die Gefangenschaft erspart geblieben war.“ in KRAUS Thomas R., *Eine unbekannte Quelle zur ersten Gefangenschaft König Wenzels im Jahre 1394*, DA 43, 1987, s. 145.

situace a uzavřeli již výše uvedenou dohodu. Z Prahy poté členové jednoty vytáhli s ozbrojeným doprovodem a na 8. května 1394 navrhli setkání s králem v Berouně. Král se o jejich tažení dověděl a rozhodl se vrátit do Prahy. Členové jednoty, včetně markraběte Jošta, se dostali až do Berouna, kde se ubytovali v dominikánském klášteře. Král se svým doprovodem stačil dojet pouze do Králova Dvora u Berouna. Král věděl o vojenské přesile svých protivníků a pod tím vědomím byl donucen souhlasit s jejich požadavkem, aby se na místo schůzky vydal jen s málo početným doprovodem, a to právě do berounského dominikánského kláštera. Zde byla proti králi vznesena obžaloba, načež se tento rozčílil, začal vyhrožovat tresty a popřel své chyby.⁸⁵ Václav IV. byl poté zajat, převezen do Prahy a internován na v Bílé věži Pražského hradu, jehož purkrabím byl Jindřich z Rožmberka.⁸⁶

Mluvčím jednoty se stal nejspíš Jindřich z Rožmberka, který králi přednesl rozsáhlou žalobu, která mimo jiné obsahovala body jako například: nepořádek ve správě království i říše, poškozování církve, vdov a sirotků a porušování právního řádu. Hlavním bodem obžaloby byla stížnost na vynechávání a opomíjení šlechty v zemských, dvorských i regionálních úřadech. Po příjezdu do Prahy členové panské jednoty nedovolili králi, aby se ubytoval ve svém sídle v novoměstském Králově dvoře a jak již bylo výše uvedeno, uvrhli jej do vězení v Bílé věži.⁸⁷

Na tomto místě bych rád zmínil několik různých podání způsobu Václavova zajetí kronikáři a historiky. Piccolomini⁸⁸ ve své Historii české sice blíže nespecifikuje samotné provedení zajetí či místo držení krále Václava IV., avšak za zmínku stojí i jeho slova vztahující se k této události: „*Václav byl totiž svému otci úplně nepodobný, oddaný cele rozkoším, vyhýbající se práci, daleko dbalejší vína, než království svého. Proto byl od šlechty zajat a 16 týdnů vězněn. Jan, vévoda lužický, a Prokop, markrabě moravský, ho vysvobodili na velikou škodu říše.*“⁸⁹

Staré letopisy české uvádí, že „*Král Vácslav byl jat před Berúnem puol míle v Králově Dvoře od pánuov svých českých skrze zpusobenie krále Zigmunda uherského, jeho bratra milého, a Jošta,*

---

⁸⁵ „*Wenzel erzürnte sich masslos, bestritt die ihm vorgeworfenen Fehler und verweigerte eine Änderung seines bisherigen Regierungsstils.*“ in KRAUS Thomas R., *Eine unbekannte Quelle zur ersten Gefangenschaft König Wenzels im Jahre 1394*, DA 43, 1987, s. 139.

⁸⁶ „*Daraufhin nahmen in die Barone gefangen und führten ihn auf Prager Burg, deren Hut den Anführer des böhmischen Adels, Heinrich von Rosenberg, oblag.*“ in KRAUS Thomas R., *Eine unbekannte Quelle zur ersten Gefangenschaft König Wenzels im Jahre 1394*, DA 43, 1987, s. 139.

⁸⁷ SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: K předpokladům husitské revoluce*, nakladatelství Svoboda, Praha 1986 s. 234.

⁸⁸ Budoucí papež Pius II.

⁸⁹ PIUS. *Historie česká: o původu a skutcích česků a několika jejich panovníků věnovaná nejjasnějšímu knížeti a pánu Alfonsovi králi aragonskému*. Litvínov: Dialog, 2010, s. 57.

markrabí moravského. A odtad nesen jest do Prahy na Hrad a v tu věži velikú hranatú nahoře byl vsazen a pod stráží s velikú pilností chován.“⁹⁰

Oproti tomu Václav Hájek z Libočan uvádí, že „přijel z lovu do svého dvoru půl míle od Berouna, páni někteří osadivše Popovice, měli po něm špěh, a když počal obědvati, vskočili do dvora v náhle a jali krále a odtud jej nesli na hrad Pražský a dali jej vsaditi do sklípku, jenž jest v Bílé věži“⁹¹ Pokud budeme porovnávat tyto dvě zprávy vidíme, že Hájek již pozměnil jak místo zajetí krále, tak i místo jeho věznění v Bílé věži. Vzhledem k tomu, že vězení ve sklepě byla určena pro nejhorší provinilce⁹² a Václav IV. byl, ač vězněm, přesto stále panovníkem, je pravděpodobnější tvrzení uvedené ve Starých letopisech českých, tedy že byl vsazen do věže. Domnívám se, že svou roli v rozdílném popisu hraje fakt, že Hájka od události dělí cca 150 let.

Zatímco král zůstával ve vězení, členové jednoty, v čele s markrabětem Joštem, se rozhodli vládnout jeho jménem místo něho. Vyhnali královo služebnictvo a hrad obsadili silnými strážemi. Nepočítali ovšem s tím, že hned v okamžiku, kdy se po Praze roznese zpráva o králově uvěznění, nastane všeobecné pobouření a davy lidí budou chtít krále osvobodit. Teprve nyní si tedy členové jednoty uvědomili, že nebude právě snadné vládnout místo krále a rozhodli se svůj čin legalizovat svoláním zasedání zemského sněmu Českého království jménem krále. Z listu tří měst pražských, která přistoupila k jednotě, vyplývá, že si Jošt dal od zajatého krále vyhotovit své jmenování hejtmanem Českého království. List byl vyhotoven 4. června 1394.⁹³ K panské jednotě nejspíš odmítl přistoupit Jan Ocas, rychtář Starého a Nového Města pražského. O den později, 5. června 1394, byla vydána listina krále Václava IV., ve které prohlásil, že svazek mezi panskou jednotou, markrabětem Joštem a pražskými městy byl uzavřen s jeho vědomím a vůlí. Vzhledem k tomu, že je známo, že v této době byla v držení markraběte Jošta i královská pečeť, je těžko soudit, zda toto prohlášení bylo opravdu projevem jeho skutečného mínění nebo taktickým aktem, kterým se chtěl dostat z vězení. A je vysoce pravděpodobné, že bylo absolutně fingované.

Jak z výše uvedených citací pramenů vyplývá, v Praze byl král vězněn na Pražském hradě, v Bílé věži. Nutno podotknout, že se nejedná o Bílou věž, která se nyní nachází v severním opevnění Hradu mezi Daliborkou a Mihulkou. Tato věž vznikla až po roce 1486. V případě věznění Václava IV. máme na mysli Bílou věž, tzv. Soběslavovu. Tato věž ve středověku střežila vstup do Pražského

⁹⁰ *Staré letopisy české z rukopisu Křížovnického*, ed. Šimek František a ed. Kaňák Miroslav, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha 1959, s. 38.

⁹¹ HÁJEK z LIBOČAN Václav, *Kronika česká*, nakladatelství Odeon, Praha 1981, s. 485.

⁹² Viz. Kapitola 2. 1. této práce.

⁹³ CDM XII s. 191 – 192 č. 199.

hradu ze západu. Její název je odvozen od Soběslava I., za jehož vlády byla od roku 1135 budována jako kamenné opevnění hradu a ve středověku převážně sloužila jako vězení. Jméno nese podle bílé opuky, ze které byla vystavěna, nebo podle opukových desek, kterými byla pokryta za Vladislava II.. Za vlády Karla IV. roku 1370 byla její střecha pokryta zlacenými olovenými pláty, aby: „*již z daleka hlásala slávu a moc sídla královského a císařského.*“⁹⁴ Rudolf II. ji později nechal upravit pro reprezentativní a výstavní účely a vězení bylo přeneseno do již výše zmíněné Bílé věže v severním opevnění. V současné době ji můžeme objevit na III. nádvoří Pražského hradu, kde je zastavěna a zcela překryta barokní fasádou. Na její někdejší přítomnost upozorňuje jen několik slepých oken⁹⁵.

Dalším místům Václavova věznění se budu věnovat dále.

3. 5. Boje o královo vysvobození, pomoc z říše a podmínky králova propuštění

Král Václav, ač uvězněn, byl svými věrnými služebníky velice dobře informován o dění nejen v Praze, ale i v celé zemi, kde se připravovala opatření k jeho osvobození.

Od prvních okamžiků se na stranu krále postavil jeho mladší bratr Jan Zhořelecký, který proti jednotě ostře vystoupil nejprve slovně a krátce poté i vojensky. Odmítl poslušnost Joštovi a v Kutné Hoře vydal manifest, ve kterém přísahal, že se vším čím disponuje, přičiní o osvobození svého bratra⁹⁶. Manifest obsahoval také prohlášení, že členové jednoty se dopouštějí násilností, zmocnili se vyšehradského kostela, královské komory a klášterů. Manifest je ukončen výzvou, aby „*každý, kdo chce pomoci králi a nastolit v zemi právní řád, vstoupil do služeb Jana Zhořeleckého.*“⁹⁷ Jan Zhořelecký zároveň sestavil početnou armádu a před Prahou se spojil s vojskem markraběte Prokopa a hotovostí, kterou sestavila královská města a hrady. Spojená vojska rychle a bez boje obsadila Nové Město, rychle dobyt byl i zbytek Prahy, protože pražská posádka pod velením Oty z Bergova nemohla tak velké přesile úspěšně čelit.⁹⁸

Mezitím ale jednotka i se zajatým králem stačila včas opustit Prahu⁹⁹ a utéct, aby jej postupně věznila na hradech Příběnice a Český Krumlov, odkud putoval na hornorakouský hrad Wildberg¹⁰⁰, který byl ve vlastnictví rodu Starhembergerů.

⁹⁴ RUTH František, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních I ulice Anenská, Karlov*, nakl. Pavel Körber, Praha 1903, s. 280-281.

⁹⁵ VLČEK Pavel a kol., *Umělecké památky Prahy IV. Pražský hrad a Hradčany*, Academia Praha 2000, s. 157 – 158.

⁹⁶ Text CDM XII s. 194 – 195 č. 202.

⁹⁷ SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: K předpokladům husitské revoluce*, nakladatelství Svoboda, Praha 1986 s. 235.

⁹⁸ Tamtéž s. 235.

⁹⁹ V noci z 21. na 22. června 1394.

¹⁰⁰ O samotném věznění na těchto hradech viz kapitola 3. 6. této práce.

Nový staroměstský rychtář Hansa Rost, purkmistr Mikuláš Orlův a konšelé pak vydali prohlášení, že upouštějí od spojenectví s jednotou, uznávají Jana Zhořeleckého za králova zástupce a pokud by Václav IV. přišel o život, uznají Zhořeleckého i za jeho nástupce.

Jan Zhořelecký se nespokojil jen se ziskem Prahy a se svým vojskem táhl na jih Čech, kde plenil rožmberské statky. Chtěl se pustit i dále do Rakous, aby Václava osvobodil, ale na to už mu nestačily finanční prostředky.

Pomoc Václavovi ovšem přichází, a to z říše. Samotná internace krále vyvolala v Říši veliký ohlas a do jižních Čech se s vojskem vydal Ruprecht III. Falcký, který přispěl svým dílem k uzavření dohody mezi jednotou a králem. Za stranu stoupců Václava IV. jednali Jan Zhořelecký a právě Ruprecht III., za stranu jednoty Jindřich z Hradce a Břeněk ze Skály. Jošt se jednání už nezúčastnil. Vrátil se na Moravu a zdá se, že byl prvním, kdo vzdal odpor. Důvodem byl nejspíš fakt, že proti jeho záměrům se zvedl odpor v říši a on si tak uvědomil, že boj proti králi vedl jen z české a nikoli říšské strany. Přestože Jošt od uchopení moci ustoupil, zdatní vyjednávači ze strany jednoty vymohli velké výhody. Uzavřená smlouva zajišťovala královo propuštění, ale také ústupky ve věcech politických a trestnou bezúhonnost jednoty za její činy. Bylo stanoveno, že jako záruka za královo propuštění musely být panské jednotě co nejdříve vydány hrady Žebrák, Křivoklát, Karlštejn, Zvíkov a hrad a doly na stříbro v Kutné Hoře. Jeho stoupcenci měli postavit padesát rukojmí v čele s Janem Zhořeleckým¹⁰¹ a Jindřichem Škopkem z Dubé. Ti se museli dostavit do Českého Krumlova a zůstat zde ve vazbě jako rukojmí. Až potom mohli být i všichni rukojmí propuštěni.¹⁰² Hrady měly být zárukou do doby, než budou vyřešeny všechny sporné otázky, především požadavky jednoty.¹⁰³

K výměně krále za rukojmí došlo na Krumlově. Už 1. srpna 1394 propuštěný král přijel do Českých Budějovic, kde byl slavnostně uvítán a zástava hradů tak padla. V Budějovicích král vydal prohlášení, že nebude podnikat nic nepřátelského vůči bratrům Kašparovi a Gundakerovi ze Stahrembergu v Horních Rakousích kvůli tomu, že byl v zajetí na jejich hradu. O něco později se zavázal i k tomu, že to, co proti němu podnikli, nebude vyčítat „*věrným a milým Jindřichovi z*

¹⁰¹ Janu Zhořeleckému byl povolen čtrnáctidenní odklad.

¹⁰² DRTA II. str. 405 č. 236 sub. 2 a 3, Spěváček s. 239.

¹⁰³ Jinou zprávu o výsledcích smlouvy podal Bořivoj ze Svinař. Podle něj měly být do zástavy dány hrady Kutná Hora, Lichtenburk, Žleby, Přimda, Domažlice. Jako správci se jich měli ujmout pánové z Rožmberka. Můžeme se domnívat, že jedná o pozměněnou variantu smlouvy, nebo její doplněk, protože je málo pravděpodobné, že by královská strana dala do zástavy nejdůležitější hrady středních Čech, na kterých se král často zdržoval. In SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: K předpokladům husitské revoluce*, nakladatelství Svoboda, Praha 1986, s. 239.

*Rožmberka, Jindřichovi z Hradce, Břeňkovi ze Skály i jiným podle jich českým pánům*¹⁰⁴ Král zdůraznil také svoji ochotu hledat prospěch pro zemi, a to ve spolupráci s pány i rytíři, panoši duchovními i světskými osobami a dbát na jejich rady.

Vzhledem k tomu, že protikrálovská opozice se neustále rozrůstala, Václav IV. přistoupil na artikuly sepsané jednotou. Jedná se o 21 článků, ve kterých byly popsány jak tradiční nároky zemské šlechty, tak body týkající se vládní a soudní praxe. Více než polovina artikul byla věnována zdůraznění výhradních práv vyšší šlechty, především obsazování úřadů v zemi. Královská rada podle nich prakticky přebrala veškerou vládu v zemi do své pravomoci. Měla jí být skládána přísaha všemi stavy, především městy a kláštery¹⁰⁵ Král ovšem ukázal, že se nenechá požadavky šlechty svazovat a původní úmluvy nedodržel především v otázce jmenování zemských úředníků a královské rady. Na stranu šlechty se postavili Zikmund Lucemburský a Jošt, když jí ve svém rozhodčím výroku z dubna 1396 dali za pravdu ve většině bodů. Václav IV. rozhodčí výrok přijal. Jednalo se o kompromis ze strany krále, který přestal odmítat jmenování nejvyšších zemských úředníků z řad vysoké šlechty a přistoupil k úpravě měny¹⁰⁶, což byly původně záležitosti, o kterých chtěl rozhodovat sám. Zikmundův a Joštův rozhodčí výrok byl jasným vítězstvím české vysoké šlechty nad králem¹⁰⁷

3. 6. Příběnice, Český Krumlov, Wildberg

Konkrétním podmínkám věznění se nevěnuje nejspíše žádný dobový pramen. Můžeme tedy pouze předpokládat, že ač vězeň, stále byl Václav IV. panovníkem a jako takový nebyl zavřen ve vězení, ale dobře střežen, pobýval v obytných místnostech hradů.

Hrad Příběnice, kde byl Václav IV. krátce vězněn poté, co s ním panská jednota v červnu 1394 opustila Prahu, se nachází na ostrožně nad levým břehem Lužnice nedaleko od Tábora.¹⁰⁸ Byl založen Vítkovci roku 1243, kdy jej vystavěl Vítek, syn Vítko z Prčice, praotce rožmberského rodu.¹⁰⁹ Osudného roku 1394 byl v držení Jindřicha z Rožmberka, jedné z hlavních postav panské jednoty. Právě proto byl Václav umístěn na krátkou dobu na tomto místě. Tomek k tomuto uvádí: „*Jindřich zapsal se do tehdejších běhů dějin českých jako předák jednoty panské, kterou roku 1394 uzavřeli stavové s regimem vlády Václava IV. nespokojení. Jindřich z Rožmberka to byl, jenž*

¹⁰⁴ AČ I s. 53 – 54 č. 2.

¹⁰⁵ AČ I. s. 56 – 58 č. 5.

¹⁰⁶ Stanovil, že z hřivny čistého stříbra se smí vyrazit nejvýše 80 grošů o ryzosti 0,875. Od reformy Karla IV. z roku 1378 to byl po letech první pokus o zastavení poklesu jakosti pražských grošů.

¹⁰⁷ Dále kapitola 3. 7. této práce.

¹⁰⁸ DURDÍK Tomáš, *Encyklopedie českých hradů*, nakladatelství Libri Praha 1998, s. 237.

¹⁰⁹ TOMEK Václav Vladivoj a kol., *Po troskách české slávy, Hrad, zámky a tvrze české, jih založení, dějiny, pověsti a poklady umělecké, díl I.*, nakl. Pavla Körbera, Praha 1913 s. 163.

zmocnil se osoby královny ve Dvoře Králově, kde král právě meškal, a zavezl ho na svůj pevný hrad Příběnice, kde vznešeného zajatce nějaký čas držel.“¹¹⁰ Z poloviny 14. století pocházejí základy kaple a z první čtvrtiny 15. století pak severní parkán. V důsledku smlouvy mezi Oldřichem z Rožmberka a Tábořany byl hrad pobořen už roku 1434.¹¹¹ V současné době je hrad zříceninou. Zástavba předhradí s dodnes patrným valem v čele je neznámá. Za dalším příkopem se nacházelo čtyřdílné jádro hradu, v jehož přední části ohrazené hradbou se nacházela volně stojící mohutná osmiboká věž. Její jednotlivé úrovně byly propojeny schodišti v síle zdiva. Za touto částí byl dvorek, s největší pravděpodobností prázdný, na nějž navazoval vlastní vícekřídlý palácový okrsek. Na severním nároží zadního nádvoří stála čtyřhranná věž.¹¹²

Jedná se o nejnáročnější stavbu Vítkovců ze 13. století, která byla mocenskou demonstrací tohoto rodu v místě ostrého střetu jeho zájmů se zájmy královskými poté, co byl založen královský hrad a město Hradiště, nyní Tábor. Ve kterých místech přesně byl král Václav IV. na tomto hradě držen, známo není, můžeme se tedy pouze dohadovat, jak velký komfort mu chtěli Rožmberkové spolu s panskou jednotou dopřát. Pokud s ním zamýšleli nakládat jako s vězněm, dalo by se předpokládat, že byl umístěn v některé ze dvou uvedených věží. Pokud jej nadále ctili jako krále a urozenou osobu, byly mu určeny některé místnosti, či místnost v paláci.

Vzhledem k tomu, že se hrad panské jednotě nezdál příliš bezpečný, odvezli krále k internaci do Českého Krumlova, který byl také majetkem Jindřicha z Rožmberka. Panská jednota si byla velice dobře vědoma toho, že Pražané byli pobouřeni zprávou o králově zajetí, i toho, že Jan Zhořelecký se mu s vojskem vypravil na pomoc, proto se báli, že Václav IV. bude osvobozen a převáželi jej z hradu na hrad. „*Tu Pražané pobouřeni jsouce tou zprávou strojili se oblehnouti hrad, aby krále osvobodili. Když pak i bratr králův Jan, kníže Zhořelecký, táhl mu na pomoc, páni i s králem v noci utekli a věznili jej v jižních Čechách a potom v Rakousích.*“¹¹³

Také hrad Krumlov byl založen Vítkovci v polovině 13. století a první písemná zmínka o něm pochází z roku 1253. Počátkem 14. století se stal hlavním sídlem rožmberské větve rodu, v 16. století byl přebudován na zámek a roku 1719 přešel do vlastnictví Schwarzenberků, byl pozdně barokně až rokokově přestavěn a tím jeho vývoj skončil. Původní hrad byl velice malý a

¹¹⁰ TOMEK Václav Vladivoj a kol., *Po troskách české slávy, Hrady, zámky a tvrže české, jih založení, dějiny, pověsti a poklady umělecké, díl I.*, nakl. Pavla Körbera, Praha 1913 s. 163.

¹¹¹ DURDÍK Tomáš, *Encyklopedie českých hradů*, nakladatelství Libri Praha 1998, s. 237 – 238, též SEDLÁČEK August, *Hrady, zámky a tvrže Království českého*, Argo Praha 1994, s. 60 – 77.

¹¹² DURDÍK Tomáš, *Encyklopedie českých hradů*, nakladatelství Libri Praha 1998, s. 238.

¹¹³ RUTH František, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních I ulice Anenská, Karlov*, nakl. Pavel Körber, Praha 1903, s. 281.

jednoduchý, tvořil jej obdélný palác, opevněný hradbou s okrouhlým bergfrítem. Dodnes je tato část nazývána *Hrádek*. Tato podoba hradu přestala vyhovovat v momentě, kdy se hrad stal hlavním sídlem rodu a byla vystavěna nová část, zvaná *Horní hrad*. Ve středu obou čel byly čtverhranné věže, palác byl dvoutraktový. Vstup do hradu nejspíše zajišťovala dřevěná rampa. Za zmínku jistě stojí, že na přelomu 15. a 16. století před západním čelem Horního hradu vzniklo nové nádvoří, ze tří stran obestavěné palácovými křídly. Vzhledem k tomu, že tato část byla stavěna do příkopu, má pod úrovní přízemí ještě tři patra sklepů.¹¹⁴

V případě Českého Krumlova se jako místo věznění krále uvádějí právě sklepy, tzv. Václavské¹¹⁵. Tyto sklepy byly ve středověku nejspíše přízemím až prvním patrem horního hradu a proto by se jednalo o logické prostory. Prameny, které by uváděly přesné místo Václavova uvěznění, však nejspíše známy nejsou. V této souvislosti píše Tomek následující: „*Pod celým hradem rozprostírají se četná sklepení, i ono, ve kterém král Václav IV. držán byl, když odvážen byl na Vildberg.*“¹¹⁶ Sedláček zmiňuje nejstarší část horního hradu, čtverhranný palác, jehož památkou jsou veliké sklepy a podzemní místnosti, které se pod ním nacházejí, včetně jakéhosi starého sklepení, „*v němž prý král Václav seděl*“¹¹⁷

Původně poměrně nevýznamný hrad Wildberg se do zorného pole evropských dějin na čas dostal ve chvíli, kdy na něj byl převezen tak urozený vězeň, jakým byl Václav IV. Panské jednotě se totiž nejspíš dostatečně bezpečný nezdál ani Krumlov. Hrad byl ve vlastnictví bratrů Kašpara a Gundakera ze Stahrembergu a králi se zde od nich dostalo čestného a dobrého zacházení. K pobytu mu byla přidělena místnost ve čtvrtém patře hlavní věže, která je dosud nazývána „*královským pokojem*“.¹¹⁸ Kromě jiného směl král podnikat přísně střežené lovecké výpravy do okolních lesů. Údajně měl během nich přijít do kontaktu s vůdcem moravské družiny lupičů, který mu sloužil jako spojka mezi ním a jeho přívrženci.¹¹⁹

¹¹⁴ DURDÍK Tomáš, *Encyklopedie českých hradů*, nakladatelství Libri Praha 1998, s. 73 – 74.

¹¹⁵ TOMEK Václav Vladivoj a kol., *Po troskách české slávy, Hrady, zámky a tvrze české, jih založení, dějiny, pověsti a poklady umělecké, díl I.*, nakl. Pavla Körbera, Praha 1913, s. 323; SEDLÁČEK August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého 03*, Argo Praha 1994 s. 4.

¹¹⁶ Tamtéž s. 323.

¹¹⁷ SEDLÁČEK August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého 03*, Argo Praha 1994 s. 4.

¹¹⁸ „*Der gedemütigte König erfuhr auf Wildberg eine durchaus gute und ehrenvolle Behandlung, der ihm zugewiesene Raum im vierten Stock des Hauptturmes wird heute noch als 'Königszimmer' bezeichnet.*“ in BEZDEK Herbert, *Ein König auf Wildberg gefangen*, in Oberösterreichische Heimatblätter, Herausgegeben vom Institut für Volkskultur, 2/1994, s. 178, dostupné na http://www.oogeschichte.at/datenbanken/literaturdatenbank-historische-bibliografie/?tx_iafbibliografiedb_pi1%5Bsearch%5D%5BsearchfieldValue%5D=Bezdek%2C%20Herbert+ze+dne+20.3.2019.

¹¹⁹ „*Auf streng überwachten Jagdausflügen in den nahen Breitluser Wald soll es Wenzel dennoch möglich gewesen sein, Verbindung mit dem sagenumwobenen „Dürrenteufel“, dem Hauptmann einer mährischen Räuberbande, aufzunehmen, welcher Wenzel als Verbindungsmann zu seinen Anhängern gedient haben soll.*“ in BEZDEK Herbert, *Ein König auf Wildberg gefangen*, in Oberösterreichische Heimatblätter, Herausgegeben vom Institut für Volkskultur, 2/1994, s. 178, dostupné na <http://www.oogeschichte.at/datenbanken/literaturdatenbank-historische-bibliografie/>

3. 7. Druhé Václavovo zajetí

Ani zmíněný Zikmundův a Joštův rozhodčí výrok však nepomohl a jednota přistoupila k radikálnějšímu kroku. Záminkou k tomuto činu byla zpráva o vzrůstající opozici proti králi Václavu IV. v říši. Tuto zprávu přednesl panovníkův říšský pověřenec Bořivoj ze Svinař na zasedání královské rady 11. června 1397 na Karlštejně. Po ukončení jednání došlo k násilné konfrontaci členů jednoty¹²⁰ a čtyř králových oblíbenců¹²¹. Obvinili je ze zrady krále a postupně všechny probodli mečem. Pachatelé tohoto činu si byli vědomi toho, že jej může ospravedlnit a legalizovat pouze zrada panovníka, proto okamžitě prohlásili, že jejich hlavním motivem byl úmysl oběti odtrhnout krále od říše. Není zcela jasné, zda se toto prohlášení zakládalo na pravdě. Jisté ale je, že král vraždy nepotrestal. Bylo to jistě pod nátlakem a ze strachu, protože není pravděpodobné, že by uvěřil verzi o zradě svých oblíbenců. Za celou akcí stál nejspíše Jošt, kterého až teprve později nechal král vypovědět z Prahy¹²². Ivan Hlaváček k témuž uvádí, že král se s uvedeným vysvětlením smířil zřejmě proto, že si chtěl uvolnit ruce pro říšskou politiku, kde se vyhrcovaly staré spory mezi Wittelsbachi, Habsburky a Lucemburky¹²³.

V neustálých konfrontacích mezi panovníkem a šlechtou se nesly i další roky. Porýnský kurfiřti svolali pod záminkou jednání o odstranění schizmatu do Frankfurtu říšský sjezd. Ve skutečnosti však šlo o jednání proti Václavovi, čehož si byla vědoma i většina říšských měst, která byla ochotna se za krále postavit. Přesto byl král Václav v srpnu roku 1400 čtyřmi porýnskými kurfiřty formou soudního výroku sesazen z říšského trůnu, což znamenalo i oslabení lucemburského rodu. Hlavním organizátorem tohoto činu byl mohučský arcibiskup Jan II. Nassavský spolu s falckým kurfiřtem Ruprechtem III., který byl poté zvolen římským králem¹²⁴. K Václavovu sesazení z říšského trůnu došlo na základě do značné míry zmanipulovaných výtek, které zveličovaly přítěžující okolnosti. Některé byly dokonce vymyšlené, i když jejich základ byl nepopiratelný¹²⁵.

[tx_iafbibliografiedb_pi1%5Bsearch%5D%5BsearchfieldValue%5D=Bezdek%2C%20Herbert](#) ze dne 20. 3. 2019.

¹²⁰ V čele s opavským vévodou Hanušem, Janem z Michalovic, Bohuslavem ze Švamberka a Borešem z Rýzmburka.

¹²¹ Jedná se o Purkata Strnada z Janovic, Štěpána z Opočna, Štěpána z Martinic a johanitského velmistra Markolta z Vrutic.

¹²² NOVOTNÝ Robert, *Spor Václava IV. s panstvem* in ŠMAHEL František, BOBKOVÁ Lenka, *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, nakladatelství Lidové noviny, Praha 2012, s. 672.

¹²³ HLAVÁČEK Ivan, *Václav IV.* in RYANTOVÁ Marie, VOREL Petr (ed.) *Čeští králové*, nakladatelství Paseka, Praha 2008, s. 216.

¹²⁴ V září 1401 Ruprecht III. shromáždil vojsko na tažení za císařskou korunou do Říma, a to přesto, že papež Benedikt IX. se k jeho volbě nevyjádřil. V říjnu 1401 ale narazil na vojsko milánského vévody, jenž zůstal přívržencem Václava IV., jemuž vděčil za udělení vévodské důstojnosti a jeho tažení skončilo fiaskem. SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: K předpokladům husitské revoluce*, nakladatelství Svoboda, Praha 1986, s. 333.

¹²⁵ HLAVÁČEK Ivan, *Václav IV.* in RYANTOVÁ Marie, VOREL Petr (ed.) *Čeští králové*, nakladatelství Paseka, Praha 2008, s. 216.

V roce 1401 dochází k dalším jednáním mezi panskou jednotou a králem, jejichž vyústěním byla mírová smlouva, ve které se král podrobil vůli pánů k dodržování zemského řádu. Tím se zemský řád vrátil k ustanovením rozhodčího výroku Zikmunda Lucemburského z roku 1396 a byl tedy vítězstvím panské jednoty. Nově se veškerá výkonná moc přesunula do rukou panské rady, kterou tvořili čtyři předáci panské jednoty v čele s arcibiskupem Olbramem ze Škvorce¹²⁶. Kromě toho, že měli vládnout místo krále podle úmluvy z roku 1396, měli i velké možnosti k uplatnění vlastní vůle. Mírové narovnání znamenalo převzetí vlády a práv, dosud vyhrazených králi, panskou radou. V tomto okamžiku prakticky vrcholil dlouhodobý trend úpadku moci českého krále Václava IV.

Koncem roku 1401 se Václav sešel v Kutné Hoře k jednáním se svým bratrem Zikmundem, jejichž výsledkem bylo Zikmundovo jmenování říšským vikářem a vyjádření zásadního odporu vůči Ruprechtu III. Falckému a důrazná, alespoň diplomatická opatření proti jeho plánu získat císařskou korunu.¹²⁷

V únoru 1402 se jednání obou bratrů přenesla do Hradce Králové a v podstatě znamenala politickou rezignaci Václava IV., protože svěřil své vladařské pravomoci svému bratrovi Zikmundovi, čímž si chtěl pojistit jeho podporu ve snaze o znovuzískání říšské koruny. Zikmund měl správcovský úřad vykonávat tak, jak tomu bylo za Karla IV. Václav mu postoupil i všechny královské hrady a královská města a slíbil mu naprostou oddanost a poslušnost v záležitostech týkajících se Českého království i římské říše. Ovšem s výhradou, že Václav IV. zůstane do konce svého života zachován v hodnosti českého a římského krále. Na základě smírčího výroku z roku 1396 měl pak Zikmund zajistit spravedlnost a řád jak vůči Václavovi, tak vůči panské jednotě. Pro sebe si Václav vyhradil obsazení zemských úřadů, ovšem s právem veta pro Zikmunda v případě osob, které by nepovažoval za vhodné.

Ještě v únoru proběhl pod Zikmundovým vedením zemský sněm a zemský soud, jehož se zúčastnilo velké množství zemských pánů, významných členů panské jednoty, z jejichž složení je velice dobře patrné další rozšíření panské jednoty¹²⁸. Z jejich jednání je zřejmý zájem o ukončení domácí války a nastolení pořádku a míru v zemi.

Zikmund začal okamžitě chvatně zabírat královské hrady, včetně jejich zařízení a pokladů a v tomto okamžiku se proti němu Václav postavil. O konkrétním způsobu jeho odporu není nic přesně

¹²⁶ Dalšími byli Jindřich z Rožmberka, Ota z Bergova a z Bíliny a Jan Krušina z Lichtenburka.

¹²⁷ SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: K předpokladům husitské revoluce*, nakladatelství Svoboda, Praha 1986, s. 332.

¹²⁸ Výčet zúčastněných viz *Archiv český II*, s. 359 – 360 č. 101 a 102.

známo. Nejspíše se jednalo o ústní stížnost a pokyn purkrabím, aby se postavili na odpor proti záboru hradů. Zikmund podal na jednání svého bratra stížnost královské radě. Ta se rozdělila na dva tábory, kdy se proti sobě postavili příslušníci panské jednoty a Václavovi oblíbenci. Královská rada tedy nebyla schopna dohodnout se na jednotném postupu a Zikmund tak přikročil k ráznému rozhodnutí. Svého bratra nechal 6. března 1402 v Králově dvoře u sv. Benedikta na Starém Městě Pražském zatknout a uvěznit. Václav byl rychle převezen na Pražský hrad, kterému jako nejvyšší purkrabí vládl Jindřich z Rožmberka, a uvržen do vězení ve věži¹²⁹. „Došlo k tomu, že Zikmund již dne 6. března 1402 zatknouti dal bratra svého v Králově dvoře u sv. Benedikta na Starém Městě i vésti odtud na Hrad pražský a tam střežiti pilně“.¹³⁰ V září 1403 podal zprávu o svém zajetí sám Václav IV. v manifestu, který byl zaslán na různá místa v českých zemích i v zahraničí. Jeho znění je dochováno např. ve zprávě určené městske radě v Krakově.¹³¹ Václav IV. v manifestu popsal vše, co proti němu podnikl jeho bratr Zikmund od roku 1394, dále jeho machinace s nástupnictvím v Uhrách, své zajetí z roku 1402, Zikmundovo drancování českého království.

Vše proběhlo velice rychle, aby celá věc zůstala co nejdéle utajena. Tentokrát projevil Václav IV. ve svém pražském vězení daleko více statečnosti než při svém prvním věznění. Odmítl vydávat a podepisovat jakékoli listiny, které by vzbuzovaly dojem, že s jednáním svého bratra souhlasí. Jediným ústupkem byla výzva královským hradům a městům, aby Zikmundovi vykonala slib věrnosti.

O Zikmundově činu se přesto veřejnost dověděla velice brzy. Všechny dosud neobsazené hrady se mu postavily na odpor a Zikmund neměl dostatek vojenských prostředků na jeho zvládnutí. Na stranu zajatého krále se postavil jeho bratranec markrabě Prokop, který disponoval dostatečným vojskem a kolem sebe soustředil všechny nespokojence se současným stavem.¹³²

Role vyjednavče se ujal markrabě Jošt, ale jednání nevedla k uspokojivému konci, proto se Zikmund rozhodl zbavit se svého bratra vojenským útokem na jeho spojence. Vytáhl proti hradu Bezděz, který Václav postoupil markraběti Prokopovi. Hrad byl nedobytný, proto bylo na Joštův popud Prokopovi nabídnuto jednání o příměří. Byla to ovšem lest a Zikmund dal Prokopa na místě zajmout a následně dopravit nejspíše do Prahy.¹³³ V tomto okamžiku se Prokop dostal do stejné

¹²⁹ SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: K předpokladům husitské revoluce*, nakladatelství Svoboda, Praha 1986 s. 338.

¹³⁰ PALACKÝ František, *Dějiny národu českého, knihy 6 – 10*, Ottovo nakladatelství, Praha 2017, s. 411.

¹³¹ CDM XIII s. 289 – 292 č. 278.

¹³² SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: K předpokladům husitské revoluce*, nakladatelství Svoboda, Praha 1986 s. 338 - 339.

¹³³ Je známo, že ještě 6. června 1402 stihl Prokop Bezděz za 1000 kop grošů zastavit Havlovi ze Zvířetic – viz. CDM XIII, s. 209, č. 202, též AKČ 5, s. 93 – 94, č. 148.

situace jako král Václav. Prahu s oběma zajatci Zikmund opustil 29. června 1402 pod záminkou přípravy korunovační cesty do Říma. Zikmund se s oběma vydal na jih Čech, kde nejprve delší dobu pobýval na hradě Krumlově Jindřicha z Rožmberka. Odtud pak s oběma zajatými odjel do Horních Rakous na hrad Schaumburg u Lince, jehož majitelem byl hrabě Hermann z Cilly¹³⁴ a neustále při tom rozšiřoval zprávy o svém plánu římské jízdy spolu s Václavem IV. Někdy v září až listopadu se Zikmund musel vrátit do Uher a své zajatce tedy odvezl do Vídně, kde však ponechal pouze krále, a to v jakési „*víceméně volné internaci u rakouských vévodů*“¹³⁵.

Markraběte Prokopa nechal odvézt do Prešpurku¹³⁶ a uvěznit na tamním hradě. Zde byl vězněn téměř tři roky¹³⁷. Z vězení byl propuštěn až koncem dubna 1405¹³⁸ poté, co markrabě Jošt uzavřel jménem svým i jménem krále Václava IV. mír se Zikmundem Lucemburským. Prokopovo zdraví bylo po dlouhém věznění ale značně podlomeno, jeho stav se začal rychle zhoršovat a on se uchýlil do kartuziánského kláštera v Králově Poli, kde 24. září 1405 také zemřel¹³⁹.

Mezitím se v Českých zemích do čela opozice proti Zikmundovi postavil stále intrikující markrabě Jošt. Zikmund nepočítal s tím, že se proti němu postaví nejen Václavovi oblíbenci z řad nižší šlechty, stoupenci krále i markraběte Prokopa, ale také ta část panské jednoty, která si skutečně přála ukončení domácí války a nastolení klidu a pořádku v zemi. Jošta vedla k příklonu k protizikmundovské koalici především snaha zaujmout vedoucí úlohu v zemi a soustředit politickou moc ve svých rukou. V odvetu se Zikmund rozhodl k vojenskému tažení do Čech. Vojsko, jehož značnou část tvořili Kumáni¹⁴⁰, což byli obávaní divocí hrdlořezové, za hrozného plenění a drancování proniklo až ke Kolínu nad Labem. Bezhlavé ničení donutilo šlechtu k jednání o příměří a vydání nejbohatšího města země Kutné Hory. Kvůli potížím v Uhrách musel poté Zikmund české země opustit. Svým postupem Zikmund zničil své předchozí politické dílo v Čechách a česká šlechta a královská města mu jej do konce jeho života nezapomněla.

3. 8. Václavovo věznění ve Vídni roku 1403

Ve Vídni byl Václav IV. zprvu držen v internaci na tamním hradě, poté v domě na Kienmarktu. Jak již bylo uvedeno, internace probíhala pod dohledem rakouských vévodů, kteří se k Václavovi chovali podle střídavých výkyvů svých nálad souvisejících s aktuální situací. V červenci 1403

¹³⁴ SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419, K předpokladům husitské revoluce*, nakl. Svoboda Praha 1986, s. 339.

¹³⁵ ŠTĚPÁN Václav, *Moravský markrabě Jošt (1354 – 1411)*, Matice moravská, Brno 2002, s. 543.

¹³⁶ Dnešní Bratislava.

¹³⁷ ŠTĚPÁN Václav, *Moravský markrabě Jošt*, Matice moravská 2002 s. 543 – 544.

¹³⁸ MEZNÍK Jaroslav, *Lucemburská Morava*, nakladatelství Lidové noviny Praha 2001 s. 281 – 284.

¹³⁹ ŠTĚPÁN Václav, *Moravský markrabě Jošt*, Matice moravská 2002 s. 595.

¹⁴⁰ Kumáni – původně kočovné kmeny, které se usadily na území Uher, splynuly s obyvatelstvem a všemi uherskými vládci, včetně Zikmunda, je využívali jako lehkou jízdu ve vojsku.

probíhala jednání o spojenecké úmluvě proti Zikmundovi mezi Václavem IV. a rakouským vévodou Vilémem. Tím se začalo uvolňovat Václavovo zajetí a změnilo se na jakési omezení jeho pobytu.¹⁴¹ Král od této chvíle již nebyl střežen, mohl si zřídit malý dvůr v uvedeném vlastním domě na Kienmarktu, měl volnost pohybu, téměř denně mohl podnikat vyjížďky na koni mimo město. „*Podruhé byl zajat od uherského krále Zikmunda, svého bratra, dán do vězení Albrechtovi, vévodovi rakouskému. Byl vězněn ve výborné budově ve Vídni, která potom dostala jméno Praha, protože ji obýval král Pražanů.*“¹⁴²

Postupem času se pro Zikmunda stávalo věznění jeho bratra neúnosným. Veřejně se vědělo, že Václava drží v internaci ve Vídni a vzhledem k tomu, že Václav IV. byl stále ještě právoplatným králem se vším, co k této hodnosti náleží, nemohl předpokládat, že by veřejné mínění jeho jednání akceptovalo. Zikmund tedy byl nucen tuto situaci řešit. Prostředníky tohoto řešení se stali rakouští vévodové, především pak Vilém I. a výsledkem bylo v září 1403 stanovení podmínek smíru mezi oběma bratry. Mimo jiné bylo stanoveno, že se Václav v Zikmundův prospěch vzdá všech svých hradů kromě dvou, sesadí všechny neřádné úředníky, nahradí je podle Zikmundových pokynů, po Václavově smrti se českým králem stane Zikmund. Téhož dne však Václav IV. sepsal již výše uvedený stížnostní manifest, z čehož je zřejmé, že o Zikmundových dobrých úmyslech neměl valné mínění. Manifest vyvolal značnou odezvu a díky němu se někdy v říjnu čeští stoupenci krále Václava IV. odhodlali ke svržení Zikmundovy zástupné vlády.¹⁴³ Tyto projevy odporu přiměly Zikmunda, aby přikázal zostření Václavova dozoru tak, aby se nemohl dostat do styku s přáteli a vydávat listiny do Čech.

V této době na základě smlouvy uzavřené ve Vratislavi 16. července 1402¹⁴⁴ do jeho osudu zasáhla knížata ze Slezska¹⁴⁵, která v doprovodu dvou členů královské rady¹⁴⁶ a mnoha rytířů a dvořanů přijela do Vídně k vévodovi Albrechtu IV. a nabídli se zástavou českého krále. Toto gesto na vévodu udělalo velký dojem a zřejmě znovu vedlo ke zmírnění ostrahy vězněného krále. Na jeho stranu se postavil také vévoda Vilém I., který se v říjnu 1403 oženil se sestrou neapolského krále Ladislava Johannou, tím se stal veřejným nepřítelem krále Zikmunda. Zdá se, že chtěl využít Zikmundových problémů a jen aby mu přivodil těžkosti a zbavil jej panství v Čechách, byl snad i ochoten propustit krále Václava z vězení.¹⁴⁷

¹⁴¹ SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361-1419 K předpokladům husitské revoluce*, nakl. Svoboda, Praha 1986, s. 346-347, ŠTĚPÁN Václav, *Moravský markrabě Jošt*, Matice moravská 2002 s. 559.

¹⁴² PIUS. *Historie česká: o původu a skutcích česků a několika jejich panovníků věnovaná nejjasnějšímu knížeti a pánu Alfonsovi králi aragonskému*. Litvínov: Dialog, 2010, s. 57.

¹⁴³ ŠTĚPÁN Václav, *Moravský markrabě Jošt (1354 – 1411)*, Matice moravská, Brno 2002, s. 560.

¹⁴⁴ LT 1/2 č. 116 Podle této smlouvy vznikl spolek slezských knížat, který měl za cíl vysvobození krále Václava IV. z vídeňského věznění. Kromě toho samozřejmě také stíhání zemských škůdců.

¹⁴⁵ Lehnický vévoda Ruprecht, Münsterbersští vévodové Bolek a Mikuláš.

¹⁴⁶ Beneš z Choustníka a podkomoří Zikmund Huler.

¹⁴⁷ ŠTĚPÁN Václav, *Moravský markrabě Jošt (1354 – 1411)*, Matice moravská, Brno 2002, s. 560.

V neděli 11. listopadu 1403 krátce po obědě se králi za pomoci přátel podařilo v přestrojení vyjet na koni z Vídně. V doprovodu čtyř mužů král dojel k večeru k Dunaji, odkud se všichni dali převzt přes řeku k osadě Stadlau, kde je čekal Jan z Lichtenštejna s padesáti ozbrojenci. Společně s nimi dojel král do Janova sídla v Mikulově, kam již nesahala moc rakouských vévodů. Ve Vídni zůstali jen dobrovolní rukojmí, kteří byli propuštěni až po roce, kdy se za ně král Václav IV. zaručil, že se rakouským vévodům nebudou mstít a nejspíš za ně zaplatil i výkupné. Z Mikulova pokračoval stále v přestrojení dále do Brna a odtud pak na hrad Karlštejn.¹⁴⁸ Již v den útěku, tedy 11. listopadu 1403, se zpráva o něm dostala do Norimberku. Zprávu o tom podal 26. listopadu 1403 frankfurtský zpravodaj Fridrich Magner městské radě ve Frankfurtu nad Mohanem. Mimo jiné zde uvedl, že v současné době je Václav IV. na Karlštejně a že panuje mínění, „že má být považován za našeho římského krále.“¹⁴⁹

Koncem roku 1403 se tedy Václav IV. znovu ujal vlády a nastalo postupné zklidňování situace v zemi. Během jeho věznění stoupl počet jeho stoupenců, a to zvláště jako reakce na způsob vlády jeho bratra Zikmunda. Králův dvůr se rychle obnovil, musely jej opustit osoby, které se angažovaly na Zikmundově straně. Václav dokázal využít toho, že jak rozhodčí výrok z roku 1396, tak i mírová smlouva z roku 1401 byly spjaty se jménem jeho bratra, který se v Českých zemích po svém řádění během Václavova zajetí netěšil právě velké oblibě a jehož nároky nyní neuznával. Roku 1405 zemřel markrabě Prokop a poté došlo ke smíru Václavova dvora s Joštem. Dále již tedy při jednáních se šlechtou nedocházelo k rušivému vlivu dalších členů dynastie. Rokem 1405 tedy končí desetiletá panská bouře¹⁵⁰.

Vítězství ve sporu mezi šlechtou a králem nelze pravděpodobně přičíst ani jedné ze stran. Jednota zformulovala své požadavky vůči králi, ale prakticky jich v plné míře nedosáhla. Václav IV. nedovolil šlechtě, aby do mocenských záležitostí zasahovala v takové míře, v jaké by si představovala, jeho moc nebyla podlomena, pouze oslabena. Šlechta si posílila pozice v zemských úřadech a na svých dominiích, které získala už za vlády Jana Lucemburského¹⁵¹.

3. 9. Pověsti a vyprávění o útěku krále Václava IV. z vídeňského zajetí

O prvním i druhém Václavově zajetí a věznění koluje spousta dobrodružně laděných příběhů a vyprávění. Popisují zejména způsoby, jakými král údajně z vězení utekl, přičemž je však známo, že

¹⁴⁸ SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419: K předpokladům husitské revoluce*, nakladatelství Svoboda, Praha 1986 s. 348-350.

¹⁴⁹ DRTA V s. 426 – 427 č. 321.

¹⁵⁰ NEJEDLÝ Martin, *Václav IV. a panská jednota III. – Račiž, králi, poslušati...* in *Historický obzor* 3 – 4/2000, Praha 2000 s. 74.

¹⁵¹ Tamtéž s. 75.

z prvního zajetí byl vysvobozen působením Jana Zhořeleckého a Ruprechta III. Falckého. Ostatně rozporů mezi vyprávěními a historií můžeme najít daleko více.

Z pověsti o Václavově oblibě nevěstek a lazebnic nejspíš plyne další známá pověst o lazebnici Zuzaně, kterou poprvé zaznamenal Václav Hájek z Libočan ve své Kronice. Líčí zde, jak Zuzana pomohla králi Václavovi IV. ze zajetí na pražské Staroměstské radnici. Po nějaké době věznění požádal král, aby jej pustili do lázní, které rád navštěvoval. Konšelé se poradili a v doprovodu čtyř strážců jej nechali dovést do lázní na staroměstské straně Karlova mostu. Po delším pobytu v lázních požádal král své strážce, aby jej pustili k řece, kde by se mohl ochladit. Zde našel loďku i s veslem a požádal ženu, která v lázních posluhovala, aby jej zavezla na druhou stranu řeky. Dále šli pěšky až k Chuchli, kde vzali další loď a převezli se opět na druhou stranu řeky, odkud došli až do bezpečí do Nového hradu u Kunratic. „*Král pobyv tu několik dní jel odtud' na Žebrák a Zuzanu s sebou vzal, právě, že nikdá žádného věrnějšího služebníka neměl než Zuzanu, kteráž jej z pražského vězení vysvobodila.*“¹⁵² Tato pověst se nemůže zakládat na pravdě, protože nesouhlasí hned několik věcí. Král Václav při svém prvním zajetí nebyl vězněn na Staroměstské radnici, ale v Bílé věži Pražského hradu, poté na rožmberských hradech Příběnice a Krumlov a v na hornorakouském Wildbergu. A nemohl uprchnout na Nový hrad u Kunratic, protože ten v době jeho prvního věznění ještě neexistoval. Král Václav IV. dal k jeho stavbě příkaz až roku 1411.¹⁵³ Podle odborníka na Lucemburky Spěváčka mohla pověst o lazebnici Zuzaně vzniknout také díky ilustracím Bible Václava IV., na kterých se objevuje nahý král ve společnosti lazebnic v průsvitných košíkách.¹⁵⁴

Václav Hájek z Libočan také spojil obě zajetí, když uvádí, že roku 1394 byl Václav vězněn postupně na Příběnicích, Krumlově a „*potom pak podán do Rakous a Albrecht, kníže rakúský, přijal jej a kázal vsaditi ve Vídni na jednu věži.*“¹⁵⁵ A dále vypráví, že králi pomohl z vězení uniknout starý rybář Hans Grundel, který mu do cely nosil malé vařené rybky a rozprávěl tam s ním. Rybáři Václav poručil, aby nechal zhotovit provaz z hedvábí, ten si ovinul na tělo a schovaný pod šaty mu jej do vězení přinesl. Když toto splnil, měl s loďkou čekat pod věží, ze které se král o půlnoci spustil na provaze dolů a převezl jej přes Dunaj. Na druhém břehu jej pak rybář zahrabal do hnoje, aby jej pronásledovatelé nemohli vypátrat. Poté se spolu s králem vypravil na cestu do Čech, kde jej Václav IV. povýšil do šlechtického stavu.¹⁵⁶

¹⁵² HÁJEK z LIBOČAN Václav, *Kronika česká*, Odeon Praha 1981 s. 483 – 485.

¹⁵³ DURDÍK Tomáš, *Encyklopedie českých hradů*, nakladatelství Argo Praha 1998, s. 197 – 198.

¹⁵⁴ SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419 K předpokladům husitské revoluce*, nakladatelství Svoboda Praha 1986, s. 486 – 487.

¹⁵⁵ HÁJEK z LIBOČAN Václav, *Kronika česká*, Odeon Praha 1981 s. 485.

¹⁵⁶ Tamtéž s. 487 – 488.

Ve Starých letopisech českých je uvedeno, že jeho zachráncem byl kněz řádu křížovníků¹⁵⁷. Ten měl za svou službu od krále obdržet faru v Manětíně a členství v královské radě.

Na úkor historie se projevila lidská fantazie také při líčení údajného Václavova útěku z hradu Příběnice při jeho prvním zajetí. I v tomto příběhu však vystupuje rybář, který měl králi dopomoci spolu s dalšími spolehlivými osobami. Společně jej z vězení vysvobodili, převezli na druhý břeh Lužnice a na několik dní ukryli v hlubokém lese u jakéhosi uhlíře. V hradu po králi rychle nastala sháňka, ale zbrojnoši jej hledali marně, král se mezitím v přestrojení dostal do Prahy. „*Krátce na to přitrhl prý sem s velkou mocí vojenskou a pomstil se na Rožmberkovi tím, že jeho Příběnický hrad v ruiny obrátil.*“¹⁵⁸ Ve skutečnosti však král Václav z Příběnic neuprchl a hrad byl pobořen Táboř roku 1434.¹⁵⁹

---

¹⁵⁷ *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu novočeským pravopisem* vydal František Šimek, Praha 1937 s. 3.

¹⁵⁸ TOMEK Václav Vladivoj a kol., *Po troskách české slávy Hradý, zámky a tvrze české, jich založení, dějiny, pověsti a poklady umělecké, díl I*, nakladatelství Pavla Křobera Praha 1913 s. 164.

¹⁵⁹ DURDÍK Tomáš, *Encyklopedie českých hradů*, nakladatelství Libri Praha 1998, s. 237.

4. Zikmund Lucemburský

Zikmund Lucemburský (14. 2. 1368 Norimberk – 9. 12. 1437 Znojmo) byl od roku 1387 uherským, od roku 1419 českým králem a od roku 1433 císařem Svaté říše římské. Pocházel z dynastie Lucemburků, byl synem Karla IV. a Alžběty Pomořanské.¹⁶⁰

4. 1. Zikmundovo narození a sňatková politika Karla IV.

Jak již bylo uvedeno výše, Karel IV. kladl velký důraz na pokračování svého rodu a vlády, chtěl mít početné potomstvo a především syny, kteří by pokračovali v jeho díle. Po smrti své třetí ženy Anny Svidnické, která mu dala vytouženého syna a následníka Václava IV.¹⁶¹, se jeho vyvolenou, která mu měla dát další potomky, stala Alžběta Pomořanská (1347 – 1393), dcera Bogislava V. z Pomořan a z Wolgastu a vnučka polského krále Kazimíra III. Velikého. Nejprve se jim narodila dcera Anna, budoucí manželka anglického krále Richarda II. Po ní v roce 1368 konečně následoval syn, a to právě Zikmund. Poté se ještě narodila dcera Markéta “Mladší” (1373 – 1410) a synové Jan Zhořelecký (1370 – 1396), Karel (1372 – 1373) a Jindřich (1377 – 1378).

Zikmund byl pojmenován podle burgundského mučedníka, jehož ostatky přivezl roku 1365 Karel IV. do Prahy a uložil je ve Svatovítské katedrále. Beneš Krabice z Weitmile k tomuto uvádí: *“Patnáctého dne měsíce února se totiž narodil našemu panu císaři z paní císařovny Elišky, jeho manželky, třetí syn v pořadí, jemuž bylo u křtu dáno jméno Zikmund. I byl po právu nazván tímto jménem, protože oba jeho rodiče, kteří zvláštní úctou ctíli svatého Zikmunda odpočívajícího v Pražském kostele, bez veškerých pochyb dostali tohoto syna od Boha pro zásluhy a na přímlovu již řečeného svatého mučedníka.”*¹⁶²

Téměř okamžitě po Zikmundově narození začal Karel IV. jednání o jeho budoucím sňatku. Ten nejprve domluvil s teprve tříletou dcerou norimberského purkrabího Fridricha V. Hohenzollernského Kateřinou. Vzhledem k tomu, že později se Fridrichovi narodili ještě synové, přestal být pro Karla IV. sňatek zajímavý a ze zasnoubení sešlo. Poté svou sňatkovou politiku zaměřil na Polsko, jehož ziskem by došlo k vytvoření velkého sjednoceného území pod vládou Lucemburků. Polský a uherský král Ludvík I. Veliký z Anjou neměl žádné mužské potomky a Karel IV. chtěl pro Zikmunda získat jednu z jeho dcer – Kateřinu nebo Marii. Roku 1372 se tedy ve Vratislavi setkal Karel IV. s uherskou delegací v čele s Mikulášem Garou a byla uzavřena dohoda,

¹⁶⁰ ČORNEJ Petr in ČORNEJ Petr, KUČERA Jan P., VANÍČEK Vratislav, *Evropa králů a císařů*, nakladatelství Ivo Železný Praha 1997, s. 399.

¹⁶¹ V roce 1358 se ještě narodila dcera Alžběta.

¹⁶² KRABICE z WEITMILE Beneš, *Kronika pražského kostela in Kroniky doby Karlovy*, nakladatelství Svoboda Praha 1987, s. 536 – 537.

že dojde ke sňatku Zikmunda buď s Kateřinou nebo Marií. O rok později došlo k prvnímu upřesnění, podle kterého se budoucí Zikmundovou ženou měla stát Marie. Za další dva roky (1374) bylo dále upřesněno, že ke sňatku dojde, až Marie dosáhne věku dvanácti let. Zároveň si polský a uherský král Ludvík Veliký na polských stavech vymohl potvrzení, že za dědičku trůnu přijmou jím určenou dceru.¹⁶³

4. 2. Zikmundovo nástupnictví

V roce 1379 se v Trnavě odehrály zasnuby Zikmunda a Marie Uherské. Události se zúčastnila i vdova po císaři Alžběta Pomořanská v doprovodu české šlechty.¹⁶⁴ O další výchovu mladého Zikmunda se postaral král Ludvík, který prince svěřil do rukou uherských vychovatelů, kteří ho museli především naučit maďarsky. Tady se projevil Zikmundův talent na jazyky, protože maďarštinu začal ovládat velice rychle a to na takové úrovni, že s ní mohl hovořit i u dvora.¹⁶⁵ Bezprostředně po zasnubách tedy Zikmund již u uherského dvora zůstal a pomalu se začal seznamovat s jeho zvyklostmi.

V Polsku po smrti svého bratra Kazimíra fakticky až do své smrti roku 1380 pevnou rukou vládla matka krále Ludvíka Alžběta. Po její smrti se král Ludvík rozhodl své dceři Marii a jejímu snoubenci Zikmundovi zanechat obě říše. Proto roku 1382 nechal polské velmože na zemském sněmu ve Zvolenu na Spiši složit hold Zikmundovi a předal mu správu Polska. Pro takovou roli však Zikmund ještě nebyl zralý a ani neměl dostatek zkušeností, proto spolu s ním odcestovali také hnězdenský arcibiskup, krakovský hejtman a nenáviděný hejtman Polska Domarat.¹⁶⁶

Dříve než mohl Zikmund cokoli podniknout, obdržel zprávu, že jeho budoucí tchán zemřel. Přestože mu v té době bylo pouhých 14 let, v nastalé situaci se zachoval velice rozhodně. Aby si pojistil pozici následníka polského trůnu, ihned přijal titul „Dominus Poloniae“¹⁶⁷. Právě tehdy dochází k jeho prvnímu střetu se šlechtou, v tomto případě polskou, která se postavila na odpor. Zikmunda hodlala uznat pouze za svých podmínek, z nichž nejzásadnější bylo propuštění Domarata ze služeb a závazek, že král bude sídlit v Polsku. Zikmund se splnění těchto požadavků bránil, naopak dával najevo, že hodlá převzít správu královských měst a hradů a upevnit svou autoritu.

¹⁶³ BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund; Kostnice, Hus a války proti Turkům*. Mladá fronta, Praha 1996. s. 25 – 26.

¹⁶⁴ Tamtéž s. 27.

¹⁶⁵ Zikmund kromě češtiny a němčiny ovládal také latinu, francouzštinu, italštinu a nejspíše také chorvatštinu. BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund; Kostnice, Hus a války proti Turkům*. Mladá fronta, Praha 1996. s. 27.

¹⁶⁶ BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund; Kostnice, Hus a války proti Turkům*. Mladá fronta, Praha 1996. s. 27 – 29, též DRŠKA Václav, *Zikmund Lucemburský Liška na trůně*, nakladatelství Epoque, Praha 1996 s. 16.

¹⁶⁷ Dominus Poloniae = pán polského království, BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund; Kostnice, Hus a války proti Turkům*. Mladá fronta, Praha 1996. s. 16.

Proti němu nestála jen polská šlechta, ale také královna – vdova Alžběta. A protože jeho příznivců stále ubývalo, byl Zikmund nucen se z Polska stáhnout.¹⁶⁸

4.3. Zikmundův boj o uznání v Uhrách

Mezitím byla v září 1382 Marie ve Stoličném Bělehradě korunována na uherskou královnu. I když zde je nutno zmínit, že Marie byla korunována na krále, ne na královnu – přijala svatoštěpánskou korunu, přestože pro takové řešení není možné najít v uherských dějinách oporu.¹⁶⁹ Velký vliv na ni měla i její matka, která chtěla v obou královstvích panovat jako regentka. A tak přestože se otázka nástupnictví jevila v Zikmundův prospěch, vládu v rukách měly Alžběta s Marií.

V Uhrách však došlo proti královnině vládě ke spiknutí, do jehož čela se postavili bratři Jan a Pavel Horváthovi, kteří v létě 1385 vyzvali neapolského krále Karla Malého, aby převzal uherskou korunu. I když Karel Malý přislíbil králi Ludvíkovi, že uzná Mariino následnictví, Horváthovu výzvu uposlechl. Na podzim roku 1385 se dostal až do Budína, zatímco Zikmund, zklamaný tím, že mu nebyl umožněn sňatek s Marií, se vrátil do Čech.¹⁷⁰

Sňatek si vynutil v říjnu nebo listopadu 1385¹⁷¹, po té se na zemském sněmu nechal prohlásit za ochránce Uher, aby se hned zase vrátil do Čech, kde začal shromažďovat vojsko k tažení do Uher. V Uhrách se mezitím nechal Karel Malý ustanovit zemským správcem a v prosinci ve Stoličném Bělehradu korunovat na krále. Na sněmu v Budíně bylo poté dohodnuto, že obě královny budou vyzvány k odstoupení. Královna – matka se však svého vlivu nemínila vzdát a s Karlem se snažila dohodnout. Vzhledem k tomu, že dohoda nebyla možná, spolu s Garou vymyslela plán, pomocí kterého se chtěla Karla zbavit. Počátkem února 1386 jej pod záminkou, že dostala od svého zete Zikmunda dopis, o kterém se s ním potřebuje poradit, pozvala do svých komnat. Poté, co král vstoupil do místnosti a poslal pryč svůj doprovod, vstoupil Mikuláš Gara s jakýmsi mužem¹⁷², který se na krále vrhl a zasáhl jej nožem do hlavy. Karel Malý přišel o oko a královniní stoupenci jej převezli do Visegrádu. Přestože se ze svých zranění začal pomalu zotavovat, koncem února zemřel. Má se za to, že na královnin a Garův příkaz byl usmrcen.¹⁷³

¹⁶⁸ Polští předáci na trůn přijali poslední Ludvíkovu dceru Hedviku (nar. 1384). Tato se roku 1386 provdala za litevského knížete Jagella, který při křtu přijal jméno Vladislav, a spolu dali základ nové Jagellonské dynastie.

¹⁶⁹ BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund; Kostnice, Hus a války proti Turkům*. Mladá fronta, Praha 1996. s. 29.

¹⁷⁰ Tamtéž str. 31.

¹⁷¹ Tamtéž str. 31.

¹⁷² Wilhelm Baum ve svém díle Císař Zikmund tohoto muže blíže nespecifikuje, zatímco podle Václava Dršky se jednalo o Forgache in DRŠKA Václav, *Zikmund Lucemburský Liška na trůně*, nakladatelství Epoque, Praha 1996, s. 19.

¹⁷³ DRŠKA Václav, *Zikmund Lucemburský Liška na trůně*, nakladatelství Epoque, Praha 1996, s. 19.

Tím se otevřela další cesta pro Zikmunda Lucemburského. Za příslib zástavy korunních statků si zvýšil počet svých příznivců v Uhrách a počátkem roku 1386 táhl s Joštem, Prokopem a Václavem IV. do Uher. Zde na Rábu proběhlo jednání s královnou Alžbětou, na kterém bylo dosaženo kompromisu, kdy mimo jiné Zikmund směl žít se svou ženou Marií, Alžběta mu přenechala pevnost Trenčín, do zástavy dala Joštovi území mezi Váhem a Dunajem. Oproti tomu Zikmund souhlasil s odkladem vlastní korunovace a odchodem ze země, kterou nadále měla spravovat Alžběta s Garou.

Poté se Alžběta s Garou vydali do jižních Uher, s cílem potlačit rostoucí povstání. Spolu s nimi odcestovala také Marie a všichni zde padli do zajetí Jana Horvátha. Palatin Gara a Forgách byli sťati a jejich hlavy byly vystaveny v Neapoli. Alžběta s Marií byly uvězněny v Novigradu.

Následkem toho byl do Stoličného Bělehradu svolán sněm, který přijal opatření, jimiž hodlal do budoucna usměrňovat výkon královské moci. Především došlo k posílení vlivu šlechty, která měla mít právo podílet se na správě a politickém rozhodování v rámci Uherského království. Sněm požadoval, aby se panovník nespoléhal jen na úzký okruh důvěrníků a aby se obklopil také schopnými barony, kteří by kontrolovali správnost jednání duchovních i světských hodnostářů. Dále se sněm vyslovil za propuštění obou královen, přičemž dal jasně najevo, že vinu vidí na obou stranách, protože Alžbětu zavázal k všeobecné amnestii za podmínky, že vzbuřenci vrátí zabrané statky, pevnosti a další cennosti¹⁷⁴.

Velice brzy bylo jasné, že stavy nejsou schopny samy spravovat království a ke slovu se rychle dostával Zikmund, který si počínal velice obratně a plnil funkci „*zaštiťujícího činitele budínské vlády*“¹⁷⁵ Na podzim roku 1386 již za ním stála řada příznivců z řad střední i magnátské vrstvy. Zikmund tedy mohl počítat s podporou většiny země, ale ne s finanční pomocí, takže tažení na osvobození manželky Marie musel uhradit z vlastních zdrojů. Tažení sice nevedlo k osvobození Marie, ale pro Zikmunda znamenalo převzetí správy země do svých rukou. V této době začal používat titul velitel či správce Uher. K vojenskému tažení přiměl velké množství baronů, čímž je donutil uznat jeho moc. Otevřela se mu cesta na uherský trůn, za což se ale musel zavázat k tomu, že bude respektovat dosavadní práva šlechty, neudělí žádný úřad cizinci, stane se členem magnátské Ligy, čímž uzná vysokou šlechtu za svého partnera a odpustí svým nepřátelům.¹⁷⁶ A 31. března 1387 byl ve Stoličném Bělehradu konečně korunován uherským králem.¹⁷⁷

¹⁷⁴ DRŠKA Václav, *Zikmund Lucemburský Liška na trůně*, nakladatelství Epoque, Praha 1996 s. 19 – 20.

¹⁷⁵ Tamtéž s. 20.

¹⁷⁶ Porušení tohoto slibu se pak stalo příčinou povstání v roce 1401. BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund Kostnice, Hus a války proti Turkům*, nakladatelství Mladá fronta Praha 1996, s. 34.

¹⁷⁷ BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund Kostnice, Hus a války proti Turkům*, nakladatelství Mladá fronta Praha 1996, s. 34.

4. 4. Zikmund Lucemburský – uherský král

Zikmund se panovnické role ujal okamžitě, a to přesto, že Marie zůstávala dále v zajetí Horváthů. Věděl však, že s jejím vysvobozením nesmí dlouho otálet. Jestliže se mu nepodařilo osvobodit ji vojenskou silou, musel se pokusit o diplomatické jednání. Mohl se spolehnout na podporu benátské republiky, jejíž dóže vyslal admirála Barbadica s potřebnou silou k Novigradu. Zároveň Zikmund do oblasti vyslal také Mikuláše Garu¹⁷⁸, který měl podniknout záchrannou akci ze souše. Jan Horváth za této situace raději uprchl do Srbska a ostatní vzbouřenci za slib beztrestnosti královnu Marii v květnu 1387 vydali Barbadikovi. V červenci se královští manželé znovu setkali v Záhřebu.

Začátek panování krále Zikmunda v Uhrách nebyl právě příliš šťastný. Se třetí dcerou krále Ludvíka Hedvikou se oženil Vladislav Jagello a byl korunován na polského krále, koncem roku 1387 Uhry přišly o Halič, která byla připojena k Polsku¹⁷⁹, a král se s nastalou situací musel smířit v srpnu 1388 uzavřením příměří. Stejně tak mohl pouze přihlížet o rok později, v září 1389, kdy jagellonskou svrchovanost uznal i moldavský kníže a oddělil své území od svatoštěpánské koruny. Na jihu Zikmundových potíží využil i bosenský král Tvrdko, který za pomoci uherských uprchlíků začal dobývat dalmatská pobřežní města. Důvody těchto nesnází byly v podstatě dva. Jednak jím bylo sílící nebezpečí ze strany osmanských Turků a dále nelehká situace uvnitř království, ve které se Zikmund ocitl. Zikmundova korunovace byla podmíněna souhlasem nejvlivnějších rodů uherské aristokracie, za což musel zaplatit. Výsledkem bylo soustředění pozemkového vlastnictví do rukou zhruba 50 rodů.¹⁸⁰

Z této situace nejvíce těžila magnátská Liga, v jejímž čele stáli dva velmožové – palatin Štěpán Lackfi a jagerský biskup Jan z Kanizsy. Kanizsai převzal úřad arcikancléře, čímž si na dlouhá léta zajistil vedoucí roli v Lize. Oba zpočátku ovlivňovali rozdělení vlivných funkcí u dvora. Členy Ligy nespojoval společný původ nebo příbuzenské vztahy, ale blízkost a sousedství rodových domén na severu království. Utvořili politický klan, jehož členové si mezi sebou střídali získané úřady. Pravidla tohoto střídání neumíme stanovit¹⁸¹. Z Kanizsaie Zikmund učinil svého prvního rádce. Ten z této pozice pak pomáhal svým příbuzným do významných úřadů a nezapomínal ani rozmnožovat své rodinné jmění.

¹⁷⁸ Syn popraveného palatina.

¹⁷⁹ BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund Kostnice, Hus a války proti Turkům*, nakladatelství Mladá fronta Praha 1996, s. 35.

¹⁸⁰ Tamtéž s. 34 – 38.

¹⁸¹ DRŠKA Václav, *Zikmund Lucemburský Liška na trůně*, nakladatelství Epoque, Praha 1996, s. 23.

Dlužno říci, že Kanizsaiovi Zikmund vděčil za to, že se velice brzy mohl začít považovat za suverénního vládce Uher. Zhruba po roce panování totiž docílil toho, že veškerá rozhodnutí již nemusela být dvakrát zlistěna¹⁸² tak, jako tomu bylo na počátku.

Kromě Kanizsaie měl na Zikmundovo panování také vliv polský velmož Stibor ze Stibořic. Přes požadavek Ligy na odstranění cizinců z významných míst, Zikmund dokázal tohoto rádce při sobě udržet, přestože mu zpočátku žádný z významných úřadů nesvěřil. Požadavky Ligy obcházel tím, že Stiborovi přenechával nově dobytá nebo získaná území, s nimiž mohl disponovat podle své vůle. Zikmund si byl velice dobře vědom toho, že kolem sebe potřebuje lidi ochotné k maximální loajalitě. Mezi oběma jmenovanými muži byl však zásadní rozdíl. S Kanizsaie se musel Zikmund radit o každém svém kroku předem. Naopak na Stibora se mohl spolehnout ve věcech, ve kterých se rozhodl postupovat samostatně. Tato situace však nastávala málokdy. Zikmund musel panovat tak, aby to vyhovovalo zájmům Ligy. V tomto okamžiku tedy spolu s Ligou obnovoval mír v zemi a dosáhl tak nemalých úspěchů.

Od poloviny 80. let narůstalo nebezpečí ze strany osmanských Turků, Uhry viděly možnou pomoc na západě Evropy a s mladým panovníkem spojovaly naděje na úspěšné řízení protiosmanské politiky. K zásadnímu střetu s Turky došlo 28. září 1396 u Nikopole. Zikmund se ve vedení války příliš nevyznal, přesto se mu podařilo shromáždit desetitisícové vojsko, v jehož čele se kromě uherské šlechty objevili někteří nejlepší bojovníci západní Evropy¹⁸³. Tito rytíři však byli natolik sebevědomí, že uherský král pro ně nebyl autoritou, která by zaručovala správné a jednotné velení a ve své domýšlivosti podcenila sílu Turků. Ti tedy měli nejen početní převahu¹⁸⁴, ale také větší velitelské vojenské zkušenosti a přísnější režim. Osmanský vůdce Bajezid I. se navíc z listu konstantinopolského císaře Zikmundovi dověděl o chystaném útoku křesťanů, mohl se na něj připravit a střet tak skončil zdrcující porážkou. Bitvu zahájili francouzští rytíři útokem jízdy, zprvu dosáhli úspěchu, ale v rozhodující chvíli se Zikmund nedokázal rozhodnout, zda jim jít na pomoc, oni byli obklíčeni a poraženi, čímž byla zlomena síla Zikmundovy armády, která se rozprchla.¹⁸⁵

Místo toho, aby se Zikmund v čele uherského vojska pokusil zasáhnout do bojů a změnit průběh bitvy, opustil bojiště. Hermanu Celskému se jej podařilo dopravit k Dunaji, odkud spolu s ním, s

---

¹⁸² Zikmundem i královnou ve stejný den.

¹⁸³ Např. francouzsko-burgundské vojsko bylo vedené Janem Nebojácným, synem vévody Filipa, v čele Bavorů a Švábů stanul falcrabě Ruprecht. BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund Kostnice, Hus a války proti Turkům*, nakladatelství Mladá fronta Praha 1996, s. 46.

¹⁸⁴ Cca 12 000 mužů BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund Kostnice, Hus a války proti Turkům*, nakladatelství Mladá fronta Praha 1996, s. 46.

¹⁸⁵ BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund Kostnice, Hus a války proti Turkům*, nakladatelství Mladá fronta Praha 1996, s. 46.

Janem z Kanizsy a Mikulášem Garou odpluli do Konstantinopole. Král se za katastrofální porážku styděl, bál se vrátit zpět do Uher a záminkou, která měla skrýt příčinu útěku, mělo být uzavření spojení s císařem. Uhry v této době zažívaly veliký pocit zklamání a ztráty naděje, že král přivede zemi pomoc. Země se také zmítala v obavách, že král zemřel na bojišti. Zikmund totiž neměl tolik odvahy, aby se hned vrátil zpět do Uher. Místo toho, jak již bylo řečeno, uprchl do Konstantinopole. Až na konci roku se vylodil ve Splitu, jaro prožil ve Slavonii a až poté na podzim 1397 svolal sněm do Temešváru.¹⁸⁶

4. 5. Temešváarský sněm

Nejtěžším úkolem v první polovině Zikmundovy vlády bylo vymanit se ze závislosti na uherské šlechtě, jejíž vliv byl daný velkým dědičným majetkem a tím i vojenským potenciálem. Dále měla aristokracie přístup do královské rady, měla hlavní slovo při rozhodování o zemských záležitostech. V prvních letech panování, v zájmu udržení si trůnu, král Zikmund uherským magnátům ustupoval a bohatě je odměňoval za podporu. Později se však snažil postupně svoji moc v zemi upevňovat. Tato snaha a boj s uherskými pány skončila Zikmundovým definitivním vítězstvím roku 1403. Daniela Dvořáková¹⁸⁷ předešlé období dělí na 3 etapy. První datuje od korunovace do roku 1392 a jedná se o období, kdy byl král plně ovládaný šlechtou, která přebrala vládu v zemi, a Zikmund rozdal téměř veškerý královský majetek. V druhém období, tedy v letech 1392 – 1397 král moc magnátů začal omezovat tím, že je zbavoval dvorských úřadů a omezil darování majetku. Třetí etapu Zikmundovy uherské vlády pak můžeme pozorovat od roku 1397, kdy je patrná výrazná eliminace vlivu starých šlechtických rodů a počátky tohoto jednání spadají právě do temešváarského sněmu.

Důvodem svolání sněmu do Temešváru bylo turecké nebezpečí, nicméně Zikmundovi se na něm podařilo prosadit zákony, které výrazně omezily moc aristokratických rodů. Temešváarský sněm se tedy nesl ve znamení velkých vojenských reforem a počínající konfrontace mezi panovníkem a šlechtou. Král zrušil nařízení, podle kterého byl šlechtic povinen bojovat pouze na území Uher, nikoli v zahraničí a jen pod osobním velením krále. Od té chvíle se měli zúčastňovat bojů kdykoli a kdekoli a pokud nebyl přítomen král, velení přebíral nejvyšší zemský úředník, tedy palatin. Dále bylo stanoveno, že každý vlastník hradu či tvrze má povinnost podílet se na obraně země. V případě potřeby se totéž týkalo také každého dvacátého poddaného, a to na náklady magnátů¹⁸⁸.

¹⁸⁶ BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund Kostnice, Hus a války proti Turkům*, nakladatelství Mladá fronta Praha 1996, s. 46 – 49.

¹⁸⁷ DVOŘÁKOVÁ Daniela, *Zikmundova vláda v Uhrách* in ŠMAHEL František, BOBKOVÁ Lenka a kol., *Lucemburkové, Česká koruna uprostřed Evropy*, nakladatelství Lidové noviny Praha 2012 s. 703.

¹⁸⁸ To se stalo základem budoucí proslulé husarské jízdy. „Húsz“ = v maďarštině dvacet“, DRŠKA Václav, *Zikmund Lucemburský Liška na trůně*, nakladatelství Epoque, Praha 1996, s. 28.

Zikmund rovněž prosadil nařízení, že královské majetky, které nebyly darované nebo zastavené za skutečné zásluhy, ale v době tísně a pod nátlakem, mohou být odebrány bez vyplacení. Panovník tak omezil majetkovou základnu některých vlivných šlechticů.¹⁸⁹ V tuto chvíli se Zikmund mohl opřít své nové stoupence, kteří vycházeli z řad nižší šlechty či měšťského stavu, kteří si byli vědomi toho, že za své postavení i majetek vděčí králi.

Ze strany šlechty byl na sněmu vysloven požadavek, aby král Zikmund dodržoval ústavu a ze svých služeb a úřadů propustil všechny cizince, tedy osoby, které nepocházely z Uherského království. Tito lidé tvořili velkou část Zikmundových poradců, králi byli věrní a on se jim za jejich věrnost bohatě odměňoval. Výjimku zatím měli Stibor a záhřebský biskup Eberhard¹⁹⁰.

4. 6. Zikmundovo zajetí

Nárůst vlivu cizinců v zemi začal uherské magnáty velice zneklidňovat. Měli obavy z možné konkurence, protože jak Stibor, tak Eberhard svého vlivu využívali mimo jiné k uspokojování potřeb svých příbuzných. Zvláště Jan z Kanizsy si byl vědom, že ohrožena je i jeho pozice, proto tyto nálady a projevy nespokojenosti podporoval. Krize dosáhla vrcholu v momentě, kdy na jaře 1401 vyšlo najevo, že Zikmund jako svého nástupce na trůnu označil, u uherských stavů značně neoblíbeného, moravského markraběte Jošta a svému dalšímu rádci Hermanu Celskému propůjčil župu¹⁹¹ Záhoří, čímž Hermanův rod postoupil mezi vyšší šlechtu. Uherskou šlechtu to popudilo natolik, že vůči králi vypukla vzpoura.¹⁹² Magnáti si však byli velice dobře vědomi toho, že pokud proti králi vystoupí za přítomnosti Stibora, mají velice malou šanci na úspěch. Proto využili okamžiku, kdy jej Zikmund vyslal na dvůr břežského knížete, aby mu do Uher přivedl budoucí manželku Markétu.¹⁹³

28. dubna 1401 tedy před krále na budínském hradě předstoupila delegace uherských baronů v čele s kancléřem Kanizsaiem a palatinem Bubekem a ultimativně žádala o to, aby respektoval rozhodnutí temešvárského sněmu a propustil všechny své oblíbené rádce - cizince. Zikmund ovšem

¹⁸⁹ DVOŘÁKOVÁ Daniela, *Zikmundova vláda v Uhrách* in ŠMAHEL František, BOBKOVÁ Lenka a kol., *Lucemburkové, Česká koruna uprostřed Evropy*, nakladatelství Lidové noviny Praha 2012 s. 704.

¹⁹⁰ O něm není mnoho známo. Pravděpodobně pocházel z Lotrinska, r. 1397 byl papežem ustanoven záhřebským biskupem a dostal se do okruhu nejbližších králových úředníků. DRŠKA Václav, *Zikmund Lucemburský Liška na trůně*, nakladatelství Epoque, Praha 1996 s. 29.

¹⁹¹ Základní územní uspořádání Uher na župy (lat. Comitatus= hrabství, v české a slovenské literatuře je též běžný termín „stolice“, „stolica“) provedl už první uherský král Štěpán (panoval 997-1038); na Slovensku se dělení na župy (stolice) udrželo ještě v prvním desetiletí ČSR uvedeno in - BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund Kostnice, Hus a války proti Turkům*, nakl. Mladá fronta Praha 1996, s. 52.

¹⁹² BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund Kostnice, Hus a války proti Turkům*, nakladatelství Mladá fronta Praha 1996, s. 51.

¹⁹³ DVOŘÁKOVÁ Daniela, *Rytier a jeho král Stibor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský*, vydavatelství Rak, Budmerice 2003, s. 77.

nemínil stát se poslušnou loutkou v rukách magnátů, ani se vzdát svých věrných a jejich požadavky odmítl. Povstání byli účastni také Mikuláš Gara a Herman Celský, ovšem zřejmě především z toho důvodu, aby se mohli zastat krále. Povstalci obvinili krále z porušení práva, dokonce na něj chtěli vztáhnout ruku. Přesto Zikmund odmítl splnit jejich požadavky. Tento krok od něj vyžadoval velkou odvahu, i jeho protivníky totiž překvapilo, že ač ozbrojen pouze dýkou, nenechal se zastrašit.¹⁹⁴ Podle kronikáře Jána z Turca mohl král být velice snadno probodnut mnoha ranami. „*Zvíťazil však hlas rozumu a baróni vzdorujícího panovníka 'len' zajali.*“¹⁹⁵ Zikmund, považovaný též za cizince, zareagoval tak, jak bylo spíše podobné jeho bratru Václavovi. Ve vzteku tasil a vykřikl, že ten, kdo se cítí uražen, ať se utká s králem v boji. Dále vyzval své stoupence k tomu, aby se chopili vzbouřenců. Nečekal ovšem, že se tak nestane a záhy pochopil, že jej všichni opustili a zůstal sám. Odložil zbraň a vzdal se.¹⁹⁶ Jediným, kdo se postavil na jeho obranu, byl rytíř Vavřinec z Taru, který však neměl proti obrovské přesile šanci na úspěch. Vzbouřenci jej snadno zneškodnili a on utrpěl pět těžkých zranění.¹⁹⁷ Král Zikmund později celou událost podrobně popsal v listině, již Vavřincovi potvrdil majetky.¹⁹⁸ Jeho čin byl odvážný a hrdinský a mohl za něj zaplatit životem, stejně jako král za svoji neústupnost.

Zajatý král byl převezen do Visegrádu, aniž by se ho někdo kromě Vavřince z Taru více zastal a vystoupil v jeho prospěch. Přes veškeré ponížení král Zikmund odmítl obětovat své přátele – cizince a přijal své věznění. Vlády v zemi se ujala rada složená z magnátů a prelátů. Jan z Kanizsy začal používat titul „kancléř svaté koruny“ a místo královské pečeti nechal vyrobit novou, nesoucí nápis „Pečeť svaté koruny království uherského“.¹⁹⁹ Pod jeho vedením pak rada vykonávala všechny úkony příslušející králi. Vzbouření magnáti takovýto vývoj víceméně nepředpokládali a vlastně nevěděli, jak postupovat dále a na dalším postupu se ani nemohli dohodnout. Každopádně okamžitě následovaly zásahy šlechty proti cizincům. Byli oloupeni, někteří zajati či vyhnáni ze země. Nerozhodnost pánů se projevila velice brzy a Zikmundovi bylo dovoleno opustit vězení na hradě Visegrád a přesídlit na hrad Siklós, který ve svém vlastnictví měl Mikuláš Gara²⁰⁰, jenž se

¹⁹⁴ HOENSCH Jörg K., *Kaiser Sigismund Herrscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368 – 1437*, Verlag C. H. Beck München 1996, s. 103.

¹⁹⁵ DVOŘÁKOVÁ Daniela, *Rytier a jeho král Stibor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský*, vydavatelstvo Rak, Budmerice 2003, s. 78.

¹⁹⁶ BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund Kostnice, Hus a války proti Turkům*, nakl. Mladá fronta Praha 1996, s. 52.

¹⁹⁷ DVOŘÁKOVÁ Daniela, *Rytier a jeho král Stibor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský*, vydavatelstvo Rak, Budmerice 2003, s. 78.

¹⁹⁸ CDH X/4 čl. 178 s. 380 – 383.

¹⁹⁹ BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund Kostnice, Hus a války proti Turkům*, nakl. Mladá fronta Praha 1996, s. 53.

²⁰⁰ Mikuláš Gara byl synem bývalého palatina a protivníka Lucemburků. Mezi Zikmundovy důvěrníky se začal dostávat na konci roku 1394, kdy ho panovník pověřil správou chorvatsko – dalmatského banátu a jemu se zde velice dobře dařilo řešit komplikované spory, čímž si získal královu přízeň.

musel vzbouřencům zaručit jako rukojmími svým synem a bratrem. Zde se mohl volně pohybovat a setkávat se se svými dalšími přívrženci.²⁰¹

Zikmundovi stoupeni v Uhrách byli bezprostředně po jeho zajetí celou situací zaskočení, proto v prvních chvílích nebyli schopni nijak zasáhnout a omezili se pouze na drobné protesty. V čele jeho stoupenců byl především Stibor ze Stibořic. V květnu 1401 poslali svým přátelům do Čech a na Moravu prosbu o vojenskou pomoc k Zikmundovu vysvobození, ve které zdůraznili, že mají v rukou mnohé pevné hrady, obce a města, která mohou posloužit při vojenských akcích. Ve své prosbě zdůraznili, že pomoc by měla přijít co nejrychleji, aby král Zikmund nebyl předán do cizích rukou tak, jak jeho protivníci vyhrožovali.²⁰²

Někdy koncem srpna nebo začátkem září 1401 zaslal Zikmundovi povzbuzující list jeho bratr. Václav IV. Znění tohoto listu je nám známo pouze z formulářového dochování²⁰³, ale Jiří Spěváček²⁰⁴ je přesvědčen, že jasně svědčí o Václavově hluboké účasti se Zikmundovým osudem.

Jak již bylo uvedeno, vzbouřenci nebyli schopni domluvit se na dalším společném postupu, mnozí z nich ani nebyli přístupni myšlence panovníkova sesazení z trůnu. Na druhou stranu pak ti, kteří tomuto kroku nakloněni byli, nevěděli, kým krále nahradit. Byli si však vědomi toho, že není možné, aby království zůstalo bez krále. Kromě neapolského krále Ladislava v úvahu připadal také polský král Vladislav II²⁰⁵, rakouský kníže Vilém a malou měrou také moravský markrabě Jošt. Jejich nejednotnost posílila královu pozici, zvláště když se jej zastal záhřebský biskup Eberhard a sedmihradský vévoda Stibor.

Počátkem června se v Praze sešli král Václav IV. s markrabaty Joštem a Prokopem, aby dohodli plán na vojenskou intervenci v Uhrách. Výprava byla zahájena počátkem července 1401 a zároveň probíhala i politická jednání cílená na osvobození krále Zikmunda.²⁰⁶ Tato diplomatická jednání se posléze ukázala jako nejučinnější zbraní při Zikmundově osvobození. Prostředníkem při jednání mezi šlechtou a králem se stal Mikuláš Gara, který se výraznou měrou zasadil o Zikmundovo

²⁰¹ DVOŘÁKOVÁ Daniela, *Rytier a jeho král Stibor ze Stibořic a Žigmund Luxemburský*, vydavatelství Rak, Budmerice 2003, s. 81.

²⁰² CDM XIII, s. 120, č. 113, též PALACKÝ František, *Über Formelbücher II.*, s. 76, č. 71.

²⁰³ CDM XIII str. 136 – 137, č. 128, též PALACKÝ František, *Über Formelbücher II.*, s. 76 č. 72.

²⁰⁴ SPĚVÁČEK Jiří, *Václav IV. 1361 – 1419 K předpokladům husitské revoluce*, nakladatelství Svoboda, Praha 1986, s. 331.

²⁰⁵ Mezi uherskou šlechtou měl spoustu přívrženců. Byli to zejména ti, kteří vzpomínali na časy, kdy Polsko a Uhry byly spojeny osobností Ludvíka Velikého. DVOŘÁKOVÁ Daniela, *Rytier a jeho král Stibor ze Stibořic a Žigmund Luxemburský*, vydavatelství Rak, Budmerice 2003, s. 79.

²⁰⁶ ŠTĚPÁN Václav, *Moravský markrabě Jošt 1354 – 1411*, Matice moravská, Brno 2002, s. 511.

propuštění po osmnácti týdnech věznění.²⁰⁷ O jeho zásluhách svědčí také listina²⁰⁸ krále Václava IV., který jej 19. srpna 1401 přijal do svého rytířského řádu²⁰⁹ a přiznal mu rentu tisíc zlatých za úsilí, které vynaložil na osvobození svého bratra. V té době byl Zikmund nejspíše již na svobodě. Celkem jistě to však bylo v první polovině září, kdy tuto skutečnost oznámil Václav IV. dopisem²¹⁰ milánskému vévodovi. Tomu by nasvědčovalo i Windeckovo tvrzení o osmnáctitýdenním věznění uvedené v jeho Pamětech: „*Also wart konig Sigemont von sinen lantherren gefürt und gefangen zu der Blindenburg und wart behalten manige zit; unf sie fürten in fürbas go Garouwe auf das huss, do was er 18 wochen uf gefangen.*“²¹¹

Jak strávil několik týdnů následujících po svém propuštění, není známo. Jisté je to, že sjednal mír s účastníky odboje proti němu a odchod Joštových a Prokopových vojsk. Výrazně politicky vystoupil až na sněmu v Pápě 27. října, kde odpřisáhl, že se nebude mstít svým odpůrcům, jejichž přičiněním se ocitl ve vězení a že jim tento jejich čin promíjí.²¹² Po svém osvobození odešel Zikmund do Čech. Byl si ale velice dobře vědom toho, jak napjatá situace panovala v Uhrách a před svým odjezdem provedl některá závažná opatření, kdy např. na důležité hrady dosadil jako kastelány své lidi, uherské šlechtice, o jejichž věrnosti byl přesvědčený, nebo cizince.²¹³ Důvodem cesty do Čech bylo ohrožení moci Lucemburků v říši, kdy jeho bratr Václav IV. nebyl schopen zabránit komplotu ze strany Ruprechta III. Falckého, který se pokusil získat říšskou korunu. Výsledkem jednání bylo především usnesení, které zbavilo Václava politické moci v Zikmundův prospěch. Zikmund v Čechách vystupoval natolik sebevědomě, že de facto donutil Václava IV. k politické rezignaci a převzal vládu v Čechách. V okamžiku, kdy se mu však Václav postavil na odpor, ukončil Zikmund spor mezi nimi jeho zajetím.²¹⁴ O několik měsíců později potkal stejný osud jeho bratrance Prokopa a do čela opozice proti králi Zikmundovi se postavil Prokopův bratr Jošt. Tímto činem si Zikmund proti sobě postavil všechny příslušníky lucemburské dynastie a za této situace byl nucen hledat si spojence mezi Habsburky. Nástupnickou dohodu s nimi pak Zikmund uzavřel v srpnu 1402, ve které přiznal nárok na svatoštěpánskou korunu Albrechtovi IV. Rakouskému, což mu zaručilo

²⁰⁷ Popis králova věznění ve verzi Jána z Turca je uveden v kapitole 4. 7. této práce.

²⁰⁸ MÁLYUSZ Elemér: Zsigmondkori oklevéltár II. (1400–1410) : Első rész (1400–1406) (Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok 3. Budapest, 1956) str.142, DL 8664.

²⁰⁹ Společenstvo českého krále neboli Řád točenice. Jeho vznik je kladen do posledního desetiletí 14. století. In KOLÁČNÝ Ivan, *Řády a významování Habsburské monarchie*, nakl. Elka Press, Praha 2006, s. 51 – 55.

²¹⁰ CDM XIII s. 149, čl. 136.

²¹¹ WINDECKE Eberhard, *Denkwürdigkeiten zur Geschichtedes Zeitalters Kaiser Sigismunds*, Berlin 1893 s 14.

²¹² ŠTĚPÁN Václav, *Moravský makrabě Jošt 1354 – 1411*, Matice moravská, Brno 2002, s. 518.

²¹³ DVORÁKOVÁ Daniela, *Rytier a jeho král Stibor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský*, vydavatelství Rak, Budmerice 2003, s. 81.

²¹⁴ Blíže k tomuto tématu kapitola 3. 7. této práce.

dalšího spojence.²¹⁵ Tímto dal jasně najevo, že bude nadále pokračovat ve své stávající politice, i svou snahu vymanit se z vlivu magnátů a zmenšit jejich podíl na moci.

Zikmund také uherskou šlechtu překvapil svým zasnoubením²¹⁶ s Barborou Celskou, dcerou Hermanna Celského, čímž chtěl mimo jiné zamezit pomluvám o svém zhýralství. Tím si Zikmund vytvořil nový okruh spojenců, protože Barbořina starší sestra byla provdána za Mikuláše Garu.²¹⁷ Přes manželky byli poté oba spřízněni i s polským králem, který se po smrti své první manželky Hedviky oženil s neteří Hermanna Celského.

5. srpna 1403 byl v Zadaru arcibiskupem Janem z Kanizsy uherským králem korunován neapolský král Ladislav a opoziční šlechta následně prohlásila dědickou smlouvu s Albrechtem IV. za neplatnou. Zikmundovi se ovšem velice rychle podařilo vzpouru potlačit.

Spor mezi králem Zikmundem a šlechtou byl tedy ukončen kompromisem, který vyjednal palatin Gara – Kanizsai opustil místo kancléře, které místo něj převzal záhřebský biskup Eberhard. Zikmund rovněž vyhlásil všeobecnou amnestii pro ty, kteří se mu podvolí. Slib amnestie způsobil, že všichni přívrženci krále Ladislava se od něj odklonili a on se musel vrátit zpět do Neapole, čímž skončily všechny pokusy anjouovské dynastie o převzetí moci po svých uherských příbuzných. Také protizikmundovská opozice v této chvíli ukončila své aktivity. Mír v Uhrách zavládl v říjnu 1403 a je možné říci, že Zikmund si trvale upevnil svou moc.²¹⁸ Tento mír v zemi trval dlouhých 30 let²¹⁹ a v uherských středověkých dějinách pro ni není srovnání, což je obdivuhodné tím spíše, že se král po dlouhá období svého panování zdržoval mimo území Uher.²²⁰

4. 7. Zikmundovo věznění očima Jána z Turca a srovnání s Hájkovou Kronikou českou

Jak již bylo uvedeno výše, životopisec Zikmunda Lucemburského Eberhard Windecke ve svých Pamětech pouze zmiňuje osmnáctitýdenní věznění. O více než osmdesát let později podmínky králova uvěznění popisuje kronikář Ján z Turca ve své Uherské kronice. Jedná se o popis velice barvitý a vzhledem k časovému odstupu od události se můžeme pouze dohadovat o jeho přesnosti. Z jeho podání podle mého názoru zcela jistě čerpá Václav Hájek z Libočan ve své Kronice české. Průběh Zikmundova vězení na hradě Siklos, včetně jeho osvobození totiž popisuje téměř shodnými slovy. U Hájka však již můžeme pozorovat určité drobné odlišnosti ve vyprávění.

²¹⁵ BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund Kostnice, Hus a války proti Turkům*, nakladatelství Mladá fronta Praha 1996, s. 56.

²¹⁶ Královna Marie zemřela spolu s předčasně narozeným dítětem 17. května 1395 při pádu z koně během lovecké zábavy.

²¹⁷ BAUM Wilhelm, *Císař Zikmund Kostnice, Hus a války proti Turkům*, nakladatelství Mladá fronta Praha 1996, s. 54.

²¹⁸ DRŠKA Václav, *Zikmund Lucemburský, Liška na trůně*, nakladatelství EPOCHA Praha 1996, s. 31.

²¹⁹ Nepočítáme-li husitské války a boje s Turky.

²²⁰ DVOŘÁKOVÁ Daniela, *Zikmundova vláda v Uhrách* in ŠMAHEL František, BOBKOVÁ Lenka a kol., *Lucemburkové, Česká koruna uprostřed Evropy*, nakladatelství Lidové noviny Praha 2012 s. 706.

Ján z Turca Zikmundovo uvěznění správně datuje na 28. duben roku 1401: „*V roku vtelenie Pána 1401, v ročnom období, keď vrcholiaca jar pod vedením býka poskytovala rovnako teplé dni, stromy sa po mrazivej zime odeli zeleným listím a kvitnúcimi ratolesťami, čiže na deň, keď matka cirkiev slávi víťazstvo sv. Vitala (28. 4.), vošli baróni podvodne pod zámenkou rozhovoru do kráľovského paláca a želali si stretnúť sa s kráľom. Keď sa pred nimi objavil, vmietli mu do očí všetky dovody svojho zločinného postupu, ktorý zosnovali, a s veľkým krikom sa oborili naňho. Ak by sa neboli dali prehovoriť tými, čo ho mali radi, bol by kráľ prebodnutý mnohými ranami vylial krv a vypustil dušu jako Iulius Caesar.*“²²¹ Již na datu Zikmundova zajetí můžeme spatřit první odlišnost v obou podáních. Václav Hájek z Libočan uvádí, že král Zikmund byl uherskými pány zajat roku 1402 na den svatého Vitališe²²², tj. 28. dubna. Jak však bylo již výše uvedeno, Zikmundovo zatčení proběhlo již o celý rok dříve, tedy 28. dubna 1401.²²³

Ani jeden z autorů vůbec nezmiňuje Zikmundovo prvotní věznění na Visegrádu, naopak rovnou uvádějí, že byl odvezen na hrad Siklós. Za majitele hradu pak označují bratry Jana a Nikona, Ján z Turca jako Gorjanské, Hájek je specifikuje jako Jana a Nikona z Jarý (můžeme předpokládat, že oba myslí z Gary), a oba autoři se shodují i na tom, že jejich otec měl být Zikmundovým příčiněním zavražděn a oni viděli královo uvěznění na svém hradě za způsob odplaty. „*V tých dňoch boli v Gorjanského dome dvaja milí mládenci. Ich otca – niekdajšieho palatina Mikuláša Gorjanského zavraždili jako prívrženca kráľovien. Jeden mal otcovo meno, druhý sa nazýval Ján. Pretože sa nazdávali, že títo mladíci za bolestnú vraždu svojho otca číhajú na kráľov život – zaňho si obzvlášť vytrpeli -, zverili im dohľad nad ním v ich hrade nazvanom Siklós.*“²²⁴

Podmínky králova věznění a způsob jeho vysvobození líčí jak Ján z Turca, tak Hájek téměř shodně. Za Zikmundovu osvoboditelku považují matku uvedených bratrů, kterou obměkčily královy slzy. Byla si velice dobře vědoma následků jeho zajetí a případné smrti. Podle Jána z Turca se matka snažila své syny přesvědčit, aby upustili od králova věznění a jejich zamýšlené pomsty. Ve své řeči k nim zdůrazňovala, že Zikmund je stále jejich korunovaným králem. A naopak – Ladislav Neapolský, kvůli kterému je podle ní Zikmund vězněn, není ani jejich králem, ani nezná jejich zemi: „*Tento, hľa, je korunovaný, tolko rokov je je pokládany za kráľa, tamten, v ktorého záujme sa to robí, nielenže nie je naším kráľom, ale nepozná ešte ani krajinu.*“²²⁵ Synům kladla na srdce, aby

²²¹ THURÓCZ Johannes, *Johannes de Thurocz Chronika Hungarorum = Kronika Jána z Turca*, Přeložil Sopko Július, Perfekt, Bratislava 2014 s. 521.

²²² <http://www.svaty.estranky.cz/clanky/v---vaclav---vsech-svatych.html> dne 17. 12. 2018.

²²³ HÁJEK z LIBOČAN Václav, *Kronika česká*, nakladatelství Odeon Praha 1981, s. 501.

²²⁴ THURÓCZ Johannes, *Johannes de Thurocz Chronika Hungarorum = Kronika Jána z Turca*, Přeložil Sopko Július, Perfekt, Bratislava 2014 s. 521.

²²⁵ Tamtéž s. 522.

nezapomněli, že Ladislav je synem zavražděného krále Karla a že v momentě, kdy se stane králem, vzpomene si na to, kdo stál za jeho smrtí a pomstí se: „*Viete, že váš otec zomrel za tohoto kráľa, a zaiste dobre viete, že Ladislav je synom zavražděného kráľa Karola. Nazdávate sa, že ak získa kráľovské žezlo, nespomenie si na otcovu smrť, na ktorej mal váš otec taký veľký podiel?*“²²⁶ Když mladíci pochopili matčina slova, vyžádala si tato žena na králi slib, že pokud jej osvobodí a on znovu získá svobodu, nezapomene na její čin, nevystaví ji nebezpečí a ušetří i její syny: „*Ak mi úprimne slúbiš, že po znovunadobudnutí vladárstva si spomenieš na moj dobrý skutok a nevystavíš ma nebezpečenstvu, zabezpečím Ti veľmi ochotne oslobodenie.*“²²⁷ Král Zikmund měl poté padnout na kolena a ženě slíbit, že na ni, na její syny i její skutek nikdy nezapomene. „*Po hojnom presviedčaní napokon táto žena obmäkčila svojich synov a tí kráľa prepustili na slobodu. Tým obrala jeho protivníkov o napínavé divadlo a podľa tajného dohovoru dal'a ho odvieť do moravského markgrófstva.*“²²⁸

Jak jsem již uvedl, Hájkovo pojetí je poněkud barvitější, a tak jeho popis začíná tím, že jednoho dne, kdy král plakal nad svým osudem, přišla za ním, také plačící, matka obou bratrů a vyprávěla mu, že pláče ze dvou důvodů. Jednak proto, že vidí spravedlnost boží. „*Myslím to, jak jest Pán Bůh spravedlivý, kterýž svú spravedlivostí žádného nepomijí, ani krále, a každému za jeho zlé skutky učiní slušnú odplatu.*“²²⁹ Jako druhý důvod k pláči pak uvádí, že se bojí, aby nebyla příčinou králova věznění či dokonce smrti, protože poté, co nechal zavraždit jejího manžela, žádala pro něj pomstu u Boha a „*Pán Buoh, jenž jest milostivý, ráčil pohleděti na slzy, kteréž byly na lících mých, dal mi najhlavnějšiho mého nepřitele v mú moc, na kteréhož jsem pomsty žádala, abych se nad ním (ač chci-li) mú vlastní rukú pomstila.*“²³⁰ Synové této ženy se chtěli s králem spravedlivě vypořádat: „*...poněvadž jest on příčina smrti otce našeho najmilejšiho, také i jiných mnohých, též abychom byli příčina smrti jeho.*“²³¹ Matka se jim jejich zamýšlený čin snažila vymluvit, když zdůrazňovala, že by na jejich rukou zůstala králova krev a oni by již navždy byli považováni za královrahy. Citovala slova jejich otce, který prý vždy říkával, že „*Král korunovaný, by se v hovado obrátil, nemá opuštěn býti.*“²³² Vysvětlovala, že stejně jako by se oni Zikmundovou vraždou pomstili za smrt jejich otce, mohl by se králův syn jednou mstít jim i celému jejich rodu²³³. Zde je vidět rozpor

²²⁶ THURÓCZ Johannes, *Johannes de Thurocz Chronika Hungarorum = Kronika Jána z Turca*, Přeložil Sopko Július, Perfekt, Bratislava 2014 s. 522.

²²⁷ Tamtéž s. 522 – 523.

²²⁸ Tamtéž s. 523.

²²⁹ HÁJEK z LIBOČAN Václav, *Kronika česká*, nakladatelství Odeon Praha 1981, s. 501.

²³⁰ Tamtéž s. 501.

²³¹ Tamtéž s. 502.

²³² HÁJEK z LIBOČAN Václav, *Kronika česká*, nakladatelství Odeon Praha 1981, s. 501.

²³³ Zde Hájek uvádí, že král má malého syna. Je však známo, že dítě, které očekával se svou první ženou, předčasně zemřelo při jejím pádu z koně. Poté se mu až z jeho druhého manželství s Barborou Celskou narodila roku 1409 dcera Alžběta.

ve vyprávění Hájka z Libočan a Jána z Turca, který argumentoval podobnými slovy, avšak v souvislosti s neapolským králem Ladislavem, když uváděl, že by se jako syn zavražděného krále Karla mohl mstít těm, kteří měli s jeho smrtí co do činění.²³⁴Svou rozumnou a rozhodnou řečí přesvědčila své syny, aby jej propustili a doprovodili na Moravu a krále pak zavázala k tomu, že se jí a jejím synům nebude za věznění nikdy mstít. Vděčný král jí pak slíbil, že „...*tebe za matku a je za bratří přijímám a věrným i upřímným srdcem přísahám na časy budoucí tobě i jím, že to budu dobrým odplacovati, a slibuji to tak vpravdě zachovati.*“²³⁵

---

²³⁴ Viz s. 42 této práce.

²³⁵ HÁJEK Z LIBOČAN Václav, *Kronika česká*, nakladatelství Odeon Praha 1981, s. 504.

5. Krize panovnické autority v západní Evropě

K zajetí panovníků docházelo i v jiných evropských státech. Ačkoli příčiny byly odlišné, i to svědčí o krizi panovnické autority. V následujících kapitolách bych se rád věnoval příčinám zajetí a uvěznění dalších dvou významných panovníků vládnoucích ve stejném období, a to v Anglii a ve Francii, tj. Richardu II. a Janu II. Francouzskému (řečenému Dobrý). V případě anglického krále Richarda II. lze najít společné rysy a důvody uvěznění s předchozími dvěma panovníky. Jeho osud však byl daleko tragičtější. Naopak naprosto rozdílné jsou příčiny uvěznění francouzského krále Jana II., přesto se i jím budu v této práci věnovat.

5. 1. Richard II.

Richard II. (6. 1. 1367 Bordeaux – únor 1400 Pontefract) byl od roku 1377 do roku 1399 anglickým králem, posledním z přímé linie Plantagenetů, vnuk Eduarda III. a syn Eduarda, Černého prince.²³⁶ Jeho první ženou byla anglickým národem postupem času velmi milovaná Anna Lucemburská (Česká) dcera Karla IV. a jeho čtvrté manželky Alžběty Pomořanské. „*Dvacátého dne po Velké noci se slavil sňatek Anny České s králem Anglie, a to v kapli Westminsterského paláce. Krátce po sňatku provodil král Richard královnu do Windsoru a žili pak spolu velmi šťastně.*“²³⁷ Do anglických dějin Anna vstoupila jako „dobrá královna Anna“, protože na krále měla dobrý vliv a projevila velký soucit s účastníky rolnického povstání z roku 1381.²³⁸ Královna Anna zemřela na mor roku 1394. Její smrt Richarda II. velice zasáhla, dokonce nechal zbořit královský zámek Scheen, kde zemřela. Jeho druhou manželkou se o dva roky později stala Izabela z Valois.²³⁹

5. 1. 1. Vláda Richarda II.

Richard na trůn nastupoval jako nedospělý ve svých deseti letech, když roku 1376 na úplavici nečekaně zemřel jeho otec Černý princ – Eduard z Walesu a hned následujícího roku 1377 jeho dědeček Eduard III. Korunován byl 16. července 1377 ve Westminsterském paláci.²⁴⁰ V prvních letech byla vláda soustředěna do rukou Rady království, v jejímž čele stál Jan z Gentu, lancasterský vévoda, třetí syn Eduarda III.²⁴¹

²³⁶ KUČERA Jan P. In ČORNEJ Petr, KUČERA Jan P., VANÍČEK Vratislav *Evropa králů a císařů*, nakladatelství Ivo Železný Praha 1997, s. 335.

²³⁷ FROISSART Jean, *Kronika stoleté války*, překl. Bejblík Alois, nakladatelství Mladá fronta, Praha 1977, s. 218.

²³⁸ POLIŠENSKÝ Josef, *Dlouhá tradice česko-britských styků* in MORGAN Kenneth O. a kol., *Dějiny Británie*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1999, s. 518.

²³⁹ KUČERA Jan P. In ČORNEJ Petr, KUČERA Jan P., VANÍČEK Vratislav, *Evropa králů a císařů*, nakladatelství Ivo Železný Praha 1997, s. 335.

²⁴⁰ SAUL Nigel, *Richard II.*, Yale University Press, New Haven und London 1997, s. 24.

²⁴¹ GRIFFITHS Ralp A. in MORGAN Kenneth O. a kol., *Dějiny Británie*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1999, s. 165.

Richardův předchůdce Eduard III. je označován za rozumného a pragmatického panovníka, který byl schopen chovat se tak, aby svým způsobem vlády nepodněcoval problémy a nepokoje. Jmenoval ministry přijatelné pro magnáty, parlamentu dával najevo jeho důležitost a dobře vycházel i s podanými. V sedmdesátých a osmdesátých letech 14. století se však situace začala měnit. Angličané se cítili znepokojeni a zklamáni nezdarý obnovené stoleté války, zvláště pak vypisováním nových daní poté, co se Anglie před tím po cca deset let těšila z válečných zisků a úlev z daní. Po smrti své ženy (roku 1369) král Eduard ztrácel sílu a energii a jeho úsudek oslabovala i postupující senilita. Také jeho syn, Černý princ, začínal trpět následky válečného vypětí a nečekaně zemřel ještě před svým otcem v červenci roku 1376.²⁴²

V roce 1377 zemřel i sám Eduard III. a krize vstoupila do další fáze. Jak již bylo uvedeno, na trůn nastoupil syn Černého prince, Richard II. Nastalo období politického neklidu, které urychlilo rolnické povstání v roce 1381. V letech 1377 – 80 byla na financování války několikrát stanovena daň z hlavy. Příčinou povstání pak byla vypsána daň z hlavy ve výši jednoho šilinku na osobu, což znamenalo trojnásobek částky z let 1377 a 1379. Mezi další důvody vypuknutí povstání patřil také rozklad společnosti způsobený neúspěšnou válkou či následky opakujících se morových epidemií. Reakcí lidu byl útěk před platbou daně, či útoky na vyběrače daní, což nakonec vyústilo v uvedenou vzpouru. Povstání se rozšířilo z anglického východu a jihovýchodu a k místním zemědělcům se připojili jak obyvatelé menších měst, tak i Londýna. Povstalci byli rozčarováni neobratnou politikou 70. let 14. století i špatnými výsledky války ve Francii. Pod vedením Wata Tylera se vydali do Londýna, kde se snažili zastrašováním přimět Richarda II. k dalekosáhlým ústupkům, především ke zrušení nevolnictví. Starosta Londýna Walworth byl nucen čelit opozici, která stranila vzbouřencům a udržovala s nimi kontakty. Královská rada byla zcela ochromená a nečinná, v Londýně povstalci drancovali, vypálili Savojský palác Johna z Gentu, dva členy Rady popravili, cizince povraždili. Vláda spolu s králem byla ukryta v Toweru a bylo jasné, že nemá moc povstání potlačit. Jediným možným řešením bylo vyjednávání.²⁴³ Vzpoura však byla nepromyšlená a špatně organizovaná.²⁴⁴ Kolem londýnského starosty se semkl kroužek věrných občanů a král Richard se sešel se zástupci vzbouřenců, kteří k němu, zdá se, zachovávali loajalitu. Vůdce rebelů Tyler však byl nejdřív zraněn starostou Walworthem, poté ubit jedním z králových průvodců. Teprve čtrnáctiletý Richard II. za této situace dokázal zaujmout rozhodné stanovisko a krizi zažehnal tím, že vjel před vzbouřence a podle Froissarta zvolal: „*Pánové, nebudete mít jiného vůdce nade mne. Já jsem váš král. Buďte v*

²⁴² CHURCHILL Winston S., *Zrození Británie Dějiny anglicky mluvících národů*, Český spisovatel, Praha 1996, s. 260 – 261, též MORGAN Kenneth O. a kol., *Dějiny Británie*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1999, s. 165.

²⁴³ SAUL Nigel, *Richard II.*, Yale University Press, New Haven und London 1997, str. 67 – 68.

²⁴⁴ GRIFFITHS Ralph A., *Pozdní středověk (1290 – 1485)* in MORGAN Kenneth O. a kol., *Dějiny Británie*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1999, s. 518.

pokoji a míru.“²⁴⁵ Vzbouřenci se poté začali rozcházet, a přestože se nepokoje šířily dál, odpor vládnoucích vrstev byl již organizovaný a vzpoura byla potlačena. Královský dvůr a soudci poté obnovili pořádek.

Přestože již ve svých čtrnácti letech byl Richard II. schopen zvládnout tak náročnou situaci za rolnického povstání, přivolil se k dlouhému poručnictví a vládě rady království, v jejímž čele se rozhodl stanout až ve svých dvaceti letech. S pocitem vlastní nejistoty se Richard II. dovedl k závislosti na nehodných důvěrnících, k nimž náleželi i takoví, kteří byli mezi šlechtou nováčky a král jim prokazoval náklonnost na úkor stávajících rádců, šlechticů, kteří se jí právě příliš netěšili. Mezi nimi byl i králův strýc Gloucester. Koncentrace vlády do rukou těchto lidí „*hrubě urážela šlechtickou stranu, a do jisté míry i národního ducha*“²⁴⁶. Naopak mezi královy důvěrníky se řadil např. hrabě ze Suffolku²⁴⁷, který původně pocházel ze zbohatlické kupecké rodiny a král jej roku 1383 jmenoval kancléřem.²⁴⁸ Dále např. Robert de Vere, hrabě z Oxfordu, kterému Richard II. udělil titul irského²⁴⁹ vévody. Parlament na tyto královy oblíbence útočil, ale Richard se odmítl podvolit, čímž vyvolal pouze další stížnosti a obžaloby na ně. Nedostatek peněz a vědomí, že se Anglii nedostává patřičného vojenského velení, vedly královský dvůr ke sledování mírové politiky. Opozice však byla přesvědčena o nutnosti vojenského střetu s Francií a odmítavý postoj dvora a krále ji přiměl ke zformování jednotné fronty namířené právě proti králi. Parlament jmenoval sbor pěti ministrů a devíti lordů, v čele s bývalými členy Rady království, kterými byli: vévoda z Gloucestru a hrabata z Warwicku, Arundelu, Nottinghamu a králův bratranec, Jindřich Bolingbroke, hrabě z Derby²⁵⁰, známí jako lordi odvolatelé. Donutili krále propustit ze svých služeb jeho osobní přítele a Richard se ze strachu stáhl z Londýna do Walesu. Zde shromáždil irskou hotovost, walšské kopiníky a cheshirské lučištníky a na základě této vojenské síly nejvyšší soudce Tresilian vyhlásil, že nátlak lordů odvolatelů a parlamentu vyvíjený na krále je v rozporu s anglickými zákony. Odveta ze strany lordů odvolatelů přišla velice rychle. Soudce Tresilian a další královi rádci byli obviněni ze zrady království. Krále pak výhrůžkami donutili, aby se jim podrobil. Na Richardovu obranu se s vojskem v prosinci 1387 postavil de Vere, avšak byl poražen lordy odvolateli. Uprchl za moře a o králově osudu rozhodovalo uvedených pět lordů odvolatelů, mezi nimiž došlo ke sporu, zda má být

²⁴⁵ FROISSART Jean, *Kronika stoleté války*, překl. Bejblík Alois, nakladatelství Mladá fronta, Praha 1977, s. 210.

²⁴⁶ CHURCHILL Winston S., *Zrození Británie Dějiny anglicky mluvících národů*, Český spisovatel, Praha 1996, s. 273, též MORGAN Kenneth O. a kol., *Dějiny Británie*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1999, s. 260 – 261.

²⁴⁷ Na hraběte ze Suffolku jej povýšil Richard II. roku 1385.

²⁴⁸ SAUL Nigel, *Richard II.*, Yale University Press, New Haven und London 1997, s. 117 – 118.

²⁴⁹ Irsko představovalo rezervoár lidí a prostředků, které se vymykaly kontrole šlechty a parlamentu a bylo jej možné využít k ovládnutí Anglie. In CHURCHILL Winston S., *Zrození Británie Dějiny anglicky mluvících národů*, Český spisovatel, Praha 1996, s. 273.

²⁵⁰ GRIFFITHS Ralph A., *Pozdní středověk (1290 – 1485)* in Morgan Kenneth O. a kol., *Dějiny Británie*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1999, s. 166.

král sesazen a zabit. Především syn Jana z Gentu, Jindřich Bolingbroke vyzýval ostatní k umírněnosti a dosáhl toho, že ostatní od této myšlenky upustili a „pouze“ krále donutili, aby se jim podrobil. Ve smluvený den vešli do Westminster Hall ve zlatých hávech, připraveni ujmout se vlády za mladého krále. Posledními soupeři, kteří se nové vládě postavili, byli královští soudci. V jejich čele stál Tresilian, který v Nottinghamu vyhlásil tzv. Nottinghamskou deklaraci, jež obsahovala myšlenku o svrchovanosti moci panovníka a jeho soudů a právníků nad šlechtou. Lordi odvolatelé na deklaraci odpověděli opravdu krutým způsobem. Soudce i s Tresilianem nechali oběsit, vyvrhnout a rozčtvrtit v Tyburnu, čímž šlechta dovršila své vítězství. Richard byl nejen nucen se podrobit, ale také nečinně přihlížet jejich masakru. Král se poté stáhl do ústraní, nepochybně však spřádal plány na pomstu.²⁵¹

V květnu roku 1389 se Richard prosadil jako král Anglie²⁵². Učinil to způsobem, který nejspíše nikdo nečekal. „Usedl do svého křesla v Radě a zcela nevinně se přítomných otázal, kolik je mu let. Když odpověděli, že dvacet tři, prohlásil, že již nepochybně dospěl a že nebude nadále snášet omezování svých práv, které by nevydržel žádný z jeho poddaných.“²⁵³ Vyhlásil, že cílem jeho vlády je usmíření s Francií, ukončení války a také slíbil, že toto sníží daňovou zátěž obyvatel Anglie.²⁵⁴ Chtěl neúnavně pracovat pro blaho a prosperitu svého lidu.²⁵⁵ Zároveň si pečlivě budoval stranu svých přívrženců, jejíž základ tvořil jeho dvůr a dále jeho vzdálené državy, především Wales. Následujících osm let pak Richard II. panoval Anglii jako zákonný a oblíbený král, a to v jakési harmonii se svými bývalými soupeři.²⁵⁶

V letech 1394 – 5 podnikl rozsáhlou výpravu do Irska, čímž zde oživil anglickou nadvládu. „Prostřednictvím obratné kombinace tvrdé ruky a smířlivosti přiměl anglo-irské pány k poslušnosti.“²⁵⁷ Tímto činem pak dokázal, čeho je schopen dosáhnout pomocí svého dvora. V roce 1396 pak další válce s Francií na čas učinil přítrž druhý Richardův sňatek, v tomto případě s Izabellou z Valois a mírová dohoda, podle které se nepřátelské akce měly zastavit na 28 let, tedy až

---

²⁵¹ CHURCHILL Winston S., *Zrození Británie Dějiny anglicky mluvících národů*, Český spisovatel, Praha 1996, s. 272 – 274.

²⁵² SAUL Nigel, *Richard II.*, Yale University Press, New Haven und London 1997, s. 203.

²⁵³ CHURCHILL Winston S., *Zrození Británie Dějiny anglicky mluvících národů*, Český spisovatel, Praha 1996, s. 260 – 261, též MORGAN Kenneth O. a kol., *Dějiny Británie*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1999, s. 275.

²⁵⁴ SAUL Nigel, *Richard II.*, Yale University Press, New Haven und London 1997, s. 203 – 204.

²⁵⁵ Tamtéž s. 203 – 204.

²⁵⁶ CHURCHILL Winston S., *Zrození Británie Dějiny anglicky mluvících národů*, Český spisovatel, Praha 1996, s. 260 – 261, též MORGAN Kenneth O. a kol., *Dějiny Británie*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1999, s. 275.

²⁵⁷ GRIFFITHS Ralph A., *Pozdní středověk (1290 – 1485)* in MORGAN Kenneth O. a kol., *Dějiny Británie*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1999 s. 175.

do roku 1426.²⁵⁸ Kdyby byla tato dohoda dodržena, jednalo by se o nejdelší příměří v historii stoleté války.

Irská výprava byla prvním krokem k nastolení despotismu, druhým pak bylo spojenectví s Francií. Dále se král soustředil na vytvoření soudržné a mocné dvorské strany. Na jeho stranu se dokonce přidal také John z Gentu a jeho syn.

Vůči svým přátelům byl král Richard II. až příliš marnotratný a naopak vůči nepřátelům se choval rezervovaně a nelítostně, což dokládá i to, že v rozmezí let 1397 – 98 do vyhnanství poslal hraběte z Warwicku, popravil dal Arundela, zavraždil Gloucestra a vyhnal Derbyho a Nottinghama²⁵⁹, čímž se fakticky pomstil Lordům odvolatelům a o posledních dvou letech jeho vlády se hovoří jako o tyranii. V této souvislosti je možno uvést nápis, který si král sám sestavil pro svůj náhrobek: „*Srazil každého, kdo porušil výsady krále*“²⁶⁰ Nad šlechtou a parlamentem si král přál získat absolutní moc a otázkou nejspíše zůstává, zda chtěl této diktatury využít ve prospěch svých neurozených poddaných. Jisté je, že v této chvíli byl absolutním pánem své země. Parlament byl svolán jen proto, aby tyto jeho činy zlegalizoval. Vzhledem k tomu, že byl obsazen královými stoupenci, nebylo nic, co by neudělal, či v čem by králi nevyhověl. Dokonce pozastavil platnost téměř všech konstitučních práv a privilegií. Richard dosáhl omezení role parlamentu.

5. 1. 2. Konec vlády

Poslední léta Richardovy vlády byla léty Richardova despotismu. Král se začal chovat rozmařile a nedůsledně. Vládu přenechal nižším úředníkům a ministrům a dny a týdny si krátil radovánkami, jejichž následkem byla finanční tíseň a s tím spojené půjčky a vyšší daně, což popudilo jak venkovskou šlechtu, tak měšťany. V této době si lidé uvědomili, že parlament zrušil řadu základních práv a svobod a pokud dosud neměli s králem žádné spory a výhrady proti němu, nyní v něm začínali vidět despotu. Stejně jako stará aristokracie, poražená v předchozí krizi, i oni měli obavy z toho, že král bude vládnout bez nich a opírat se bude o lidové masy. Strach měli i ze sociální revoluce, se kterou měli zkušenosti např. z rolnického povstání roku 1381.²⁶¹

Na tomto místě je nutno zmínit Jindřicha z Bolingbroke a jeho vztah s králem Richardem. Poté, co jej roku 1388 zachránil před sesazením a dost možná i jistou smrtí, udržoval s králem důvěrné a přátelské styky, což trvalo do září roku 1398. Tehdy došlo ke sporu mezi Jindřichem a vévodou z

²⁵⁸ SAUL Nigel, *Richard II.*, Yale University Press, New Haven und London 1997, s. 227.

²⁵⁹ Viz kapitola 5. 1. 2. mé práce.

²⁶⁰ GRIFFITHS Ralph A., *Pozdní středověk (1290 – 1485)* in MORGAN Kenneth O. a kol., *Dějiny Británie*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1999 s. 176.

²⁶¹ CHURCHILL Winston S., *Zrození Británie Dějiny anglicky mluvících národů*, Český spisovatel, Praha 1996, s. 279.

Norfolku. Norfolk vyjádřil své obavy o svůj i Jindřichův osud, měl dojem, že král nikdy neodpustil lordům odvolatelům a s jeho pomstou jsou nyní na řadě oni dva. Jindřich se v tento moment krále zastal a vévodu z Norfolku obvinil z vlastizrádných pomluv. Při konfrontaci před parlamentem se navzájem obviňovali ze lži a východiskem z této situace se zdál pouze souboj. K tomu bylo již vše připraveno, ale k nelibosti všech shromážděných, jej král zakázal. Vévodu z Norfolku navždy vypověděl ze země, Jindřicha pouze na deset let. Vévoda brzy zemřel, Jindřich cítil nespravedlnost a nevděk a žil ve Francii, kde spřádal intriky proti Richardovi.²⁶²

V únoru 1399 zemřel Jan z Gentu a dědicem veškerého majetku se stal jeho syn Jindřich z Bolingbroke, který se dosud zdržoval v exilu. Richard II. této situace využil k vylepšení své finanční situace a Jindřicha vydědil. V květnu 1399 se Richard vypravil na svou druhou výpravu do Irska, aby tam obnovil svou královskou autoritu. V Anglii zanechal špatně fungující vládu bez jakékoli vojenské ochrany. V zemi se proti němu vzmáhal vzdor a zprávy o jeho odjezdu se velice rychle dostaly až k Jindřichovi, který neváhal a využil této příležitosti k návratu do Anglie. V červenci se vylodil v Yorkshire a prohlásil, že se vrací pouze proto, aby se domohl svých zákonných práv jako dědic svého otce. Brzy bylo však jasné, že se chce zmocnit trůnu. Znovu zaujal své postavení a chopil se lancasterských vévodských statků svého otce, kterých se zmocnil král Richard. Na jeho stranu se okamžitě přidávali jeho stoupenci a on za všeobecného nadšení táhl Anglii.

Zprávy o Jindřichově návratu se rychle donesly do Irska ke králi Richardovi, který se okamžitě vrátil zpět a podnikl třítydenní pochod Walesem, přičemž chtěl shromáždit vojsko, ale ani s ním nebyl schopen čelit moci Anglie soustředěné v rukou Jindřicha z Bolingbroke. Na hradě Flint se mu vzdal a Londýnem pak projížděl už jako vězeň. Byl převezen do Toweru, kde byl donucen k abdikaci. Záznam o ní byl předložen parlamentu, který rezignaci 30. září 1399 přijal a odsouhlasil.²⁶³ Parlament poté králem zvolil Jindřicha z Bolinbroke, který vládl jako Jindřich IV.²⁶⁴

5. 1. 3. Věznění a smrt

Anglický historik Nigel Saul, který se zabýval otázkou života a vlády Richarda II. uvádí, že koncem října byl král nejprve převezen do Gravesendu, později v přestrojení za lesníka do Leedsu. Odtud

²⁶² CHURCHILL Winston S., *Zrození Británie Dějiny anglicky mluvících národů*, Český spisovatel, Praha 1996 s. 278.

²⁶³ SAUL Nigel, *Richard II.*, Yale University Press, New Haven und London 1997, s. 422.

²⁶⁴ MAUROIS André, *Dějiny Anglie, doplněné o novější období Michelem Mohrtem*, nakladatelství Lidové noviny Praha. 1993, s. 155, rozšířené povědomí díky CHURCHILL Winston S., *Zrození Británie Dějiny anglicky mluvících národů*, Český spisovatel, Praha 1996, s. 280.

byl nejspíše začátkem prosince deportován na lancasterský hrad Pontefract. Sem byl s největší pravděpodobností přesunut tajně, nikdo se neměl dovědět, kde se nachází a Jindřich předpokládal, že postupem času bude Richard zapomenut.²⁶⁵ Nepočítal však s tím, že příslušníci bývalého královského dvora, Richardovi stoupcenci a oblíbenci, i přes Jindřichovo štedré chování k nim, budou nad ztrátou svého krále truchlit a snažit se o jeho propuštění. V první polovině prosince 1399 začali spřádat plány na jeho osvobození. V čele těchto vzbouřenců byla hrabata ze Salisbury, Hantingdonu, Rutlandu a Kentu a lord Despenser. Jejich přesné plány známy nejsou, avšak předpokládá se, že při oslavě Nového roku ve Windsoru se chtěli pokusit o zajištění krále Jindřicha a jeho synů. Zdá se, že kvůli Rutlandově zradě se Jindřich o vzpouru proti své osobě dověděl a vzhledem k tomu, že velitelé rebelů byli špatně organizováni a měli malou podporu v zemi, už v druhém lednovém týdnu bylo povstání potlačeno a všichni jeho vůdci byli krutě potrestáni.²⁶⁶ Tato neúspěšná vzpoura se zřejmě stala králi Richardovi osudnou. Jindřich si uvědomil, že pokud jej nechá žít, vždy se mohou v zemi rozhořet další nepokoje a vzpoury proti jeho osobě, které budou mít za cíl oslabení jeho moci a případné sesazení. Přestože se o přesné příčině jeho smrti historikové dosud dohadují, předpokládá se, že nejpozději koncem února 1400 král Richard II. zemřel, a to s největší pravděpodobností vyhladověním. Otázkou však zůstává, zda si tento způsob smrti král zvolil sám jako formu protestu proti svému uvěznění, či k němu byl donucen svými vězňiteli, čemuž by napovídaly i výše zmíněné obavy nového krále z nových vzpour na Richardovu podporu. Saul zmiňuje i tu možnost, že Richarda mohli ubít a rozsekat přísluhovači rytíře sira Pierce Extona. Zároveň však tuto verzi označuje jako nesmyslnou, protože osoba tohoto jména není historicky doložena, je výplodem fantazie anglického spisovatele a dramatika Williama Shakespeara ve hře Richard II.²⁶⁷

Jak již bylo řečeno, král Richard zemřel někdy v průběhu února 1400. K tomu Saul uvádí, že dne 17. února 1400 panoš William Pampilion obdržel 80 liber za to, že královo tělo dopraví z Pontefractu do Londýna. Cesta probíhala velmi pomalu, protože královy ostatky byly vystavovány ve větších městech království, aby byl lid ujištěn o smrti bývalého panovníka.²⁶⁸

Richard II. byl pohřben v kostele King's Langley, ale po třinácti letech, kdy na trůn nastoupil syn Jindřicha Bolingbrokea Jindřich V., bylo tělo exhumováno a znovu pohřbeno ve Westminster Abbey. Tím bylo splněno Richardovo přání, být pohřben vedle své milované první ženy královny Anny. Jindřicha V. k tomuto činu nevedla touha vyplnit Richardovo přání, ale spíše snaha o to,

²⁶⁵ SAUL Nigel, *Richard II.*, Yale University Press, New Haven und London 1997, s. 424.

²⁶⁶ Tamtéž s. 424 – 425.

²⁶⁷ Tamtéž s. 425 – 426.

²⁶⁸ Tamtéž s. 426.

odčinit způsob, jakým se jeho otec zmocnil vlády, možná i pokání za Richardovu smrt a také dokázat lidu, že král opravdu zemřel.²⁶⁹

5. 2. Jan II. Francouzský řečený Dobrý

Jan II. Dobrý (26. 4. 1319 blízko Le Mans – 8. 4. 1364 Londýn) byl od roku 1350 francouzským králem. Pocházel z dynastie Valois. Byl synem Filipa VI. a Jany Burgundské.²⁷⁰

Zajetí a věznění krále Jana II. Francouzského mělo zcela jiný charakter, než tomu bylo v případech králů Václava IV., Zikmunda Lucemburského i Richarda II. Pokud jsem jejich zatčení popisoval jako spíše politický akt, u Jana II. se jedná o záležitost vojensko-politickou. Došlo k němu v průběhu stoleté války mezi Anglií a Francií, konkrétně roku 1356. Chronologicky se tedy jedná o zajetí první ze všech uváděných, fakticky o zcela odlišné, přesto jej uvádím pro srovnání jak důvodů, tak způsobů zacházení s význačným vězněm.

5. 2. 1. Osobnost Jana II. a bitva u Poitiers

Jan II. se narodil roku 1319 jako nejstarší syn Filipa VI. a Jany Burgundské. Ihned po své korunovací králem Francie začal Janův otec činit kroky pro upevnění své moci a zajištění trůnu svému rodu. Svého syna Jana již v jeho sedmnácti letech²⁷¹ prohlásil za plnoletého, předal mu normandské vévodství a udělil mu titul hraběte z Anjou a Maine. V srpnu téhož roku Jan uzavřel sňatek s dcerou českého krále Jana Lucemburského Jitkou (ve Francii řečenou Bona).²⁷² Jeho druhou manželkou se 9. února 1350 stala Jana z Auvergne. 26. 9. 1350 byl v Remeši korunován francouzským králem.²⁷³

Jan II. téměř celý svůj život prožil v době anglo-francouzského konfliktu, který později vešel do dějin jako stoletá válka. Tento střet můžeme rozdělit do tří fází, z nichž pro účely mé práce je nejdůležitější hned ta první. V této fázi války měla jasnou převahu Anglie, v čele jejíž armády stanul král Eduard III. a posléze jeho syn Eduard, řečený Černý princ. Anglická vojska v tomto období vyplenila řadu severofrancouzských měst a zvítězila také v bitvě u Crécy (Kresčaku), kde v řadách francouzského vojska bojoval také český král Jan Lucemburský se svým synem Karlem IV.

²⁶⁹ SAUL Nigel, *Richard II.*, Yale University Press, New Haven und London 1997, s. 428.

²⁷⁰ ČORNEJ Petr in ČORNEJ Petr, KUČERA Jan P., VANÍČEK Vratislav, *Evriopa králů a císařů*, nakladatelství Ivo Železný Praha 1997, s. 174.

²⁷¹ V únoru 1332.

²⁷² THOMAS Heinz, *Jan II. 1350 - 1364* in EHLERS Joachim, MÜLLER Heribert, SCHNEIDMÜLLER Bernd, *Francouzští králové v období středověku*, nakladatelství Argo, Praha 2003, s. 252.

²⁷³ ČORNEJ Petr a kol. *Evropa králů a císařů*, nakl. Ivo Železný Praha 1997, s. 174.

Tato bitva bývá označována jako první velký střet Stoleté války a jejím výsledkem byl zisk Calais, opěrného bodu a brány do Francie, pro Anglii. Poté vzájemné válčení přerušila morová epidemie.²⁷⁴

Přestože se Jan II. bitvy u Kresčaku neúčastnil, bylo jeho přáním porážku francouzských vojsk pomstít a zároveň dosáhnout opětovného zisku Calais. Byl si však vědom toho, že musí provést reformu svého vojska, kterému chyběla disciplína, organizace a soudržnost. V dubnu 1351 tedy omezil právo na individuální ústup z boje a také výsadu, že urozený člověk může kdykoli během boje vojsko opustit, čímž chtěl přimět šlechtu k poslušnosti určeným velitelům. Rovněž rozhodl o zvýšení žoldu bojovníků odkázaných pouze na královu podporu, protože poznal, že ten dosavadní nepokrývá jejich životní potřeby. Uvedené reformní plány ukazují, že král Jan si byl dobře vědom toho, že horší výkony francouzských bojovníků ve srovnání s anglickými nelze přičítat pouze morálnímu selhání šlechty.²⁷⁵

Po dobytí Calais byla válka s Anglií přerušena příměřím, které bylo několikrát prodlouženo, a to až do 1. června 1355, kdy anglický král oznámil její obnovení. Brzy na to se dostal ke slovu a značně se proslavil jeho syn Eduard, později řečený Černý princ, když během 900 kilometrů dlouhého pochodu podél jižního pobřeží Francie, zničil všechna neopevněná a nechráněná místa a dokázal tím, že král Jan není schopen účinně chránit své poddané.²⁷⁶

V červnu roku 1356 začal lancasterský vévoda Jindřich postup na Rouen. Král Jan jej dokázal donutit k ústupu a zahájil obléhání pevnosti Breteuil ovládané Angličany a Navařany. V polovině srpna se však dověděl, že se princ Eduard objevil v Berry a ihned zasáhl. Obléhaným zaručil volný odchod, pevnost obsadil vlastní posádkou a v podstatě vykročil vstříc budoucí katastrofě. O francouzském tažení se Černý princ dověděl koncem srpna a zahájil ústup do Gaskoňka pod ochranu jeho pevností. Jan jej s vojskem dostihl poblíž města Poitiers. Jeho vojsko čítalo 14 – 20 000 mužů oproti Eduardovým 8 000. Jádrem armády se skládalo z pěších těžkooděnců a malého počtu jízdy. Ve vojsku se nacházeli všichni následníci trůnu, tedy všichni Janovi synové, včetně jeho bratra Filipa Orleánského. Na neděli 18. září bylo vyjednáno příměří, král však vyslovil takové podmínky, aby je princ Eduard nemohl přijmout. V pondělí 19. září 1356 tedy vypukla bitva. Francouzi se nepoučili ze svých předchozích chyb a umožnili Angličanům vybrat místo bitvy. Eduard využil vrcholu pahorku, kde ve dvou řadách rozmístil jádro svých sil. Levému křídlu složenému zejména z lučištníků velel hrabě Warwick. Stálo na svahu pod vrcholem pahorku, což

²⁷⁴ BENEŠ Zdeněk, *Dějiny středověku*, nakladatelství SPL – PRÁCE Praha 2001, s. 82 – 83.

²⁷⁵ THOMAS Heinz, *Jan II. 1350 - 1364* in EHLERS Joachim, MÜLLER Heribert, SCHNEIDMÜLLER Bernd, *Francouzští králové v období středověku*, nakladatelství Argo, Praha 2003, s. 255.

²⁷⁶ Tamtéž s. 257.

Francouzům znemožňovalo plně rozvinout a uplatnit svou početní převahu. Pravé křídlo, jemuž velel Salisbury, přehrazovalo silnici vedoucí na jih a před Francouzi se z boku chránilo převrženými vozy. Bitvu zahájila francouzská jízda vedená dvěma maršálky, která napadla levé křídlo Angličanů, byla však obklíčena anglickými lučištníky a rozprášena. Jeden z maršálků byl zabit, druhý zajat.²⁷⁷

Následoval útok francouzské pěchoty, které velel následník trůnu Karel a vedl na střed anglické sestavy. Útok však musel být přerušen. Přestávka v boji byla využita ke stažení všech následníků trůnu z nebezpečné zóny. Toto opatření však špatně pochopili někteří páni v čele s Filipem Orleánským a opustili bojiště. I přes tyto neúspěchy však měli Francouzi ještě dost sil k prolomení linií, ale iniciativy se v této chvíli chopil Eduard. Na jeho pokyn obešla anglická jízda vedená Gaskoňcem Jeanem de Grailly levé křídlo Francouzů a vpadla jim do zad. Řady se rozpadly, král se na konci bitvy bránil sám, dokud nepadl do zajetí. Stejný osud potkal i jeho nejmladšího syna Filipa²⁷⁸²⁷⁹

5. 2. 2. Zajetí Jana II.

Ač se krále snažili zajmout všichni, kdo se nacházeli poblíž, vzdal se nakonec sám do rukou jakéhosi rytíře z Artois²⁸⁰, kterého v mládí vypověděli z Francie za vraždu spáchanou v pouliční bitce. Se vsí úctou náležící králi byl Jan Francouzský poté odveden k princovi waleskému, který se mu poklonil, nechal mu připravit jídlo a pití a jako projev zvláštní přízně jej sám obsluhoval. „*Princ se králi hluboce poklonil a připravil mu veškeré možné pohodlí. Kázal, aby přinesli víno a krmil a sám mu je, co projev obzvláštní přízně, předkládal.*“²⁸¹ „*Když nadešel večer, princ waleský vyznamenával u tabule královského zajatce svou neobyčejnou pozorností.*“²⁸²

Ztráty na francouzské straně byly obrovské. Nejenže se Angličané zmocnili velkého množství zlatého a stříbrného náčiní a drahých šperků, ale kromě krále Jana a jeho syna Filipa se do jejich zajetí dostalo také sedmnáct hrabat a dalších pánů a na bojišti padlo pět nebo šest tisíc mužů. Následujícího dne odjeli Angličané se svými zajatci do Bordeaux, kde za mohutných oslav strávili zimu.

²⁷⁷ THOMAS Heinz, *Jan II. 1350 - 1364* in EHLERS Joachim, MÜLLER Heribert, SCHNEIDMÜLLER Bernd, *Francouzští králové v období středověku*, nakladatelství Argo, Praha 2003, s. 259.

²⁷⁸ Když se po skončení bitvy hledaly důvody neúspěchu, byla vina přičítána Filipu Orleánskému za to, že i se svými vojáky opustil bojiště, čímž vnesl zmatek do francouzských řad a umožnil tak vítězství Angličanů. EHLERS Joachim, MÜLLER Heribert, SCHNEIDMÜLLER Bernd, *Francouzští králové v období středověku*, nakladatelství Argo, Praha 2003, s. 261.

²⁷⁹ THOMAS Heinz, *Jan II. 1350 – 1364* in EHLERS Joachim, MÜLLER Heribert, SCHNEIDMÜLLER Bernd, *Francouzští králové v období středověku*, nakladatelství Argo, Praha 2003, s. 261.

²⁸⁰ Denis de Morbeque.

²⁸¹ FROISSART Jean, *Kronika stoleté války*, překl. Bejblík Alois, nakladatelství Mladá fronta, Praha 1977, s. 60.

²⁸² Tamtéž s. 61.

Na jaře roku 1357 rozhodl princ waleský o návratu do Anglie, kam chtěl dopravit francouzského krále Jana a další význačné zajatce. Ponechal zde pouze určité množství rytířů potřebných k ochraně a správě dobytých hradů a měst. Anglický král na to nařídil městu Londýnu, aby se připravil na patřičné a důstojné přivítání tak mocné osobnosti. „*Dověděv se o tom anglický král (o tom, že se jeho syn se zajatým králem blíží zpět do Londýna), nařídil městu Londýnu, aby se připravilo na důstojné přivítání mocné a významné osobnosti, jakou je francouzský král.*“²⁸³ Do Londýna byl král Jan dopraven 11. dubna 1357 a městem poté projížděl „*na bílém bohatě vyšňořeném hřebci, princ waleský jel po jeho boku na malém černém koníkovi.*“²⁸⁴ Také jeho věznění v Londýně odpovídalo tomu, že se jednalo o význačnou osobnost. Nejprve mu byl k pobytu přidělen Savojský palác, posléze byl ovšem přemístěn do Windsoru. Byla mu věnována veliká pozornost, účastnil se honů i dalších zábav. „*Nejprve francouzskému králi přidělili k pobytu Savojský palác, brzy ho však přemístili do Windsoru a věnovali se mu s co největší pozorností: brali ho na hony, na lovy se sokoly a četné jiné zábavy.*“²⁸⁵

Po dobu otcova zajetí v Anglii byl ve Francii místodržitelem jeho nejstarší syn Karel, vévoda normandský. Právě jemu byla v lednu 1358 zaslána dohoda o mírovém narovnání, na které se ve Westminsteru dohodli anglický král a waleský princ s králem francouzským a Jakubem Bourbonským. „*V tom čase se anglický král a princ waleský sešli ve Westminsteru s králem francouzským a panem Jakubem Bournbonským, aby spolu projednali podmínky mírového narovnání.*“²⁸⁶ Podle této smlouvy do anglického vlastnictví přešla dobrá třetina francouzské monarchie a jako výkupné za krále Jana bylo stanoveno 5 milionů zlatých. Francouzi ovšem nebyli ochotni tuto smlouvu odsouhlasit a král Eduard se rozhodl znovu vtrhnout do Francie, a to s vojskem daleko větším a bojovat do úplného vítězství. „*Nicméně Francouzi, jak se ukázalo, nebyli ochotni smlouvu potvrdit, a tak když Eduard obdržel jejich odpověď, usmyslil si, že vtrhne do Francie znovu, a to s vojsky většími než kdy předtím, a že tam zůstane tak dlouho, dokud válku se ctí a úplným zdarem neuzavře.*“²⁸⁷ Král Eduard za obrovského plenění a loupení postupoval Francií a normandský vévoda si za této situace již přál mír, a proto byli ustanoveni úředníci, kteří měli jeho jménem jednat o sjednání míru s anglickým králem. Ten si ovšem předsevzal stát se i králem francouzským, tohoto svého záměru se rozhodl dosáhnout za každou cenu, proto odmítal na dohodu přistoupit a postupoval dále do země. Vyjednávači mu ovšem dále a dále předkládali nové požadavky. V tuto chvíli možná zasáhla vyšší moc. Froissard popisuje, jak na anglické vojsko

---

²⁸³ FROISSART Jean, *Kronika stoleté války*, překl. Bejblík Alois, nakladatelství Mladá fronta, Praha 1977, s. 61.

²⁸⁴ Tamtéž s. 62.

²⁸⁵ Tamtéž s. 62.

²⁸⁶ Tamtéž s. 63.

²⁸⁷ Tamtéž s. 63.

udeřila ohromná bouře, kdy kroupy dokonce utloukaly lidi. „*Také král se zalekl, uchýlil se do chrámu Panny Marie v Chartres a svaté Panně přislíbil, že uzavře mír.*“²⁸⁸ Brzy poté byla připravena tzv. charta brétignyského míru²⁸⁹, tedy dokument stanovující mírové podmínky. Na jeho základě byl stanoven závazek francouzského krále a jeho synů, kterým se zříkají králi anglickému a jeho potomkům území²⁹⁰, daní a důchodů, které měl v moci v době uzavření smlouvy. Dále se prostřednictvím této smlouvy anglický král Eduard a jeho syn zřekli veškerých nároků, které jim nebyly určeny, především titulu francouzského krále. Král Jan měl být na základě této dohody propuštěn ze zajetí. Jako výkupné byla stanovena částka šest set tisíc franků (3 miliony zlatých splatných v šesti splátkách). Další podmínkou králova propuštění bylo vydání rukojmí Angličanům. Mezi těmito rukojmími byli tři mladší královi synové a jeho bratr Filip Orleánský. 8. května 1360 tak uzavřením míru mezi Anglií a Francií v Brétigny skončila první fáze Stoleté války.

Po podpisu mírové charty a zaplacení první splátky výkupného se král Jan 25. října 1360 okamžitě vydal na cestu zpět do Francie. V Calais byl očekáván králem Eduardem, který na jeho počest připravil bohatou hostinu. „*Zde ho očekával král Eduard a uspořádal na jeho počest skvělou hostinu: vše bylo náležitě připraveno, děti anglického krále spolu s věvodou z Lancasteru a nejurozenějším anglickým panstvem stáli kolem s pokrytými hlavami. Po večeři se oba pánové upřímně a nejvyšší milostivě rozloučili.*“²⁹¹ Odtud do Francie odjel král v předvečer svátku Všech svatých²⁹² roku 1360. Jeho syn Karel jej přivítal v Boulogne a předal mu zpět všechnu vládu. Další splátky výkupného se však značně opožďovaly, protože pokladna byla již prázdná. Počátkem roku 1364 se tedy král Jan II. rozhodl k nezvyklému a nečekanému kroku. Jeho rozhodnutí k návratu nebylo pro středověké poměry obvyklé, protože rovnocenní panovníci se většinou scházeli na hranicích svých říší. „*Proto se postupem doby rozšířilo i mínění, že Jan dal přednost rytířskému kodexu cti před státním zájmem.*“²⁹³ Odcestoval zpět do Anglie a zůstal zde jako rukojmí. Již na začátku cesty král Jan nebyl zcela zdravý, počátkem března onemocněl a v noci z 8. na 9. dubna 1364 zemřel. Eduard III. tím byl hluboce otřesen a se všemi poctami náležejícími postavení krále

---

²⁸⁸ FROISSART Jean, *Kronika stoleté války*, překl. Bejblík Alois, nakladatelství Mladá fronta, Praha 1977, s. 66.

²⁸⁹ Tamtéž s. 66.

²⁹⁰ Kraje, města, městečka, hrady, pevnosti, půda, ostrovy v Guyenne a Gaskoňsku, vikomství Montreuil-sur-Mer, hrabství Ponthieu (s určitými omezeními), hrad a město Calais a několik sousedních míst, dále hrad, město a celý kraj Guines Výčet uvádí FROISSART in *Kronika stoleté války* s. 66.

²⁹¹ FROISSART Jean, *Kronika stoleté války*, překl. Bejblík Alois, nakladatelství Mladá fronta, Praha 1977, s. 67.

²⁹² Tento svátek připomíná všechny svaté a slaví jej všichni křesťané. Západní křesťanství jej slaví 1. listopadu. Zdroj: <http://svatky.centrum.cz/svatky/vyznamne-dny/svatek-vsech-svatych-191/> ze dne 20. 12. 2018.

²⁹³ THOMAS Heinz, *Jan II. 1350 – 1364* in EHLERS Joachim, MÜLLER Heribert, SCHNEIDMÜLLER Bernd, *Francouzští králové v období středověku*, nakladatelství Argo, Praha 2003, s. 265.

Jana jej nechal přes Dover přepravit do Calais.²⁹⁴ 22. května téhož roku pak byl jeho syn Karel v Remeši korunován jako Karel V.

---

²⁹⁴ THOMAS Heinz, *Jan II. 1350 – 1364* in EHLERS Joachim, MÜLLER Heribert, SCHNEIDMÜLLER Bernd, *Francouzští králové v období středověku*, nakladatelství Argo, Praha 2003, s. 265.

6. Závěr

Pokusím-li se shrnout fakta zjištěná v průběhu své práce, dojde ke zjištění, že na přelomu 14. a 15. století nebyl panovník svrchovaným vládcem s neomezenou mocí tak, jak by se mohlo zdát. Stál v čele státu, obklopoval se však dvorem s hodnostáři a svůj podíl na vládě měla i vyšší šlechta, která se krále snažila ovlivňovat ve svůj prospěch. Kromě ní se však ke slovu stále více hlásila šlechta nižší. Panovník se často jejími zástupci obklopoval na úkor šlechticů z řad šlechty vyšší. Ti se pak tímto stavem cítili ohroženi a v důsledku toho docházelo k nepokojům mezi vyšší šlechtou, k rozbrojům mezi ní a králem, což často vyústilo v až tak extrémní krok, jakým bylo zajetí, věznění či dokonce smrt panovníka.

Václav IV. byl zajat 2x. Poprvé 8. května 1394 členy panské jednoty, tj. vyšší šlechtou, která byla nespokojena se svým postavením v rámci Českého království a nepořádky ve správě země a říše. Chtěla si vynutit větší podíl na moci a vliv na panovníka. Král byl zajat nečekaně, vězněn postupně na několika místech – Bílá věž v Praze, Příběnice, Český Krumlov, posléze rakouský Wildberg. Toto první věznění trvalo přibližně 3 měsíce a k Václavovu osvobození významnou měrou přispěl jeho bratr Jan Zhořelecký svým tažením na záchranu krále, dále pak Ruprecht III. Falcký a také diplomatická jednání. Výsledkem byl rozhodčí výrok z roku 1396, na jehož základě král přijal požadavky šlechty, aniž by je chtěl fakticky dodržovat, jak se později ukázalo.

Velice výstižně zhodnotil Václavovo zajetí Václav Štěpán těmito slovy: *„Ať byly královy chyby jakékoliv, ať sebevíce popuzovaly mnoho osob, to, co provedla panská jednota, byl útok na královský majestát, na symbol českého státu a koneckonců i na představitele Svaté říše římské, jímž byl dán velice špatný příklad.“*²⁹⁵

K zajetí Zikmunda Lucemburského došlo 28. dubna 1401 opět zástupci vyšší šlechty, v jeho případě uherské, která byla stejně jako ta česká nespokojena se svým postavením v zemi. Požadovala propuštění králových rádců z řad cizinců. Zikmundovo věznění probíhalo taktéž na hradě – nejprve na Visegradě, posléze na Siklosu. Stejně jako zajetí jeho bratra Václava, ani Zikmundovo neproběhlo pokojným způsobem, dokonce je zmiňováno, že mohl přijít o život. Věznění trvalo přibližně 18 týdnů, bylo tedy delší než Václavovo a ke královu propuštění došlo především na základě diplomatických jednání. Přestože Ján z Turca a posléze i Václav Hájek z Libočan popisují, že Zikmund ve svém vězení zažíval útrapy, s velkou pravděpodobností můžeme říci, že tomu tak nebylo. Byl vězněn na hradě Siklos, který patřil jeho přívrženci Mikuláši Garovi, proto lze předpokládat, že se jednalo spíše o jakýsi druh domácího vězení.

---

²⁹⁵ ŠTĚPÁN Václav, *Moravský markrabě Jošt (1354 – 1411)*, Matice moravská Brno 2002, s. 360.

Přestože měl Zikmund Lucemburský sám zkušenosti s vězněním, roku 1402 stál za druhým uvězněním svého bratra Václava IV. Toto věznění bylo již podstatně delší, trvalo 20 měsíců. Pod záminkou přípravy Václavovy říšské korunovace jej zajal a opět s ním cestoval z hradu na hrad (Krumlov, Schaumburg), až je zanechal v internaci ve Vídni. Skutečným důvodem jeho činu byla však snaha zbavit Václava vlády v českém státě.

V této souvislosti bych rád zmínil ještě tu skutečnost, že na obranu Václava IV. a proti řádění Zikmundových stoupců v Čechách se ihned po jeho zajetí postavil markrabě Prokop a soustředil kolem sebe nespokojence se současným stavem.²⁹⁶ V odezvu na to Zikmund začátkem června 1402 vytáhl s vojskem na hrad Bezděz, který byl v Prokopově držení. Vzhledem k tomu, že byl hrad nedobytný, pod záminkou jednání o příměří byl Prokop vylákán ven, kde jej Zikmund zajal. Porušil tak svůj předchozí závazek svobodného odchodu. Aby svůj čin ospravedlnil, vydal Prokopa jeho bratru Joštovi, později si jej však znovu vyžádal, aby si pojistil, že jej Jošt nepropustí a nevyužije proti němu. Poté spolu s oběma zajatci – Václavem IV. a Prokopem – odcestoval na Krumlov, později Schaumburg a do Vídně.²⁹⁷ Počátkem září se spolu s Prokopem vydal do Prešpurku, kde jej věznil až do června roku 1405. Z dlouhého věznění se markrabě vrátil s podlomeným zdravím, stížen těžkou dnou a rozhodl se uchýlit do kartuziánského kláštera v Brně²⁹⁸, kde v září 1405 zemřel.²⁹⁹ Prokopovo věznění tedy bylo ze všech uvedených nejdelší, nejspíše také nejtvrdší. Ukončeno bylo po cca třech letech a markrabě jej sice přežil, ale krátce po propuštění zemřel.

V zajetí a věznění obou bratrů můžeme najít několik paralel. Oba byli zajati nespokojenou šlechtou, oběma šlo při zatýkání o život. Oba na tento čin zareagovali podobným způsobem - pro Václava IV. byly výbuchy vzteku charakteristické, ale stejným způsobem při svém obvinění a zajetí zareagoval i jeho bratr Zikmund. Stejně jako oba bratry spojují důvody a způsob zajetí, velmi se shodují také jejich postoje po propuštění. Václav IV. se zavázal, že své zajetí a věznění nebude českým pánům vyčítat, bude s nimi spolupracovat na správě země a dbát na jejich rady. Velice brzy dal ovšem najevo, že se tím nehodlá řídit a to zejména pokud se týká jmenování zemských úředníků a královské rady. Až poté, co se na stranu šlechty přidal Zikmund Lucemburský a markrabě Jošt, Václav IV. přijal jejich rozhodčí výrok, který lze považovat za vítězství vysoké šlechty nad králem. Přesto se v neustálých konfrontacích mezi králem a šlechtou nesly i další roky, které vedly k mírové smlouvě, v níž se král podrobil vůli pánů. Václav IV. se vlády opět ujal, a to koncem roku 1403 a

---

²⁹⁶ SPĚVÁČEK Jiří, Václav IV. 1361 – 1419 K předpokladům husitské revoluce, nakladatelství Svoboda, Praha 1986, s. 338.

²⁹⁷ Tamtéž s. 339.

²⁹⁸ Tamtéž s. 360.

²⁹⁹ Tamtéž s. 362.

poté nastalo postupné zklidňování situace. Vítězství není možné přičíst ani jedné ze zúčastněných stran. Jednota sice své požadavky zformulovala, ale v plné míře jich nedosáhla. Králova moc byla oslabena, nikoli však úplně podlomena. Václav IV. nedovolil šlechtě, aby do způsobu jeho vlády zasahovala v takové míře, jak si představovala. Zikmund Lucemburský po svém propuštění také vyhlásil amnestii svým odpůrcům, slíbil, že se jim nebude mstít a jejich čin jim promíjí. Tím si na svou stranu naklonil i přívržence krále Ladislava a protizikmundovská opozice ukončila své aktivity. Zikmund nadále hodlal pokračovat ve své politice, včetně snahy o vymanění z vlivu šlechty. Spor mezi ním a magnáty také skončil kompromisem. Oproti Václavovi IV. si však Zikmund svou pozici v Uhrách upevnil a nastolil dlouhý mír v zemi. Lze tedy konstatovat, že po osvobození se oba znovu ujali vlády ve svých zemích.

Obě zmíněná věznění probíhala na významných hradech. Můžeme říci, že přestože nebylo možné zjistit úplně přesné podmínky, za kterých probíhala věznění jednotlivých panovníků, dá se s velkou pravděpodobností předpokládat, že jejich internace se podobala spíše domácímu vězení, kdy zajatci byli v kontaktu se svým okolím, i se svými spojenci. Jednalo se o výrazné omezení osobní svobody panovníků, avšak stále s nimi bylo nakládáno tak, jak velelo jejich postavení. V této souvislosti je pak nutno konstatovat, že daleko nejtvrďší byly podmínky uvěznění anglického krále Richarda II. Stejně jako Václav IV., Zikmund Lucemburský a Jan II. byl i on držen na hradu, v jeho případě to byl Pontecraft. Ovšem pouze vzpoura proti anglickému králi Richardu II. měla za následek jeho trvalé sesazení z trůnu a po cca šesti měsících věznění skončila jeho smrtí. Máme-li zhodnotit vztah tohoto panovníka a šlechty, pak je vidět značná paralela mezi ním a Václavem IV. i Zikmundem Lucemburským. I on se obklopil svými oblíbenci z řad spíše nižší šlechty, které upřednostňoval na úkor dosavadních rádců z okruhu významných anglických šlechticů. Jeho jednání se nelíbilo anglickému parlamentu, který na tyto královy milce útočil a nutil krále k jejich odvolání. Richard II. se vůli parlamentu odmítl podrobit, což mělo za následek jeho nucené podrobení šlechtickému dohledu roku 1388, čímž nad ním šlechta zvítězila. Po převzetí moci do svých rukou v roce 1389 pak vládl jako celkem oblíbený král, a to v souladu se svými bývalými odpůrci. Poslední roky Richardovy vlády však byly ve znamení jeho despotismu. Přál si získat absolutní moc nad šlechtou i parlamentem, který svolával v podstatě jen proto, aby jeho činy legalizoval. K Richardovu zajetí došlo prostřednictvím jeho bratrance Jindřicha z Bolingbroke, v čemž je možné spatřit podobnost s druhým zajetím Václava IV., avšak pouze v jeho případě tento čin skončil panovníkovým okamžitým sesazením. Jeho věznění bylo nejspíše nejtěžší a po cca šesti měsících zde Richard II. také zemřel.

Zajetí francouzského krále Jana II. se podstatně lišilo od předchozích tří. V podstatě můžeme říci, že Jan II. byl válečným zajatcem, když k jeho zajetí došlo Angličany po prohrané bitvě u Poitiers za stoleté války. Možná by se mohlo předpokládat, že podmínky jeho věznění byly v rámci války nejtvrďší, ale není tomu tak. Od samého počátku s ním bylo nakládáno jako s panovníkem a jako takovému se mu dostávalo všech poct k jeho stavu náležejících. Držen byl nejprve v Savojském paláci. Posléze byl přemístěn do Windsoru. Po podpisu mírové smlouvy v Bretigny byl roku 1360 propuštěn. Podmínkami jeho propuštění bylo vydání rukojmí Angličanům a výkupné ve výši tří milionů zlatých. Vzhledem k tomu, že platby výkupného se opožďovaly a nebyly z čeho hradit, zachoval se Jan II. podle rytířského kodexu cti a dobrovolně se vrátil do Londýna do zajetí. Jeho zdraví však již bylo vážně podlomeno a on krátce po příjezdu do Londýna zemřel.

Právě rukojmí jsou okolností, která svým způsobem spojuje osudy králů Václava IV., Zikmunda Lucemburského a Jana II. Francouzského. Propuštění všech těchto panovníků bylo podmíněno předáním rukojmí a vždy se jednalo o osoby blízké buď přímo jim, nebo jejich spojencům. Podle mého názoru to mělo být z důvodu větší jistoty, že s ohledem na příbuzenské svazky, či velmi dobré spojení, budou podmínky uchvatitelů dodrženy. V případě Václava IV. se jednalo především o jeho bratra Jana Zhořeleckého a dále o dalších 49 jeho stoupenců při jeho prvním zajetí, a o slezská knížata, dva členy královské rady a řadu rytířů a dvořanů při jeho zajetí druhém. Pokud se jedná o Zikmunda Lucemburského, již v době jeho zajetí k němu měl Mikuláš Gara velice blízko, proto je celkem logické, že magnáti chtěli mít záruku, že bude na jeho hradu držen opravdu jako vězeň a nebude propuštěn bez vyjednávání s jasnými výsledky. Domnívám se, že právě proto měli být šlechtě vydány osoby Garovi tak blízké, jako jeho syn a bratr. A stejné důvody vidím i ve výměně rukojmí v případě Jana II. Opět se jednalo o osoby jemu blízké, které měly zaručit, že výkupné bude spláceno tak, jak bylo sjednáno v mírových podmínkách.

Závěrem je tedy možno říci, že ač krize panovnické moci a snaha vysoké šlechty o vydobytí si zásadnějšího postavení ve vedení státu ve 14. století poznamenala osudy řady evropských panovníků, přesto se najdou tací, kteří si svou pozici udrželi. Z panovníků, kterým se věnuje má práce, se jedná o členy lucemburského rodu, Václava IV. a Zikmunda Lucemburského. Václav IV. se i přes všechny nepříznivé situace a odpor dalších příslušníků lucemburské dynastie na českém trůně udržel až do své smrti roku 1419. Jeho bratr Zikmund Lucemburský dokonce svou moc upevnil natolik, že Uhrám v míru vládl dalších třicet let.

Seznam zkratek

AČ – Archiv český

AKČ – Archiv Koruny české

CDH – Codex diplomaticus Hungariae

CDM – Codex diplomaticus Moraviae

DL – Diplomatikai levéltár, sbírka středověkých listin v Maďarském zemském archivu v Budapešti

DRTA - Deutsche Reichstagsakten

LT – Listinář Těšínska (Codex diplomaticus ducatus Tessinensis)

Seznam listin

CDH X/4 čl. 178 str. 380 – 383.

CDM XII s. 168 – 170 č. 174.

CDM XII s. 172 – 174 č. 178.

CDM XII s. 191 – 192 č. 199.

CDM XII s. 194 – 195 č. 202.

CDM XIII s. 120 č. 113.

CDM XIII s. 136 – 137, č. 128.

CDM XIII s. 149 č. 136.

CDM XIII s. 209 č. 202.

CDM XIII s. 289 – 292 č. 278.

DL 8664.

DRTA II. s. 405 č. 236 sub.2 a 3.

DRTA V s. 426 – 427 č. 321.

LT 1/2 č. 116.

Seznam použitých pramenů

FEJÉR, Georgii, ed. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis X/4 (1401 – 1409)*, Budae 1841.

FROISSART, Jean a BEJBLÍK, Alois, ed. *Kronika stoleté války*. Překlad Alois Bejblík. První vydání. Praha: Mladá fronta, 1977. 229 stran, [16] stran obrazových příloh. Máj; sv. 288.

HAAS, Antonín, ed. *Archiv Koruny české. 5., Katalog listin z let 1378-1437*. V Praze: Zemský národní výbor, 1947. 301-[IV] s. Český zemský archiv; I.

HÁJEK Z LIBOČAN, Václav a Jaroslav KOLÁR. *Kronika česká: výběr historického čtení*. Praha: Odeon, 1981. Živá díla minulosti, sv. 91.

CHYTIL, Josef, ed. a BRANDL, Vincenc, ed. *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XII. (1391 – 1399)*. Olomouci: A. Skarnitzl, 1890.

CHYTIL, Josef, ed. a BRANDL, Vincenc, ed. *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XIII. (1400 - 1407)*. Olomouci: A. Skarnitzl, 1897.

KRABICE z WEITMILE Beneš, *Kronika pražského kostela*, in *Kroniky doby Karla IV.* Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1987. 647 s. Členská knihovna.

MÁLYUSZ, Elemér ed., *Zsigmondkori oklevéltár II. (1400–1410) : Első rész (1400–1406) (Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok 3.)*, Budapest, 1956. s.142.

Magyarországi levéltár - Maďarský zemský archiv v Budapešti.

Diplomatikai levéltár (DL), sign. č. 8664, dostupné na:

<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/view/91218/?pg=0&bbox=-2136%2C-4829%2C6472%2C166>

NĚMEC, Emerich. *Listinář Těšínska = Codex diplomaticus Ducatus Tassinensis: Sbíрка listinného materiálu k dějinám Těšínského Pobeskydí. Díl 1, 1155-1526. Část 1, 1155-1399*. Český Těšín: Okr. museum, 1955. 1 sv. (nestr.).

NĚMEC, Emerich. *Listinář Těšínska = Codex diplomaticus Ducatus Tissinensis: Sbirka listinného materiálu k dějinám Těšínského Pobeskydí. Díl 1, 1155-1526. Část 2, 1400-1526.* Český Těšín: Okr. museum, 1958. 1 sv. (nestr.).

PALACKÝ, František, ed. *Archiv český, čili, Staré písemné památky české i moravské: z archivův domácích i cizích. Díl první.* W Praze: [Stawy Králowstwj Českého], 1840. 612 s.

PALACKÝ, František, ed. *Archiv český, čili, Staré písemné památky české i moravske [sic]: z archivův domácích i cizích. Díl druhý [sic].* W Praze: [Stawy Králowstwj Českého], 1842. 579 s.

PALACKÝ, František. *Ueber Formelbücher zunächst in Bezug auf böhmische Geschichte: nebst Beilagen: ein Quellenbeitrag zur Geschichte Böhmens und der Nachbarländer im XIII, XIV und XV Jahrhundert.* Prag: Kronberger und Řiwnač, 1842-1847. 2 svazky.

PIUS. *Historie česká: o původu a skutcích čechů a několika jejich panovníků věnovaná nejjasnějšímu knížeti a pánu Alfonsovi králi aragonskému.* Litvínov: Dialog, 2010. ISBN 978-80-7382-136-4.

Staré letopisy české z vratislavského rukopisu novočeským pravopisem. Praha: Historický spolek, 1937. xvii, 179 s.

ŠIMEK, František, ed. a KAŇÁK, Miloslav, ed. *Staré letopisy české z rukopisu Křižovnického.* Vyd. 1. Praha: SNKLHU, 1959. 483 s., [16] s. obr. příl. Živá díla minulosti; sv. 24.

THURÓCZ, Johannes. *Johannes de Thurocz Chronika Hungarorum = Kronika Jána z Turca.* 1. vyd. Bratislava: Perfekt, 2014. 590 s. ISBN 978-80-8046-692-3.

WEIZSÄCKER, Julius. *Deutsche Reichstagsakten unter König Ruprecht.* Gotha: Friedrich Andreas Perthes, 1882-1888. 3 sv. Deutsche Reichstagsakten; Bd. 4-6.

WEIZSÄCKER, Julius, ed. *Deutsche Reichstagsakten unter König Wenzel.* München: Literarisch-artistische Anstalt der J.G. Gotta'schen Buchhandlung, 1867. 3 sv. Deutsche Reichstagsakten; Bd. 1-3.

WINDECKES, Eberhart. *Denkwürdigkeiten zur Gesichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds*. Berlin: R.Gaertners verlagsbuchhandlung, 1893. 591 s.

Zákon č. 40/2009 Sb, trestní zákoník § 174

Seznam použité literatury

BAUM, Wilhelm a KAVKA, František, ed. *Císař Zikmund: Kostnice, Hus a války proti Turkům*. Překlad Danuše Martinová a Pavel Kocek. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1996. 405 s. ISBN 80-204-0543-7.

BENEŠ, Zdeněk. *Dějiny středověku a prvního století raného novověku*. 5. vyd. Praha: SPL-Práce ve spolupráci s nakl. Albra, 2001. 174 s. Učebnice pro střední školy. ISBN 80-86490-17-3.

BEZDEK, Herbert. *Ein König auf Wildberg gefangen*. Oberösterreichische Heimatblätter Jg. 48 (1994), H. 2, S. 176-182 Wenzel IV., König von Böhmen, 1394 auf Burg Wildberg im Haselgraben.

BOBKOVÁ, Lenka. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek IV.a, 1310-1402. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-501-4.

BOBKOVÁ, Lenka a Milena BARTLOVÁ. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek IV.b, 1310-1402. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-551-0.

BOBKOVÁ, Lenka a VELIČKA, Tomáš. *Korunní země v dějinách českého státu. VII, Jan Zhořelecký: třetí syn Karla IV.* Vydání první. Praha: Casablanca, 2016. 407 stran, 8 nečíslovaných stran obrazových příloh. ISBN 978-80-87292-35-8.

ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek V., 1402-1437. Praha: Paseka, 2000. ISBN 80-7185-296-1.

ČORNEJ, Petr et al. *Evropa králů a císařů: významní panovníci a vládnoucí dynastie od 5. století do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Ivo Železný, 1997. 410 s. Malá moderní encyklopedie; sv. 1. ISBN 80-237-3511-X.

DRŠKA, Václav. *Zikmund Lucemburský: liška na trůně*. Vyd. 1. Praha: Epoque, 1996. 87 s., [8] s. il. Portréty; sv. 1. ISBN 80-902129-0-5.

DRŠKA, Václav a PICKOVÁ, Dana. *Dějiny středověké Evropy*. 1. vyd. Praha: Aleš Skřivan ml., 2004. 364 s. ISBN 80-86493-11-3.

DURDÍK, Tomáš. *Encyklopedie českých hradů*. 3. vyd. Praha: Libri, 1997, ©1995. 365 s. ISBN 80-85983-33-8.

DVOŘÁKOVÁ, Daniela. *Rytier a jeho král: Stibor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský: sonda do života stredovekého uhorského šľachtica s osobitným zreteľom na územie Slovenska*. 1. vyd. Budmerice: Rak, 2003. 527s. ISBN 80-85501-25-2.

DVOŘÁKOVÁ Daniela, Zikmundova vláda v Uhrách in ŠMAHEL, František, Lenka BOBKOVÁ, Pavlína MAŠKOVÁ a Robert NOVOTNÝ. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-093-7.

MÜLLER, Heribert, ed., SCHNEIDMÜLLER, Bernd, ed. a EHLERS, Joachim, ed. *Francouzští králové v období středověku: od Oda ke Karlu VIII. (888-1498)*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2003. 420 s. Ecce homo; sv. 6. ISBN 80-7203-465-0.

HLADÍKOVÁ Alice, *Pedagogové a psychologové v československých věznicích* in Historická penologie, Časopis pro historickou penologii, vydává Institut pro vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2017, č. 1, 2 - 67

HLAVÁČEK Ivan, *Nevděčné nástupnictví Václava IV.* in ŠMAHEL, František, Lenka BOBKOVÁ, Pavlína MAŠKOVÁ a Robert NOVOTNÝ. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-093-7.

HLAVÁČEK Ivan, *Václav IV.* in RYANTOVÁ, Marie, ed., VOREL, Petr, ed. a ANTONÍN, Robert. *Čeští králové*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2008. 583 s., [8] s. barev. obr. příl. Historická paměť. Velká řada; sv. 16. ISBN 978-80-7185-940-6.

HOENSCH, Jörg K. *Kaiser Sigismund: Herrscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368-1437*. München: C.H. Beck, 1996. 652 s. ISBN 3-406-41119-3.

CHURCHILL, Winston. *Dějiny anglicky mluvících národů. [Díl první], Zrození Británie*. Překlad Radka Edererová a Eva Křístková. Vyd. 1. Praha: Český spisovatel, 1996. 385 s. ISBN 80-202-0641-8.

KAVKA, František. *Poslední Lucemburk na českém trůně: králem uprostřed revoluce*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1998. 290, [8] s. Kolumbus; sv. 137. ISBN 80-204-0680-8.

KOLÁČNÝ, Ivan. *Řády a vyznamenání Habsburské monarchie*. Vyd. 1. Praha: Elka Press, 2006. 300 s. Militaria; sv. 21. ISBN 80-902745-9-5.

KRAUS Thomas. R., *Eine unbekannte Quelle zur ersten Gefangenschaft König Wenzels im Jahre 1394*, FUHRMANN Horst ed., SCHALLER Hans Martin ed. in *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters* 43, Köln, Wien 1987, 135 – 159.

KOPIČKOVÁ, Božena. *Česká královna Žofie: ve znamení kalicha a kříže*. Vydání první. Praha: Vyšehrad, 2018. 294 stran, 8 nečíslovaných stran obrazových příloh. Velké postavy českých dějin; svazek 26. ISBN 978-80-7429-974-2.

KÝR Aleš, *Památník Pankrác – Ukládání a výkon trestů ve středověku*, in *Historická penologie* 1/2003, Časopis pro historickou penologii, vydává Institut pro vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2003, č. 1, s. 3 – 12.

KÝR Aleš, *Typologie historických vězeňských zařízení*, in *Historická penologie*, Časopis pro historickou penologii, vydává Institut pro vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2005, č. 1, s. 1 – 6.

KÝR Aleš, *Věznění a vězeňství*, in *Historická penologie*, Časopis pro historickou penologii, vydává Institut pro vzdělávání - Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2006, č. 1, s. 1 – 4.

MACEK, Josef. *Česká středověká šlechta*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1997. 156 s. Historické myšlení; sv. 2. ISBN 80-7203-045-0.

MAUROIS, André a MOHRT, Michel. *Dějiny Anglie: doplněné o novější období Michelem Mohrtem*. Překlad Jiří Novotný. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1993. 491 s. ISBN 80-7106-084-4.

MEZNÍK, Jaroslav. *Lucemburská Morava: 1310-1423*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny,

1999. 562 s. Česká historie; sv. 6. ISBN 80-7106-363-0.

MORGAN, Kenneth O. a kol. *Dějiny Británie*. Překlad Ivo Šmoldas. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1999. 639 s. ISBN 80-7106-347-9.

NEJEDLÝ, Martin - Václav IV. a panská jednota. Část třetí - "Račiž, králi, poslouchati...". Nejedlý, Martin. In: *Historický obzor. Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie*. Praha : Aleš Skřivan 11, č. 3-4, (2000,) s. 68-75.

NOVOTNÝ Robert, *Ráj milců? Nižší šlechta na dvoře Václava IV.* DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana, ed. a ZELENKA, Jan, ed. *Dvory a rezidence ve středověku. II, Skladba a kultura dvorské společnosti*. 1. vyd. Praha: Historický ústav, 2008. 510 s. Mediaevalia Historica Bohemica, suppl. 2. ISBN 978-80-7286-134-7.

NOVOTNÝ Robert, *Spor Václava IV. s panstvem* in ŠMAHEL, František, Lenka BOBKOVÁ, Pavlína MAŠKOVÁ a Robert NOVOTNÝ. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-093-7.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. 12. díl. [Praha]: Paseka, 1996-2003. 28 sv. ISBN 80-7203-007-8.

PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého*. Sedmnácté souborné vydání, v Ottově nakladatelství první. Praha: Ottovo nakladatelství, 2017. 5 svazků (415; 447; 591; 575; 527 stran). Sv. II. ISBN 978-80-7451-576-7.

RYANTOVÁ, Marie, ed., VOREL, Petr, ed. a ANTONÍN, Robert. *Čeští králové*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2008. 583 s., [8] s. barev. obr. příl. Historická paměť. Velká řada; sv. 16. ISBN 978-80-7185-940-6.

RUTH, František. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl I, Ulice Anenská - Karlov*. Vyd. 2., v NLN 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1995. 472 s., 17 s. barev. il. ISBN 80-7106-130-1.

SAUL, Nigel. *Richard II*. New Haven: Yale University Press, ©1997. xiv, 514 s., [14] s. obr. příl. ISBN 0-300-07003-9.

SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl třetí, Budějovsko*. 3. vyd., v nakl. Argo 1. vyd. Praha: Argo, 1994. 308 s. ISBN 80-85794-27-6.

SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl sedmý, Písecko*. 3., nezm. vyd., V Argu 1. Praha: Argo, 1996. 307 s., [32] s. il. ISBN 80-85794-84-5.

SPĚVÁČEK, Jiří. *Václav IV. (1361-1419): k předpokladům husitské revoluce*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1986. 773 s. Členská knihnice.

ŠMAHEL, František, Lenka BOBKOVÁ, Pavlína MAŠKOVÁ a Robert NOVOTNÝ. *Lucemburkové: česká koruna uprostřed Evropy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-093-7.

ŠTĚPÁN, Václav. *Moravský markrabě Jošt: (1354-1411)*. Vyd. 1. Brno: Matice moravská, 2002. 828 s., xxxii s. obr. příl. Knihnice Matice moravské; sv. 10. ISBN 80-86488-05-5.

TOMEK, Vratislav Václav et al. *Po troskách české slávy: hrady, zámky a tvrze české, jich založení, dějiny, pověsti a poklady umělecké*. Praha: Pavel Körber, 1913-[1920]. 3 sv. (459; 448; 128 s.).

VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 2., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, ©1993. 66 s. Edice učebnic; č. 346. ISBN 80-210-3506-4.

VLČEK, Pavel, ed. a kol. *Umělecké památky Prahy. Pražský hrad a Hradčany*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2000. 521 s. ISBN 80-200-0538-2.

VURM, Bohumil a FOFFOVÁ, Zuzana. *Václav IV. a Zikmund: bratři, rivalové, králové*. Vydání první. Praha: Knižní klub, 2018. 223 stran. Universum. ISBN 978-80-242-6225-3.

Seznam příloh

Příloha 1 – Itinerář 1. zajetí Václava IV.

Příloha 2 – Itinerář 2. zajetí Václava IV.

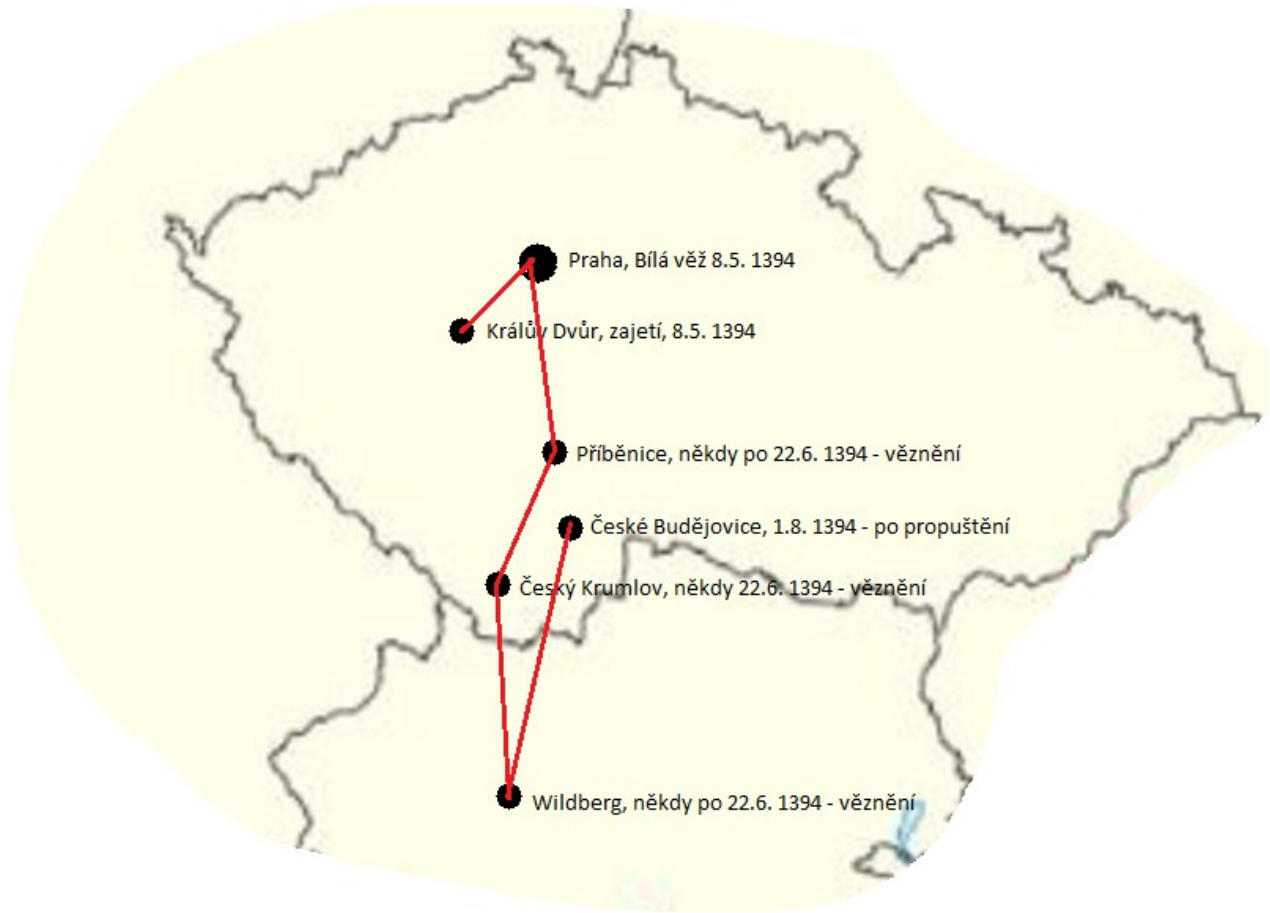
Příloha 3 – Itinerář zajetí Zikmunda Lucemburského

Příloha 4 – Itinerář zajetí Richarda II.

Příloha 5 – Itinerář zajetí Jana II. Francouzského

Příloha 6 – Rodokmen Václava IV. a Zikmunda Lucemburského

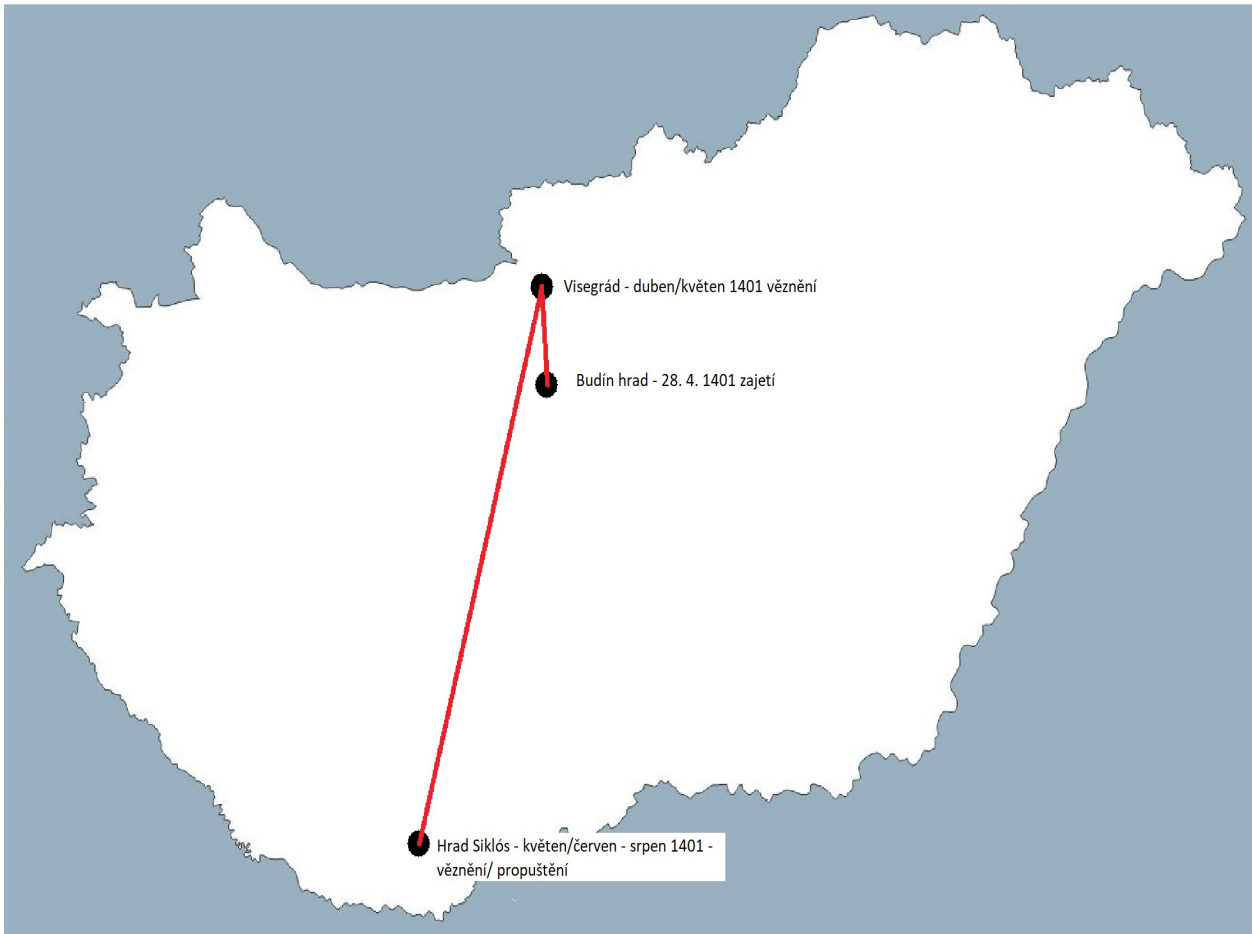
Příloha 1 - Itinerář 1. zajetí krále Václava IV.

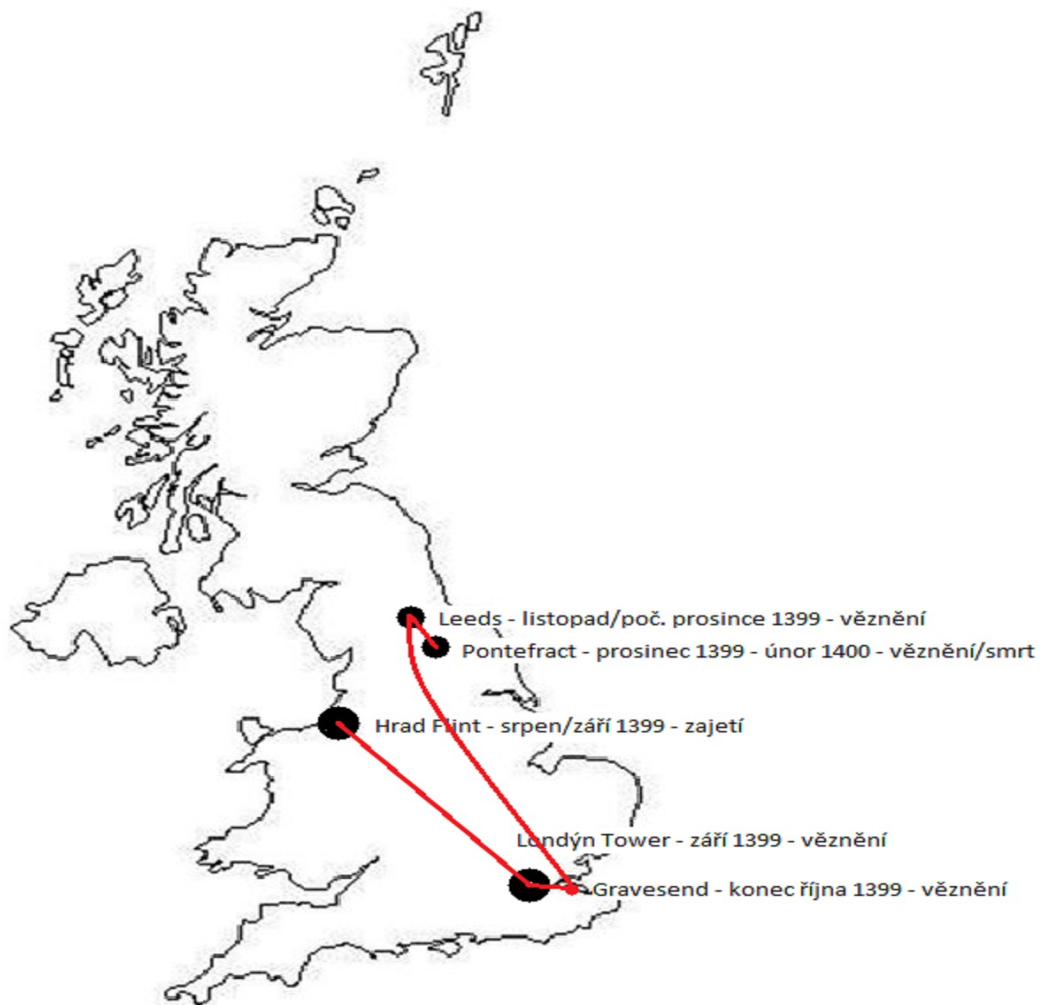
Příloha 2 - Itinerář 2. zajetí krále Václava IV.

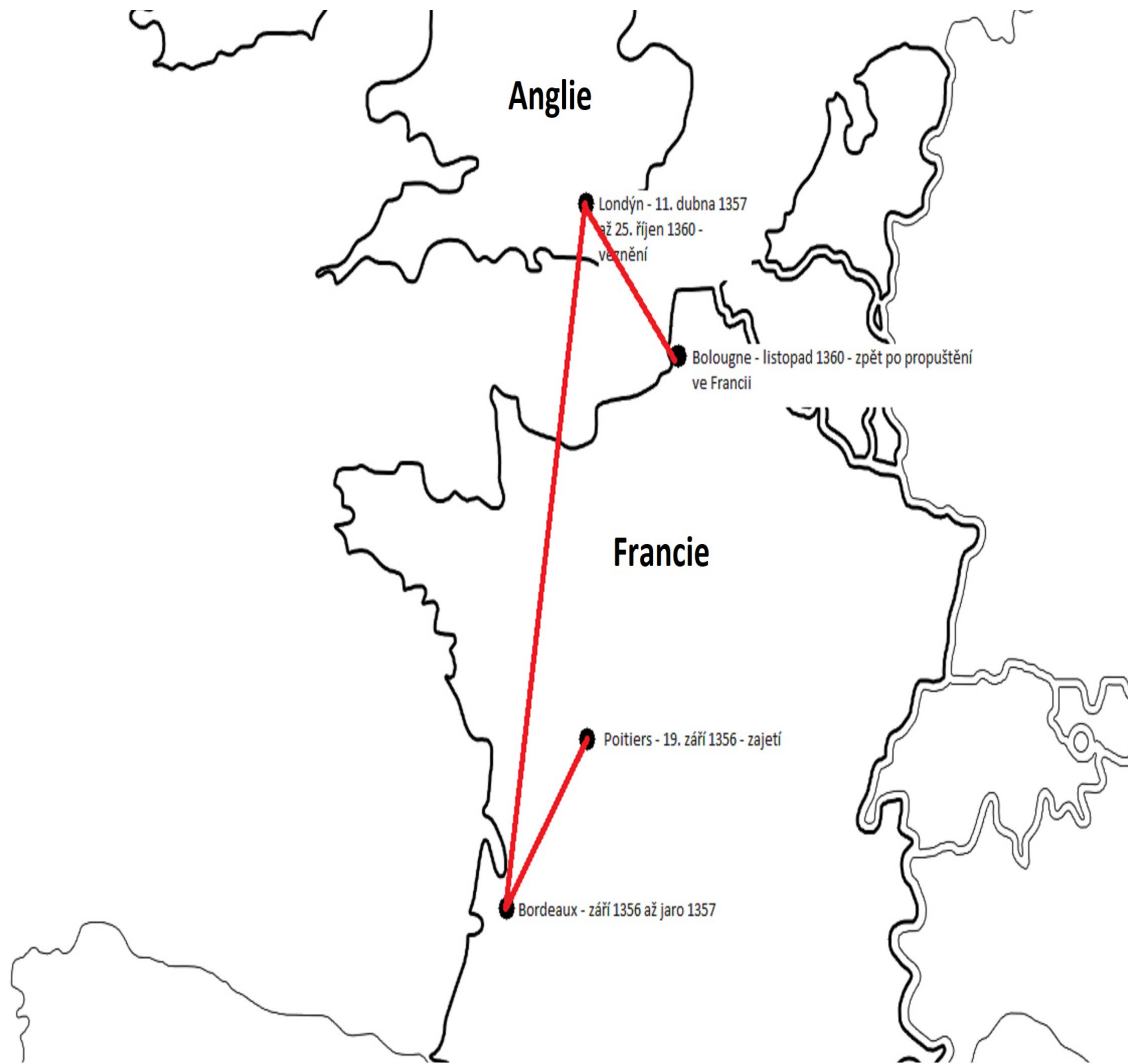
Příloha 3 - Itinerář zajetí Zikmunda Lucemburského

Příloha 4 – Itinerář zajetí Richarda II.

Příloha 5 – Itinerář zajetí Jana II. Francouzského

Příloha 6 - Rodokmen Václava IV. a Zikmunda Lucemburského

KAREL IV.

Český král a římský císař

* 14. 5. 1316 Praha

† 29. 11. 1378 Praha

3. manželka

Anna Svidnická

Česká královna

a římská císařovna

* 1339

† 11. 7. 1362 Praha

∞ 27. 5. 1353 Budín

4. manželka

Alžběta (Eliška) Pomořanská

Česká královna

a římská císařovna

* 1346/1347

† 14. 2. 1393 Hradec Králové

∞ 21. 5. 1363 Krakov

ALŽBĚTA

Rakouská vévodkyně

* 19. 3. 1358 Praha

† 19. 9. 1373 Vídeň

∞ 3. 7. 1366 Albrecht III. Habsburský

VÁCLAV IV.

Český a římský král

* 26. 2. 1361 Norimberk

† 16. 8. 1419 Nový hrad u Kunratic

∞ 29. 9. 1370 Johana Bavorská

∞ 2. 5. 1389 Žofie Bavorská

NOVOROZENEC († 11. 7. 1362 Praha)

ANNA

Anglická královna

* 11. 5. 1366 Praha

† 7. 6. 1394 Londýn

∞ 20. 1. 1382 Richard II. Anglický

KAREL (1372–1373)

JINDŘICH (1377–1378)

ZIKMUND

Uherský, římský a český král,
římský císař

* 14. 2. 1368 Norimberk

† 9. 12. 1437 Znojmo

∞ 15. 11. 1385 Marie Uherská

∞ 1405 Barbora Celjská

ALŽBĚTA LUCEMBURSKÁ

Česká, uherská a římská královna

* 28. 2. 1409

† 19. 12. 1442 Ráb (Győr)

∞ 15. 11. 1385 Albrecht V. Habsburský

ANNA HABSBUŘSKÁ

Lucemburská vévodkyně
a durynská lankraběnka
(1432–1462)

∞ Vilém III. Saský

ALŽBĚTA HABSBUŘSKÁ

Polská královna a litevská velkokněžna
(1436–1505)

∞ Kazimír IV. Jagellonský

LADISLAV POHROBEK

Uherský a český král
(1440–1457)

JAN ZHOŘELECKÝ

Braniborský markrabě
a zhořelecký vévoda

* 22. 6. 1370 Praha

† 1. 3. 1396 klášter Neuzelle

∞ 1388 Kateřina Meklenburská

ELIŠKA ZHOŘELECKÁ

Vévodkyně lucemburská
(1390–1451)

∞ Antonín Brabantský

∞ Jan III. Bavorský

MARKÉTA LUCEMBURSKÁ

Choť norimberského purkrabí

* 29. 5. 1373

† 4. 6. 1410

∞ 1387 Jan III. z Hohenzollernu

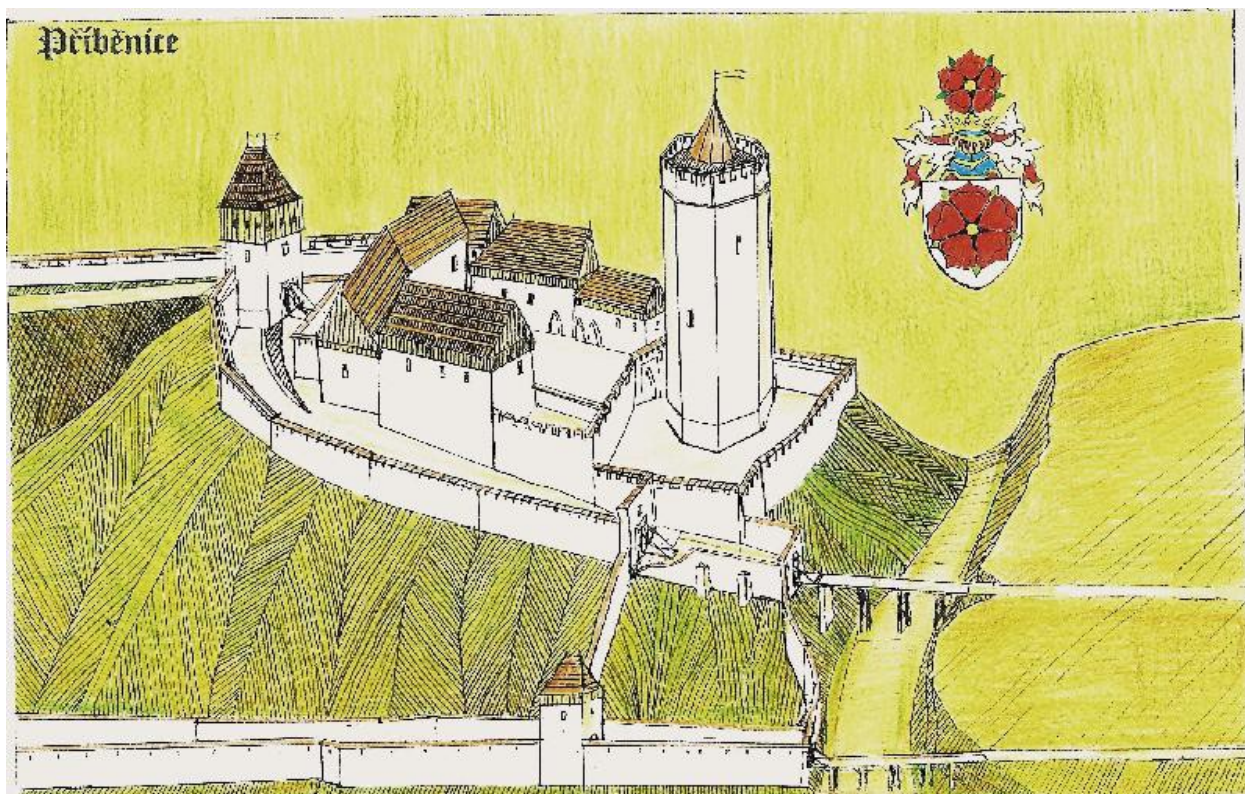
ALŽBĚTA NORIMBERSKÁ

Würtemberská hraběnka
(1391–1429)

∞ Eberhard III. Würtemberský

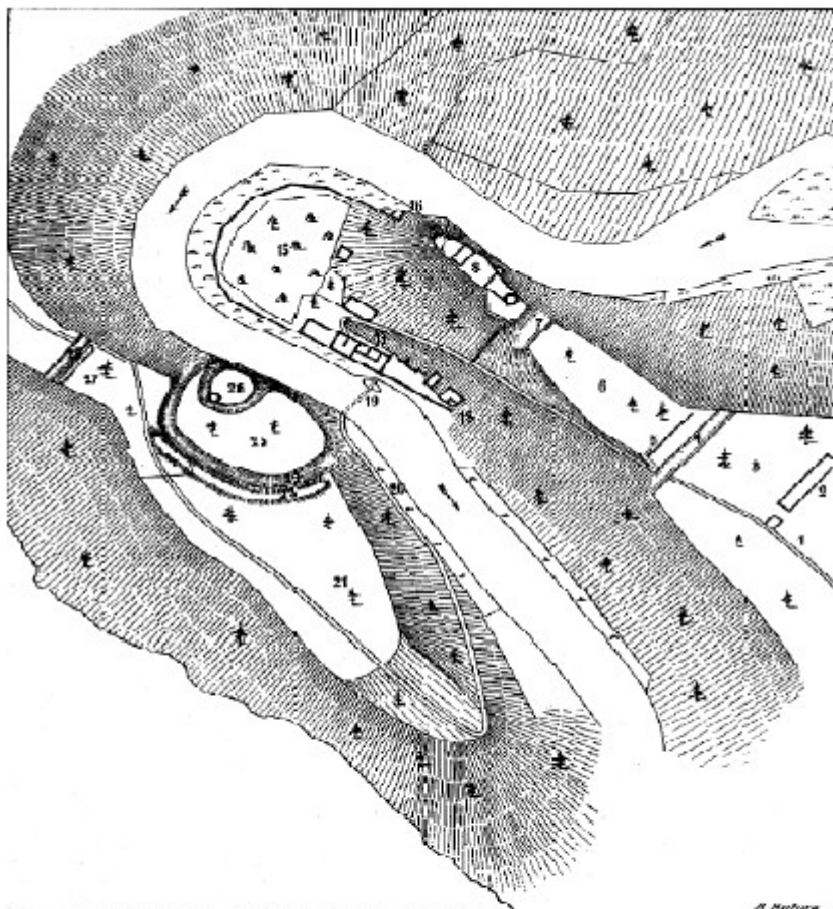
Zdroj: FOFFOVÁ Zuzana, VURM Bohumil, *Václav IV. a Zikmund: bratři, rivalové, králové*, Knižní klub, Praha 2018, s. 20 - 21

Obr. č.1 Hrad Příběnice

<https://www.hrady.cz/index.php?OID=254&PARAM=2> ze dne 30. 3. 2019

Obr. č. 2 Hrad Příběnice

Plán Příběnic.

Vysvětlení plánu: 1. Cesta od Malšic a Slap s místem studně a nádržky; 2. dlouhé dvorské stavení; 3. dvořiště; 4. příkop; 5. brána do 6. předhradí; 7. druhý příkop; 8. hrad zadní; 9. místo brány; 10. velká věž; 11. místo kaple sv. Vojtěcha; 12. plac; 13. palác; 14. opeš, č. 1-14 větší hrad Příběnický; 15. rynek; 16. severní brána městská; 17. Latrán; 18. brána jižní; 19. místo mostu (podlé domnění); 20. cesta skrze Příběničky a k menšímu hradu; 21. ostroh téhož hradu; 23. násep; 24. příkop; 25. předhradí; 26. hrad; 27. místo, kde stála kaple sv. Jirí (podlé domnění); 28. příkop. (Čísla 9-14 nacházejí se na str. 62.)

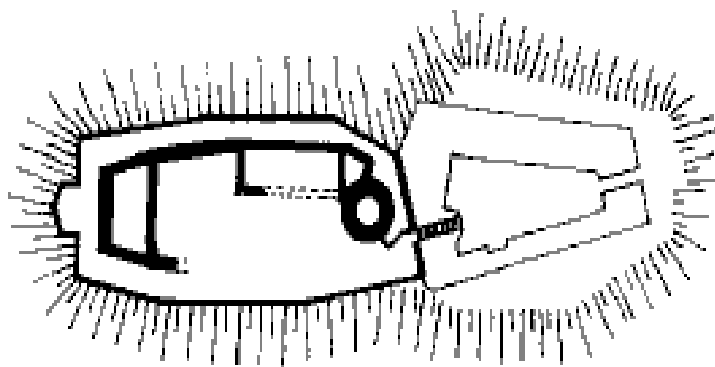
Zdroj: Sedláček August, Hrady, zámky a tvrze Království českého, díl 7., s. 61

Obr. č. 3 Český Krumlov

https://www.hrady-zrceniny.cz/s__cesky_krumlov.htm ze dne 30. 3. 2019

Obr. č. 4 Hrad Wildberg

https://www.apsida.cz/hrady/cizina/rak/hrak/muhlfiltr/widbrg_hrm/widbrg.htm ze dne 30. 3. 2019

Obr. č. 5 Hrad Wildberg

https://www.apsida.cz/hrady/cizina/rak/hrak/muhlfiltr/widbrg_hrm/widbrg.htm ze dne 30. 3. 2019

Obr. č. 6 Visegrád

<https://www.mundo.cz/madarsko/visegrad> ze dne 30. 3. 2019

Obr. č. 7 Siklós

https://www.webumenia.sk/dielo/SVK:GMB.C_11669 ze dne 30. 3. 2019

Obr. č. 8 Siklós

<https://harkany.cz/blog/elolvasom/sikloshrad-23> ze dne 30. 3. 2019

Obr. č. 9 Pontefract

<https://englandexplore.com/english-facts/english-historic-sites/3/> ze dne 30. 3. 2019

Obr. č. 10 Pontefract

https://en.wikipedia.org/wiki/Pontefract_Castle#/media/File:Reconstruction_of_Pontefract_Castle.jpg ze dne 30. 3. 2019